

ŽIVOT

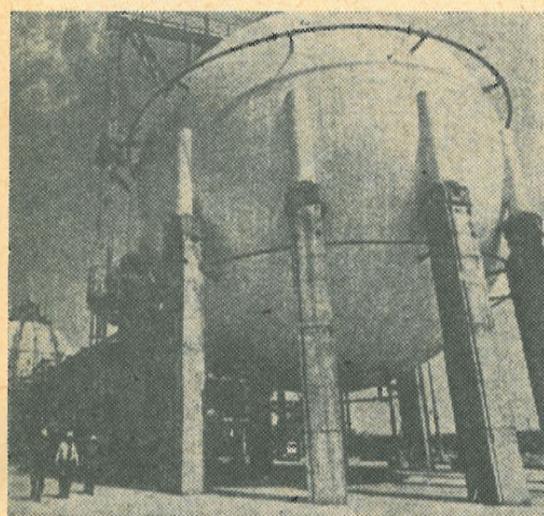
KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • SEPTEMBER • ZÁŘÍ • WRZESIEŃ 1986 (ČÍSLO 340) CENA 10 ZL

Škola nás volá!

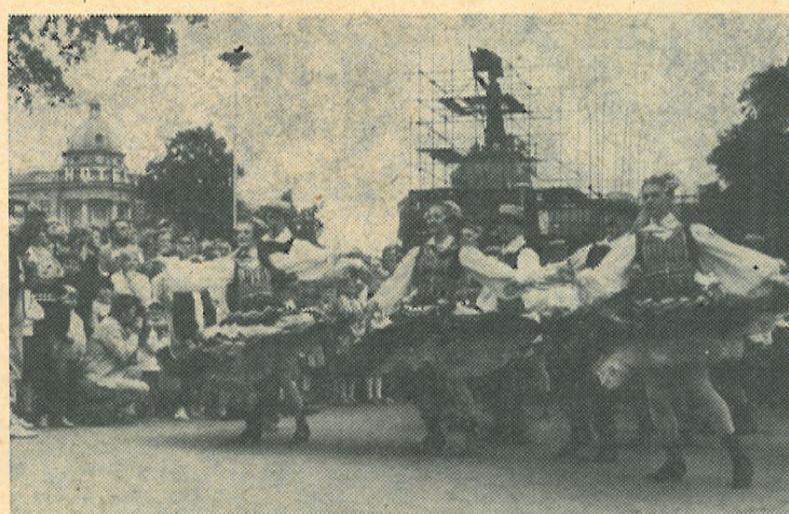
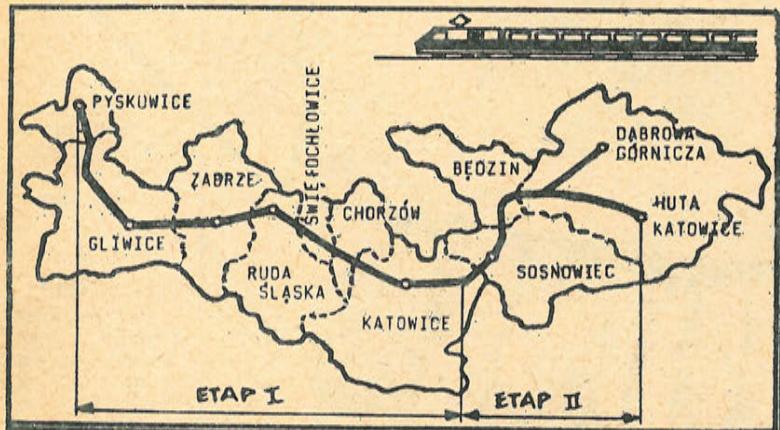
22. JÚLA sa konali na území celej krajiny oslavu štátneho sviatku — 42. výročia obrodenia ľudového Poľska. Vo Varšave pri hrobe Neznámeho vojaka sa uskutočnila slávostná výmena stráži. Zúčastnil sa na nej prvý tajomník ÚV PZRS, predsedu Štátnej rady a hlavný veliteľ ozbrojených síl PIER Wojciech Jaruzelski, ako aj ďalší straníci a štátne predstaviteľia a tisíce obyvateľov hlavného mesta. Po slávostnej výmene stráži najvyšší predstaviteľ PIER, zástupcovia diplomatických úradov vo Varšave, v tom predstaviteľia veľvyslanectva ČSSR, položili vence na hrob Neznámeho vojaka. Na záver sa uskutočnila slávostná vojenská prchliadka. Na snímke: počas slávosti pri hrobe Neznámeho vojaka.

Kędzierzyn pod dozorom odborníkov zo západonemeckej firmy Zimmer, ktorá dodala zariadenia.

Na snímke: pohľad na továreň.

SLEZSKÉ METRO. Podobne ako Varšava i slezská aglomerácia bude mať svoje metro, na rozdiel od hlavného mesta povrchové. Tak sa říká nové linie miestnej kolejovej dopravy, jejž výstavba bola zahájena. Bude to 70 km dlouhá mimoúrovňová trať z Pyskowic pries Katowice do Dąbrowy Górnizé. Bude mať 45 zastávek a dopravní rychlosť 40 km/hod. Plánuje sa, že v prvej etape výstavby bude v hodinách dopravní špičky prevažovať každým smere 14 tisíc cestujúcich a po ukončení výstavby 42 tisíce osob.

V ŘEŠOVĚ se už posedmé setkaly folkloristické soubory a soubory Poláků ze zahraničí z mnoha zemí, mj. z USA, Francie, Rumunska, Maďarska a Československa. Soubory vystupovaly rovněž v jiných městech, mj. v Lublině, odkud je nás náš snímek.

ZSSR. V Kyjeve otvorili výstavu Sdelano v Poľske, na ktorej sa zúčastnilo 45 poľských podnikov zahraničného obchodu. Bolo to už 37. podujatie tohto druhu v ZSSR. Na snímke: pohľad na expozíciu BUMARU.

BLÍŽI SA ČAS, KEĎ TREBA POMYSLIET O PREDPLATNOM ZA ŽIVOT!

Povzbud iných a zabezpeč si pravidelný odber Života.

Piš k nám o všetkom:

- o svojich krajanských, ale aj súkromných záležitostiach,
- čo ľa trapi a čo teší,
- čo by si chcel čítať,
- čo v ŽIVOTE akceptuješ a čo podľa teba treba zmeniť.

Poznanie vašich potrieb, umožní nám (podľa možnosti) ich splniť.

Len stály rast kruhu čitateľov je základom rozvoja časopisu.
PAMÄTAJ: SME TVOJIM ČASOPISOM!

V ČÍSLE:

Urbárska regulácia

Nikdy nie si sama

Profil Sebastiána

Milona

Clovek pracuje ako píše

Zo života KSSČaS

Vážiť si prácu rolníkov ...

6—7

8

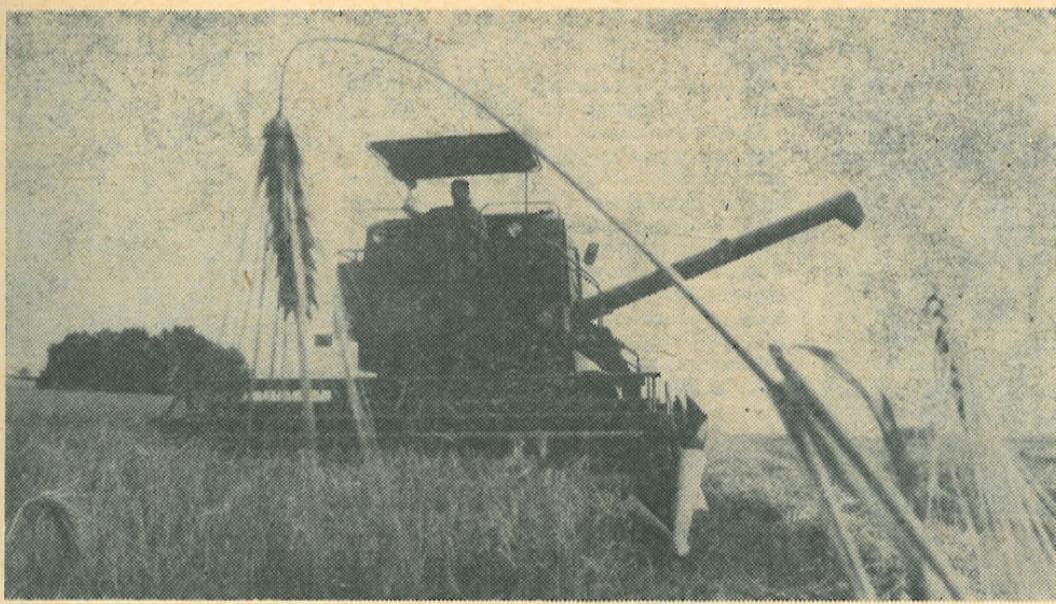
10

10

20

22

Význam zemědělství

S X. sjezdem PSDS jako s každým sjezdem strany se pojí naděje a očekávání společnosti na vytyčení přímé cesty do lepšího žitka...

A právě to je dnes zvlášť obtížné. Ve spoustě problémů vyžadujících řešení, ve složitém výběru způsobu realizace záměrů a uskutečnění cílů není snadné zvolit nejlepší cestu, nejúčinnější, nejefektivnější metody.

K nejzávažnějším rozvojovým problémům patří především potravinářské hospodářství.

Nedejme se zmýlit častými hlasůmi představitelů těžkého a strojirenškého průmyslu, že zemědělství už dostalo dost investičních nákladů, že můžeme zpomalit tempo investování.

Zpomalit tempo? Musíme je urychlit, a to značně! Naše zemědělství se ještě dlouho musí intenzivně rozvíjet, má-li dosáhnout úrovně např. NDR, Československa, nemluvě o Holandsku, Anglii nebo Francii. Jedenou však k tomu musí dojít! Čím hrozí nedostatek potravin na trhu? Z politickospolečen-

ského hlediska jsme se o tom už nejednou podesvědčili. To ponaučení by mělo stačit.

To je jedna otázka. Druhou věci je vývoz. Přejeme průmyslu mnoho úspěchů, ale ještě mnoho let budou našim nejlepším vývozním zbožím zemědělské plodiny. Rozvoj zemědělství a potravinářského průmyslu přinese nové příjmy v dolarech i rublech.

Soběstačnost ve výživě lidu není neuskutečnitelným snem. Zemědělský vývoz není iluze. Zemědělství a potravinářský průmysl se však neustále potýkají s nedostatkem různých výrobních prostředků. Průmyslová odvětví pracující pro zemědělství zůstávají pozadu. Už dříve se neplní plánované investiční náklady na potravinářské hospodářství. Máme obrovské nedostatky v melioraci, stavbě vodovodů, modernizaci elektrické sítě na venkově, v rozvoji služeb a v jiných oblastech. Rovněž v investicích není v potravinářském průmyslu dobrá situace. A zároveň se vyčerpávají prosté rezervy zvýšení zemědělské výroby.

V péči o potravinářské hospodářství musíme v těchto odvětvích investovat. Jinak nezajistíme národu normální slušnou existenci. Musíme se stát normálním státem.

Má-li se rozvíjet zemědělství a potravinářský průmysl, jsou potřebné peníze, materiály... Především je však nutno uvědomit si význam tohoto hospodářského odvětví pro existenci národa. Toto vědomí musí mít každý dospělý člověk na každém pracovišti, v každém povolání, na každém stupni řízení. Jsme přece zemí, v níž by potravin nikdy neměl být nedostatek.

Závěry X. sjezdu příkládají zemědělství ještě větší význam než dosud, ačkoliv už byl nemalý. 9. zasedání ÚV PSDS a ÚV SLS vypracovalo program, který má Polsku zajistit soběstačnost ve výživě. Závislost na jiných v tomto směru je nejen nákladná, ale i riskantní. Sejm už program schválil, nyní ho musíme důsledně a tvrdošijne uskutečňovat. Nechť tedy bude význam zemědělství v naší zemi stále větší a výnosy stále vyšší.

Dosiahnutie sebestačnosti vo výžive

— je problémom veľmi dôležitým, medzi ním z demografických dôvodov. Ročne nám pribúda više 300 000 nových občanov, teda v roku 2000 bude nás približne 43 miliónov. Vzhľadom na to sa vynára otázka: či budeme schopní zabezpečiť dostatok potravín pre všetkých? Odpoveď je jednoduchá — áno! Vec je iba v tom, aby sme vhodne využili a uvoľnili existujúce rezervy v samom poľnohospodárstve a mimo neho.

Hovorilo sa o tom na X. zjazde PZRS. Veľa emócií v diskusii vyvoláva viacsektorielové poľnohospodárstvo. Nie oddnes existuje v rolnickej politike veľa protirečívych názorov, rozličných pochybností. Tak znárodnené, ako aj individuálne hospodárstvo má svojich horlivých stúpcov i odporcov.

V posledných rokoch si súkromné hospodárstvo značne upevnilo právopoliticke postavenie (záZNAM v ústave, sejmové zákony, spoločné dokumenty PZRS a ZĽS). Perspektívne možno teda povedať, že naše poľnohospodárstvo vykročí do 21. storočia ako viacsektorielové, pričom individuálne hospodárstva budú spojené rôznorodými kooperačnými zväzkami so štátom a družstevným hospodárstvom.

Pri takomto predpoklade treba teda urobiť všetko, aby sa postupne likvidovali všetky prekážky, ktoré týmto hospodárstvam nedovoľujú zvyšovať poľnohospodársku výrobu. Osobne tiež prekážky vidím najmä v zastaranej, takmer archaickej agrárnej štruktúre súkromných hospodárstiev a zároveň v príliš skromných technických a výrobných prostriedkoch.

Vplyv štruktúry poľnohospodárstva na výrobné výsledky spravidla všetci potvrzujú; hovorí sa o tom už roky a pokroku nevidieť. Za 40 rokov sa priemerná plocha jedného súkromného hospodárstva zvýšila sotva

o 1 ha a v súčasnosti dosahuje 5 ha. Pri takomto tempu vývoja by sa na vysokoproductívne dvadsaťhektárové hospodárstva čakalo niekoľko sto rokov. Takisto pomaly je proces prechodu pôdy súkromných rolníkov do socialistickej veľkovýroby.

Všetko poukazuje na to, že sa tento závažný problém sám nevyrieší. Treba teda podniknúť také opatrenia, ktoré by urýchliли proces premien. Na bezbolestné riešenie otázky nemožno rátať. Je to výzva času a cena efektívnosti. V súčasnosti takmer dve treťiny z 2,8 mil. súkromných hospodárstiev, ktoré obrábjajú više 14 mil. ha poľnohospodárskej pôdy, sú nízkeefektívne. Dojatočnou obážou je roztrúsenosť pozemkov. Väčšina hospodárstiev sa skladá z niekoľkých, ba dokonca niekoľko desiatok kúskov, často v značnej vzdialosti od seba. Keby sa urobil rozhodný pokrok v scievaní pozemkov (k čomu sa kvalifikuje zhruba 1,5 mil. ha poľnohospodárskej pôdy), to by sa uvoľnili obrovské rezervy. Stranou predpokladaný väčší počet hospodárstiev s väčšou plochou nie je — čoho sa niektorí obávajú — prejavom obnovy kapitalistických foriem produkcie. O nízku produktivitu výroby a nízke príjmy v poľnohospodárstve nemá predsa záujem žiadna trieda či skupina ľudu. O príjme rolníkov sa udržujú neopodstatnené mýty, vznikajúce na základe niekoľkých percent sotva špecializovaných hospodárstiev a rolníkov vlastníacich skleníky v okolí veľkých miest. Spravidla sa stotožňuje výrobný obrat so ziskom, neberie sa do úvahy, že rolníkovi nikto neprideli byt, nepostaví poľnohospodárske budovy a nezabezpečí výrobné prostriedky.

Závažnou brzdou rastu efektívnosti je príliš malý podiel priemyslu na výrobe potravín. Je to podmienené historicky. Pokiaľ v

povojnovom období rýchly industrializačný pokrok bol v mnohých krajinách pákom rozvoja poľnohospodárstva, u nás jeho potreby boli odkladané na neskôrši čas. V dôsledku toho sa odstup medzi úrovnou poľnohospodárskej produkcie v Poľsku aj v západných krajinach i NDR, ČSSR a MDR stále prehľboval. Výsledok je taký, že my dosahujeme okolo 30 q z ha a iní 45 q a viac z ha. Taká je pravda, ale zároveň nádej, lebo v tom sú predsa rezervy.

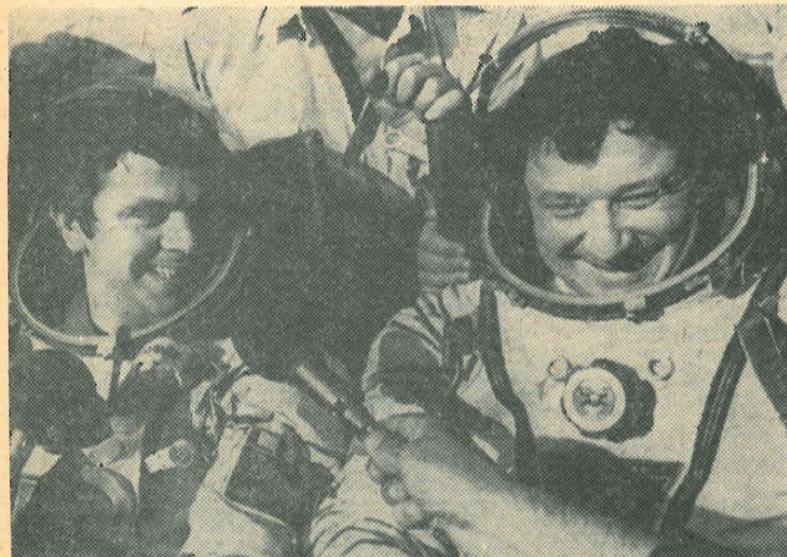
Moderné poľnohospodárstvo sa dnes nemôže zaobiť bez výrobkov priemyslu, predovšetkým strojov a zariadení, hnojiv a prostriedkov na ochranu rastlín. Poľská realita — to vyše 50 percent súkromných hospodárstiev, ktoré nemajú žiadnu ľažnú silu. Zdá sa, že majú pravú tí, ktorí hovoria, že myšlienka o vybavení v krátkom čase technikou každého hospodárstva je ilúziou. Jedným východiskom sa zdá byť rozšírenie mechanizácie a poskytovanie strojových služieb všetkým rolníkom.

Na záver ešte jedna úvaha. Veľmi ľažko je dať recept na vyrovnanie životných podmienok obyvateľov miest a dedín. A nejdelen o finančné prostriedky. Zavše dokonca ich nadbytok nezabráňuje odchodu mladých ľudí z dedín, ani neľaňuje mladému rolníkovi nájsť si ženu. Pochybujem, či v súkromnom poľnohospodárstve je vôbec možný civilizačný vzostup. Na súčasnej etape rozvoja sa zdá byť takmer nemožné odstrániť z poľského poľnohospodárstva také faktory, ako nenormovaný čas práce, nedostatek dovoleniek, voľných sobót a nediel. Na badernejší pokrok v tej oblasti budeme musieť čakať ešte dlho, hádam až do času, keď sa technizácia a zospoločnenie poľnohospodárskej výroby vo väčšej miere stanú skutočnosťou.

ZBIGNIEW RUTA

DIALOG MOSKVA — PAŘÍZ. Rok od roku můžeme zvyšovat počet bodů vzájemného pochopení a také rozširovat spolupráci se Sovětským svazem — konstatoval mj. francouzský prezident François Mitterrand na tiskové konferenci, na níž shrnul svou čtyřdenní návštěvu v SSSR. O sovětských návrzích na odzbrojení hovořil jako o senzačních a rozhovory s Michailom Gorbačovem uznal za neobyčejně prohloubené; vyslovil se rovněž pro dodržování smlouvy SALT-II. Na snímku: setkání na Kremlu.

SSR. 16. července dokončili kosmonauti Leonid Kizim a Vladimír Solovjov program orbitálního letu, který trval 125 dní, a přistáli na Zemi ve vzdálosti 55 kilometrů severovýchodně od města Arkalyku. Oba kosmonauti byli vyznamenáni Leninovým rádrem za úspěšné splnění programu kosmického letu a za projevenou státečnost a hravost.

VIETNAM. Na mimořádném zasedání ÚV Komunistické strany Vietnamu byl 14.VII. generálním tajemníkem ÚV zvolen předseda státní rady Vietnamské socialistické republiky Truong-Chinh. Narodil se 9.II.1907. Od roku 1930 je členem KSV, od října 1940 členem ÚV a od roku 1941 členem politického byra ÚV strany. V roce 1981 byl zvolen předsedou státní rady VSR, vytvořené podle nové ústavy. Předseda státní rady je titulární hlavou státu. Truong-Ching je autorem řady teoretických prací, které z marxisticko-leninských pozic osvětlují různé aspekty revoluční historie a socialistické výstavby Vietnamu.

HAVAJSKÉ OSTROVY. Výbuch sopky Kilauea na jednom z ostrovů. Láva a kameny byly vrženy z kráteru do výšky 100 metrů.

NSR. Do americké vojenské nemocnice vo Wiesbaden prišiel pastor Lawrence Jenco, ktorého prepustila skupina libyjských moslimov. Držali ho ako rukojemnika niekoľko mesiacov. Na snímke: Jenco počas príchodu do nemocnice.

MANAGUA. Ronald Reagan s vytrvalostí hodnou lepšího cíle usiloval prosadit ve sněmovně schválení nových fondů na podporu nicaragujských kontrarevolucionářů, kteří říkají „bojovníci za svobodu“. Prezidentovo úsilí přineslo úspěch. Zprávy z Washingtonu povzbudily „contras“ k aktivitě. Na snímku pochreb jedné z jejich obětí, sedmileté holčičky, která byla zavražděna stejně jako její otec a tři sourozenci.

JAR. V týchto dňoch uplynulo desiate výročie tragických udalostí pri Johannesburgu, počas ktorých polícia použila zbraň proti mládeži, ktorá demonstrovala proti apparteidu; zabilo 23 a zranilo vyše 200 osôb. Na snímke: v náručí ranený chlapec, účastník demonštrácie.

BRUTÁLNYM ÚTOKOM hitlerovského Nemecka na Poľsko sa 1. septembra 1939 začala druhá svetová vojna. Nepriateľ zaútočil na pevnine, z mora a zo vzduchu, ohromujúc život krajinu. Poľsko vojensky slabšie a osamotené, 35 dní viedlo nerovný hrdinský boj so silnejším a bezohľadným nepriateľom, ktorý mal rozhodnú prevahu vo vojenskej technike a v ľudoch. Porážka uzavrela krátke obdobie nezávislosti poľského národa. Bola to predovšetkým porážka tých, ktorí vládli v predvojnovom Poľsku a ich vnútornej a zahraničnej politiky. Očakávaná ofenzíva západných spojencov sa neuskutočnila. Boj proti fašistickému Nemecku však pokračoval a to v okupovanej krajine a na všetkých frontoch druhej svetovej vojny. Na snímke — po bitke pri Bzure, ktorá bol a najväčšou v septembrovej kampani.

HUTNÍCI z chicagskej LTV Corporation počas štrajku, kedy sa dožadovali opäťovného priznania práva na dôchodok a sociálne poistenie.

ZNAMY AMERICKÝ tenista John McEnroe sa oženil s herečkou Tatum O'Nealovou. Svadba sa konala v katolíckom kostole v Oyster Bay (štát New York) 1. augusta t.r. a mladoženich oznámil, že sa vráti na kurty už o týždeň po svadbe. Na snímke: J. McEnroe a T. O'Nealová po sobáši.

XI. FESTIVAL ČESKEJ A SLOVENSKEJ PIESNE V USTRONI. Na záver festivalu v Ustroni sa v amfiteátri kúpeľného parku konal slávostný koncert za účasti poľských a česko-slovenských estrádnych hviezd. Porota si v súťaži amatérov vypočula 10 sólistov a 4 speváckoinstrumentálne súbory.

Grand Prix festivalu, Krišťálovú lýru si vyspievala Kristína Zemanová z Bielska-Bialej, ktorá reprezentovala Klub medzinárodnej tlače a knihy RSW „P-K-R“. K. Zemanová odcestuje na niekolkodenňny študijný pobyt do Československa v rámci odmeny udelenej Krajským kultúrnym strediskom v Ostrave. Druhú cenu získala taktiež predstaviteľka Podbeskýdska Beata Marsalková zo Žywca a tretiu Elžbieta Chudyová z Obvodného kultúrneho domu v Lodži-Bałutach.

Súťažná komisia udelila aj dve odmeny — Małgorzate Miążskej z Kultúrneho domu v Lodži-Bałutach, sestrám Ewe a Janine Kapuścińskym z Vojvodského kultúrneho domu v Kielciach. Ako vidíme tento rok všetky odmeny vybojovali ženy.

V súťaži súborov porota neudelila I. cenu. Druhé miesto získala skupina Format z Kultúrneho domu v Gliwicach-Labędach a tretie súbor Skalar z Domu učiteľa v Bielostoku.

Snímky: CAF, AP, TASS a archív

2. AUGUSTA t.r. počas slávostného záverečného koncertu zvolili najkrajšiu Poľku. Miss Polonia sa stala Renata Fatlaová z Bielska Bialej. Na našej snímke najkrajšie Poľky čiže Miss Polonia a držiteľky druhého miesta.

TEREZIÁNSKA URBÁRSKA REGULÁCIA Z ROKU 1767

Prof. dr. KAROL REBRO z Bratislavы (nar. v Horovciach, okr. Považská Bystrica), patrí medzi najvýznamnejších slovenských právnikov a historikov práva. Jeho vedecké práce: knihy, štúdie a články dosahujú počet 200. Výskumná tematika profesora sa sústreduje na kľúčových otázkach rímskeho práva, filozofii práva, teórii štátu a práva, história práva na slovenskom území, občianskeho a ústavného práva. Autor zaznamenal svoju trvalú stopu aj ako právnik v praxi, keď pracoval v najvyššom súde a v prokuratúre, ako aj politik (počas SNP bol pracovníkom Úradu poverenika vnútra). Mimo ľadným profesorom bol menovaný ako 32-ročný. Odohral dôležitú úlohu v organizáciu života Slovenskej akadémie vied a Univerzity Komenského v Bratislave, ktorej rektorom bol v rokoch 1949–1950. Dnes je už v dôchodku, ale nadálej aktívne vedecky pracuje: piše knihy, rediguje slovník právnickej terminológie.

So Zamagurím sa bližšie stretol počas húrnych dní Slovenského národného povstania, keď určitý čas býval a pôsobil vo Frankovej. Preto je jeho vzťah k severnému Spišu veľmi teplý a veľmi osobný.

Dnes piše pre našich čitateľov o začiatkoch urbára, ktoré sa datujú od reformy cisárovnej Márie Terézie v roku 1767. Začiatok pojmu celohorského významu, ktorý je dnes aktuálny už iba na území Spiša a Oravy v hraniciach Poľska. Sme presvedčení, že článok vyvolá živý záujem našich čitateľov.

K

ed sa v našich končinách hovorí o rolnictve, sotva si ľudia uvedomujú, ako hlboko — najmä pokial ide o súkromnohospodáriacich rolníkov — je viazané na dávnejšiu minulosť. Máme na mysi dokonca obdobia pred buržoáznom revolúciou roku 1848, ktorá osloboďala i rolníka i pôdu. Už predtým, v období tzv. osvetenského absolutizmu, pokusil sa habsburský dvor priažnivo zasiahnuť do osudu rolnického poddaného ľudu. Predovšetkým v tom smere, aby sa znižila miera vykoristovania, aby sa ono prispôsobilo hospodárskym možnostiam jednotlivých poddaných. Keď poddaný mal plniť peňažné, robotové a naturálne povinnosti voči zemepánovi, komitátu, cirkvi a štátu. Najmä zemepáni stále zvyšovali svoje nároky a poddani nevládali plniť povinnosti voči ostatným. To hnaloo poddaných do vzbúr, ale aj sami ďalší nárokovaťia dostávali sa do rozporu, najmä zemepáni a dvor. V najhoršej situácii tu bol práve kráľovský dvor, lebo ten bol od poddaného najvzdialenejší a mohol poddaného donucovať len prostredníctvom jeho zemepána a stolice. Preto dvor prišiel s „ochranárskou“ politikou voči poddaným, ktorú Mária Terézia výstižne zdôvodnila výrokom: „kto chce ovcu strihať, musí ju aj chovať“. Avšak štachta nemala porozumenie pre takýto osvetenský postoj dvora, trvala na svojom ako to spupne vyjadri gróf Adam Battányi k svojim poddaným slovami: „Ja som Vás pán a boh. Mne nikto nemá čo rozkazovať“ — myslie na viedenský dvor. „Vy musíte podľa môjho príkazu všetko splniť a odovzdať“ (totiž robotu, činzu

a naturálie). V skutočnosti však takto vyjadrená nadvláda zemepánov bola v strednej Európe v 18. stor. väčne naštrbovaná. Keď k nepokojom poddaných prirátame veľké reštance poddaných na platení vojenskej dane (kontribúcie) dvoru, vynikne nám záujem dvora na riešení otázky zaťaženia poddaných feudálnymi bremenami. Dvor v tej situácii potreboval poddaného spokojnejšieho a hospodársky schopnejšieho. Keď poddaný mal platiť vojenskú daň na vydržovanie vojska, v jeho dome (nie v kasárnach) prebyvalo vojsko značnú časť roka, ďalej bol povinný priprahmi vojsku, prakticky dodával vojakov do armády atď. Naopak štachta bola povinná iba na svoje tropy postaviť vojenské jednotky a sama im veliť (tzv. daň z krvi) na ochranu hraníc Uhorska. V sedemročnej vojne s Pruskom (1756–1763) sa ukázala vojenská zaostalość habsburského dvora. Preto Mária Terézia (1718–1780) rozolútne sa pokusila riešiť zniženie zaťaženia poddaných voči zemepánov a nahradíť vojenskú povinnosť štachty za trvalý peňažný príspevok na vydržovanie vojska (kontribúciu). Uhorská štachta tieto snahy panovníčky odmietla na sneme v Bratislave v r. 1764–65. Preto sa Mária Terézia rozhodla presadiť svoje predstavy bez snemu. Svojim dekréтом z 1767 roku rozhodla previesť urbársku reformu, tzv. tereziánsky urbár, ktorý bol základom úpravy vzťahu medzi zemepánom a poddaným až do buržoáznej revolúcie 1848–49. Urbár znamenal súpis majetkovej podstaty (usatlosti) a povinností poddaného voči zemepánovi, pričom i rozsah usadlosti i povinností boli jednotne po novom vymedzené.¹⁾

Základným rysom tereziánskej urbárskej regulácie bola snaha presne určiť poddanské bremena voči zemepánom a ich výšku proporcionálne viazat na užívanú poddanskú usadlosť (pôdu), teda aj pomerne na jej zlomkovú (polovicu, štvrtinu, osminu). Urbár na celú usadlosť jednotne pre celé Uhorsko určoval ročne 52 dní záprahovej roboty na panskom alebo 104 dní ručnej roboty, ďalej deviatok z úrody a presne vyrubené „dary“ v naturáliach (kurča, vajcia, maslo a ī.). Želiari (domkári bez poddanských rolí) boli povinní robotovať ručne 18 dní a podželiari (bez domov) 12 dní ručne. Sedliaci (poddani s usadlosťou) a želiari okrem toho platiли ročne 1 zl. za „domový pozemok“ (grunt). Všetka poddanská pôda sa spísala a podľa nových kritérií určil sa rozsah usadlosti (pripr. jej zlomok), s īou spojené povinnosti užívateľa. Zároveň sa vyslovilo, že zemepán nesmie poddanému pôdu násilne zaberať a ak by ju poddaný opustil, musí ju osadiť novým poddaným.

A

le zatiaľ čo poddanské povinnosti boli určené jednotne pre celé Uhorsko. Plošná výmera, veľkosť poddanskej usadlosti bol určený rozdielne podľa komitátov so zreteľom na miestne podmienky, výnosnosť, výhody a nevýhody hospodárenia. Tu prakticky bola Achilova päta celej urbárskej regulácie, lebo určenie podmienok a výnosnosti hospodárenia na poddanských usadlosťach bolo veľmi subjektívne až takmer lu-

bovoľne. Zemepani priamo i cez urbárske komisie v komitátoch, trebárs im predsedali kráľovskí komisári, využili všetok vplyv, len aby odôvodnili čo najmenšiu výmeru poddanské usadlosťi na základe vyššie spomenutých kritérií. Tým sa dosiahol väčší počet usadlostí a tým aj väčšie množstvo poddanských povinností. Je takmer neuveriteľné, čo sa všetko uvádzalo zo strany zemepánov nezraz až podpory či už dobromyselných alebo oklamanych poddaných v tomto smere.

Je nesporné, že najmä pri vtedajšej primitivej agrotechnike bolo hospodárenie v horských oblastiach málo výnosné. Čakalo by sa preto, že to bolo, zohľadnené v návrchoch na rozsah usadlosti. Klasifikačné komisie však takmer spravidla dosli pod vplyvom miestnej štachty k opačnému názoru dôvodiac, že poddaní sa majú a žijú lepšie ako poddaní na úrodných rovinách. Tak ako iné, aj klasifikačné komisie oravskej a spišskej stolice usilovali sa v odôvodnení svojich návrhov presvedčiť Miestodržiteľskú radu a panovníčku, že kamenistá pôda je kyprejšia, že ju preto netreba tolkokrát preorávať, že ju možno orať s dvojzáprahom a nie so štvor až šesťzáprahom ako na rovine. V hornatých krajoch sú vraj kvalitné pasienky, ktoré umožňujú poddaným chovať rožný dobytok, kone ovce a kozy. Veľmi prínosný je chov oviec, lebo z nich majú poddani viaceré úžitky (vlnu, mlieko, mäso, syr a košiarením získajú hnoj a uštria jeho rozvoz). Že mnohí poddani v týchto horských oblastiach neživia sa natôľko z polnohospodárstva, ale skôr z chovu dobytka a z rôznych zárobkových možností. Dobytok vrah môžu ľahko prezimovať, lebo ho chovajú suchým lístím, letnínom a suchou slanou. V lesoch pasú svine, zbierajú pre ne žalude, bukvice, zbierajú aj rôzne lesné plody. V horských potokoch je mnoho rakov a rýb, ktorých chytanie im pán dáva do najmu, z čoho majú najmä v zime v pôste značne peňažné príjmy. Dokonca v horských oblastiach je pre poddaných veľkou výhodou, že tam žije mnoho obyvateľstva a majú mälo pôdy. Ľahko a rýchlo svoje malé hospodárstvo vrah obrobia a môžu sa potom venovať remeslám, priekupníctvu, povoznictvu a pod. Majú ľahký prístup k drevu, z ktorého vyrábajú stavebný materiál, hospodárske náradie a domácky riad, spracovávajú plátno a súkno, čo všetko predávajú, a dokonca zarábajú aj na jeho rozvoze. Horské bystriny dávajú zdravú pitnú vodu pre ľudí i dobytok, umožňujú namátať konope a biele plátno, voda potokov a bystrín ženievalchy a mlyny, ktoré majú poddaní spravidla pri domoch. Pri väčších rieka (Orava, Váh, Hron) splavujú na pltiach drevo a iný tovar až do Budína. Ak by v horských obciach mali poddani viac pôdy, nechali by ju neobrobenu a naopak, keď jej majú menej využívajú aj uhory, preto poddani na väčších usadlosťach vrah nemajú záujem. Pretože majú mälo pôdy, viac si ju väžia a užívajú ju obrábjajú. Podľa názoru klasifikačných komisií veľkou výhodou poddaných horských oblastí je aj skutočnosť, že je u nich žatva omnoho neskôr ako na juhu, kam chodia na sezónne práce. Zárobia si peniaze i naturálie, a po celé mesiace sa tam prestravujú. Ako výhodu poddaných uvádzala štachta aj veľkú skromnosť a hospodárnosť obyvateľstva horských oblastí, ktoré si samo stavia domy, ošacuje sa z domáceho plátna a súkna. Ľudia nemusia vydávať peniaze na potraviny. Môžu jeť mäso z oviec a kôz. Ak ich nemajú, nasýta sa kapustou a fazuľou alebo inou zeleninou, strukovinami a ovocím. Takto z nûdze svojich poddaných robili páni enosť! Ale našli sa aj takí zemepáni, ktorí okrem čerstvej vody zaraďovali medzi výhody hospodárenia aj podnebie, ktoré je v horských oblastiach veľmi zdravé, vždy čerstvé a nikdy v nich nebolo počuť o morovej nákaze, dokonca, že horské oblasti sú bezpečné pred Turkami, ďalej že katolickými farami a kostolmi v obciach alebo v ich blízkosti je postarané o duševnú útechu poddaných, že nemusia ďaleko za īou chodiť a strácať čas a konečne, že po celý rok po večeroch svietia smrekovými trieskami a nie drahými sviečkami.

H

lavnou snahou zemepánov a klasifikačných komisií sa stalo presadiť čo najnižšiu výmeru ornej pôdy, lúk, pasienkov a lesov pre poddanskú usadlosť. Niektoré klasifikačné komisie, medzi nimi aj oravská a spišská, otvorené bránili záujmy Štachty, ktoré vraj zo zavedenia tereziánskeho urbára hrozí nebezpečenstvo, že „vyjde na žobrácku palicu“, že „bude postavená na roveň osudu poddaných“, že „nebude môcť žiť a vychovávať svoje potomstvo po Štachtickej“ a že „bude skôr na hanbu ako na slávu krajinu“. Zachoval predurbársku výšku poddanských povinností vraj je v štátom záujme, lebo sedliaci navyknutí na robotu na panskom po jej znížení by mali dosť času na zahájku a nečinnosť. Rýchlo by upadli do rôznych nerestí. Prestali by si údajne vziať pánov a verejných úradníkov a ak ich dosiaľ udržala na pokoji iba slepá poslušnosť voči svojim pánom, v budúcnosti by na to bolo potrebné omnoho väčšie vojsko, najmä v horských krajoch.

Zemepáni v horských oblastiach mali svoju argumentáciu viac menej úspech. Návrhy klasifikačných komisií miestodržiteľská rada a dvor sice zvýšili priemerne o tretinu, ale aj tak počet nových podla tereziánskeho urbára vykrojených usadlostí sa v horských oblastiach oproti predchádzajúcemu stavu zvýšil v priemera 2 až 3 násobne, na Orave až 6 násobne. Právom sa potom Štachta chválila, že obohrala Máriu Teréziu.

Pozrite sa napríklad na výsledky urbárskej regulácie v oravskej³⁾ a spiškej⁴⁾ stolicí.

Pri súpise predurbárskeho stavu sa ukázalo, že na Orave celá urbárska usadlosť (tzv. raľa) mala omnoho väčší rozsah než v sade inde. Dokladajú to zapisané zlomky rali, totiž dvanásťina, šestnásťina, dvadsať štvrtina, tridsiatina, sto dvadsatina až dvesto osemesdesiatodruhina.⁴⁾ Súviselo to azda so soltýskym osídlením. Dedičné soltýstva boli urbárskou reguláciou zrušené a tereziánskemu urbáru podriadené.

Pozrite sa na niektoré oravské obce: Jablonka (3. tr.) 260 sedliakov, 29 želiarov a 11 podželiarov, z 26^{2/16} predurb. usadlosť sa vykrojilo 102^{6/8} urbárskych a rozsah užívanej pôdy zostával ten istý;

Chyžné (3. tr.) 129 sedliakov bez želiarov a podželiarov, zo 6^{1/4} predurb. usadlosť sa vykrojilo 48^{2/8} urbárskych;

Bukovina (4. tr.) 77 sedliakov, z 12 predurb. usadlosť sa vykrojilo 36 urbárskych;

Harkabúz (4. tr.) 62 sedliakov, 2 želiari, zo 6^{1/3} predurb. usadlosť sa vykrojilo 19 urbárskych.

Klasifikačná komisia rozdelila obce do 4 tried v pomere s 27, 31, 25 a 14 s rozsahom usadlosť 12, 14, 18, 26 brat. jutra⁵⁾ a 6 koscov⁶⁾ lúk čo kráľovná zvýšila na 24, 26, 32, 40 brat. jutier a 6 koscov lúk; pričom jutro v 1. tr. malo 1100 kv. adr. siah⁷⁾, v 2. tr. 1200 siah a v 3. a 4. tr. 1300 siah.

V spišskej stolici v 160 gremiálnych obciach zo 1494^{8/5} predurbárskych usadlosť sa vykrojilo 3073^{4/8} urbárskych; rozsah užívanej urbárskej pôdy zostal v podstate ten istý. Obce boli zaradené do 4 tried v pomere: 59, 68, 24, 9. Návrh na rozsah usadlosť klasifikačnou komisiou znel na 12, 14, 16, 18, ktorý kráľovna zvýšila na 22, 24, 26, 30 brat. jutier a 10 koscov lúk. Vďaka nízkej výmere usadlosť 1050 želiarov bolo prekvalifikovaných na sedliakov. Podľa údajov za Jozefa II. celkový rozsah urbárskej pôdy v oravskej stolici robil 108.798 brat. jutier roli a 14.677 koscov lúk a v Spišskej 66.685 jutier roli a 20.374 koscov lúk. Z porovnania archívnych údajov sa ukazuje, že pri zavádzaní tereziánskeho urbára si zemepáni pripojili k panskej pôde z pôdy užívanej poddanými 3.540 jutier roli a 7.665 koscov lúk.

P

oddaným pre riadne hospodárenie nemohli stačiť len role a lúky. Potrebovali aj drevo z lesa (na kúrenie, na stavbu, na hospodársku náradie) a potrebovali aj pasienok (pre záprahový aj ostatný dobytok a domáce zvieratstvo: ovce, kozy, prasce). Inak poddaní neboli byť v stave plniť všetky uložené povinnosti a dary. Tereziánsky urbár uznaval nárok poddaných na lesné a pasienkové užity na panských lesoch a pasienkoch. Postupne stále viac otázka sa riešila tým spôsobom, že zemepán vydelený výhradne pre potreby poddaných určitý rozsah lesa a pasienka. Zemepán však bol povinný toto zabezpečiť poddaným len za podmienky, že sám pasienky a lesy mal. Vydelané lesy a pasienky pre potreby poddaných mali tito užívať pomerne k veľkosti svojich usadlosťí. Taktôľ vydelené lesy a pasienky sa nazývali „urbárskymi“ lesmi a pasienkami, a poddaní, urbárnici oprávneni ich užívať tvorili právne spoločenstvo urbárnikov, a nazývali sa niekedy neskôr aj urbárskou obcou. Právne urbárnici mohli bráti podiel len z prírastku lesa. Ak by boli siahli na podstatu, museli ihneď zasadíť nové, mladé stromky. Charakter lesa musel byť zachovaný, les nemohol byť zlikvidovaný na lúky alebo role. Zemepáni ako vlastníkovi lesov a pasienkov patril dozor nad správou (hospodarením) predstavenstva spoločenstva. Podobne bola urbárom riešená otázka zabezpečenia poddaným pasienkových užitkov. Tereziánsky urbár v zásade zabezpečoval poddaným len právo pásť na zemepanských pasienkoch a to spravidla spolu so zemepánovým dobytkom. Okrem toho mohlo sa pásť na uhorech, na strniškách po žatve, na lúkach po senoči, v lesoch len kde boli stromy odrastené. Aj pri pasienkových užitkoch platila zásada proporcionality k rozsahu usadlosťi, príp. jej zlomku. Aký druh dobytka mohol poddaný pásť a kolko kusov, malo byť pri regulácii určené. Zároveň sa nariovalo, že pasenie mohlo byť spoločné pod dozorom obecného pastiera. Kde sa mohol dobytok alebo ovce pásť len spoločne s panským pred zavedením urbára, zostało to platit aj naďalej. Tak najmä aj v Spišskej stolici a s tým, že poddanské a panské ovce museli byť držané spoločne v panskom košiaru a teda pohnovali len panskú pôdu. Neskôr Mária Terézia na protest poddaných zrušila túto spišskú prax, takže poddaní mohli pásť svoje ovce oddeľene a tak ich držať v košiaroch na poddanskej pôde.⁸⁾

T

tereziánsky urbár formuloval pasienkové užity poddaných veľmi všeobecne. To sa ukázalo ako veľký nedostatočok pre poddaných, lebo všeobecne formulácie pripúšťali rôzny výklad a spory. To koncom 18. storocia začali zemepáni veľmi využívať v spojnosti s rozširovaním chovu dobytka a majerského hospodárenia. Vznikol veľký zápas medzi poddanými a zemepánmi o pôdu, o lesné a pasienkové užity. V tomto zápase boli úspešnejší zemepáni. V Spišskej stolici bola v tom období priamo záplava sťažností a sporov o odoberanie a obmedzovanie pasienkových a lesných úžitkov poddaných.⁹⁾ Výtky Miestodržiteľskej rady v tomto smere zostávali stolicou nevypočítateľné a zemepanskú dravosť najmä po pasienkoch sa nepodarilo zastaviť. Viedlo to k tomu, že poddaní boli vytáľaní z pasenia na panskej pôde a boli odškodňovaní vydelením lubovoľného rozsahu pasienka pre všetok poddanský dobytok. Ako u lesov aj tuná k vydelenému pasienku tvorili poddaní jednotné spoločenstvo, kde sa urbárnici podielali na užívaní pasienku podľa zásady proporciona-

lity. Lesné a pasienkové spoločenstvo bolo jediné a jednotné v obci.

Do urbárskej pôdy sa nerátali kopanice (role, lúky, pasienky). Tieto zostávali panskou pôdou a zemepán si ich mohol kedykoľvek vziať za náhradu vynaloženej námahy za skultivovanie alebo im ich mohol ponechať v užívaní za poplatok (nájomné).

V priebehu zisťovania predurbárskeho stavu došlo k rôznym a mnohým prechmatom, najmä ohľadne rozsahu užívanej poddanskej pôdy, počtu usadlosťí. To v ďalších desaťročiach sa ukázalo ako veľká nevýhoda pre poddaných. Zemepáni, kde sa to ukazovalo pre nich za výhodné, presadzovali premierané chotára a scelenie panských a poddanských rolí, lúk a pasienkov. Úrodejšia pôda sa pridelila pánom a zrovna tzv. zostatková pôda, totiž pôda, ktorá presahovala u poddaných rozsah v urbári zapísanej pôdy. Môžno povedať, že cez dlhé desaťročia 19. storočia sa tahali urbárske spory o premenanie chotára alebo parciel poddaných alebo o sceľovanie panskej (majerskej) pôdy.

T

tereziánska urbárska regulácia bola veľkou spravodlivým podujatím v daných podmienkach. Pre chamečosť Štachty bola značne vo svojich výsledkoch zdeformovaná. Ale je veľmi pravdepodobné, že bez nej boli by poddaní v období do buržoáznej revolúcie v rokoch 1848—49 stratili ďaleko viac z užívanej pôdy. Taktôľ zachránil sa pre nich aspoň ten rozsah pôdy, ktorý bol zapisaný v urbároch. Buržoázna revolúcia v Uhorsku osloboďila z feudálnej viazanosti poddanskú pôdu, ale len v takom rozsahu, v akom bola zachytená a zapisaná v urbári. Urbáre podržali svoj význam aj po buržoáznej revolúcii. Pokial neboli pred 1848 vydelené pre poddaných lesy a pasienky, stało sa tak potom na základe ustanovení tereziánskeho urbára. A v sade kde sa vydeli, trvali ďalej lesné a pasienkové spoločenstvá (urbárske obce). Napríklad napriek pozemkovým reformám po prvej svetovej vojne na Slovensku zostala časť problémov týchto spoločenstiev až do socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva. Aj urbárske lesy spadli pod štátну správu. V lesoch mali rolníci aj pasienky a vznikla otázka zabezpečenia pasienkov v lesoch pre individuálne hospodáriacich rolníkov alebo pre Jednotné rolnícke družstvá.

Prof. dr. KAROL REBRO

POZNÁMKY:

1. K celému priebehu a výsledkom urbárskej reformy pozri: K. Rebro, Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské úpravy Jozefa II. na Slovensku, Bratislava 1959, s. 660.

2. Protoc. Com. Arvensis, Acta publica ai 1770, 1771 v Štátom archíve Bytča. (Zápisnica oravskej župy. Verejne spisy).

3. Protoc. Com. Scepusiensis ai 1772, 241—267, 297—301, v Štátom archíve Levoča. (Zápisnica spišskej župy).

4. Urb. Com. Arvensis, fasc. II. No 6 a 8, fasc. VIII No 2 a i. (Urbár oravskej župy, zošit).

5. Bratislavské jutro — stará plošná miera.

6. Kosec — plošná miera na lúky. Označovala rozlohu, ktorú jeden kosec skosi za deň. Pre rozdielnu kvalitu lúk bola rozloha rozličná. V urbárskej regulácii Márie Terézie sa na jeden kosec počítalo 800 štvorcových siah, ak sa otava kosila každoročne, 900, ak sa kosila iba niekedy, tisíc, ak sa otava nikdy nekosila.

7. Siah — základná plošná miera v Uhorsku i na Slovensku po zavedení tereziánskeho urbára 1767, tzv. štvorcová siah = 3.6 m².

8. Pfahler C., Jus Georgicum (Právo Ju-rajské) zv. I 1820, s. 80.

9. Urb. Com. Scepusiensis. fasc. V. No 46 a 92, v Štátom archíve Levoča. (Urbár spišskej župy, zošit).

VLADIMÍR MINÁČ

Národný umelec Vladimír Mináč (nar. 10.8.1922 v Klenovci) patrí k najvýznamnejším súčasným slovenským literárnym a kultúrnopolitickým činiteľom. Roku 1946 začal pôsobiť ako novinár a publicista, ale už roku 1948 vydal svoj prvý román Smrť chodí po horách. Stvárnil v ňom svoje zážitky a skúsenosť slovenského ľudu z protifašistického boja v Slovenskom národnom povstani. To je hlavná téma i v jeho rozsiahlej románovej trilógii Generácia, ktorá sa skláda z románov Dlhý čas čakania (1958), Živí a mŕtvi (1959) a Zvony zvonia na deň (1961). Mnohé diela, romány i poviedky venoval aj súčasným problémom, najmä mravným a citovým otázkam, ktoré prinieslo budovanie socializmu do ľudských vzťahov i do vnútorného svedca človeka. Sú v knihách Včera zajtra (1949), Modré vlny (1951), Na rozhraní (1954), Tmavý kút (1960), Nikdy nie si sama (1962), Záznamy (1963) a ī. Osobitne významná a na vysokej úrovni je Mináčova eseistika, v ktorej rieši zásadné otázky umenia a spoločnosti (Paradoxy 1966) a dôležité otázky národnej existencie v rozhodujúcich chvíľach histórie, najmä v revolučných rokoch 1848/1849 (Dúchanie do pahrieb, 1970 a Zobrané spisy Jozefa Miloslava Hurbana, 1974). Rozsiahly výber z jeho eseistiky a kultúrnej publicistiky, ktorá už dlhý čas formujúcim spôsobom vplýva na slovenské literárne a spoločenské myšlenie vyšiel pod názvom Súvislosti (1976). V. Mináč napísal scenáre k niekoľkým úspešným filmom, cestopisné úvahy o Číne, satirický román Výrobca šťastia (1966) a ī. Zastával veľa dôležitých funkcií v kultúrnom i politickom živote, v súčasnosti je predsedom Matice slovenskej.

Na ukážku z jeho rozsiahlej tvorby prinášame úryvok z knihy „Nikdy nie si sama“.

NIKDY NIE SI SAMA

(...) Neskoršie si z mnohých tisícov slov, ktoré spolu pohovorili, zapamätať práve tie. Mohla povedať nie. Mohla som povedať nie. Vtedy bolo ešte ľahko povedať nie. Prečo som nepovedala nie? Zdalo sa jej, že už vtedy, v tej chvíli tušila, čo príde. Že vedela, že je to rozhodujúca chvíľa. A že predsa nepovedala nie. Náročky, svojvoľne, pokúšajúc osud, nepovedala nie. To bola jej hlavná vina. Od tej chvíle sa nedalo nič napraviť ani nič pokaziť. Všetko šlo svojou cestou. Čakal ju za zákrutou. Začal hovoriť tam, kde predtým prestal, hovoril o nahote. Akiste nemohol zabudnúť na to, že ju videl, ale nehovoril o tom, poučene diskutoval o nahote. Nahota je prostá. Prostota proti rafinovanosti. Hanlivosť je mešiactvo. Je to všetko faloš a pokrytie — akoby nahota mohla byť zahanbujuca! Keď sa podari premeniť počasie na celej zemeguli, isteže sa ľudstvo vráti k zmlienej forme nahoty. Nevie si to predstaviť? Nie, bolo je to smiešne. Ako by to vyzeralo v úrade? A na skúškach? Nie, nevie si to predstaviť, je to absurdne smiešne. Ako by to vyzeralo na reprezentačnom plese? Smiala sa. Smiali sa obidvaja. Keď sa smial, jazva na dolnej pebre sa napäla, jasne sa ukázal flakkastý šívok. Vysvetlil jej, že myslí na veľmi vzdialenosť budúcnost. Vtedy už akiste nebudú reprezentačné plesy, ba ani úrady. Ale skúšky — skúšky predsa budú? To presne nevedel, ale skúšky pravdepodobne ostatú. To je otrava, povedala a smiala sa. Keď sa na úzkom chodníku náhodou dotkli, nič o tom nemysleli. Aspoň ona si nič zlého nepomyslela: bola taká vzdialená od zlých myšlienok!

Bol nádherný august a dolinou viala vôňa zrelých sliviek. Všetko bolo zreteľné a bez tajomstva. A on bol náčelník, nekompromisný, nedotknuteľný. Nič takého! A či predsa niečo bolo už vtedy, keď chodili popri rieke a nebadane sa predlžovali tieňe jelší? Tažko je dnes rozhodnúť. Určite to nebola myšlienka. Bol to len pohyb zmyslov. Po kúšavú chut. Keď prichádzali k táboru, vzdialili sa od seba na niekoľko krokov. Nie, nemali nič spolu. Celkom náhodou sa stretli. A prestali sa smiať, zmlkli. Nie, nemali nič spolu, rozišli sa bez slova. Ale večer sa náhodou zasa stretli. Vyškriabali sa na stráň, nad tábor a nad záhrady, a poszerali sa na hviezdy. A potom sa schádzali každý večer. Muselo to tak byť. Každý večer sa tajne škriabali na svoje miesto nad táborom a nad záhradami. Tajne, ukradomky, vedeli, že sa musia skrývať. Nad táborom visel nevideteľný transparent: Vstup lásku sa najprísnejšie zakazuje. Láska je nemravnosť a buržujský výmysel. Na pochode milovať sa zakazuje. Mládež bola očovo tvrdá. Bolo sladké skrývať sa. Nad nimi svetili hviezdy, pod nimi svetlá stavby. Oni sami boli skryti v pásme prítmia. Bolo to sladké prítmie, vyplnené šeptom a mlčaním. Hovorili, o čom hovorili? Z tých čias sa jej nezachovala ani jedna súvislá veta. Ale iste hovorili prosté pravdy: Vesmír je zúfalo nekonečný. Komsomolsk je na Amure. Kesóny vyzerajú bojovne. Skúšky, to je otrava. Život je radostný. Pred nami ešte nikdy neboli taký život. Ani také hviezdy, ani také svetlá v údoli. Ani taká vynikajúca vôňa zrelých sliviek. Dnes vo vý-

kope vyrazila voda, videla si? Áno a Hedve zmizli topánky. Hedve spávala pri mne, vieš? Hovorili a nesmelo sa dotýkali. Volal sa Vilo a neboli vôbec bojovný a neobloný. Bol medik, mal strach z posledných skúšok. Nechcel byť vedcom, nemal na to bunky. Chcel ísť na vidieku, pochádzal z vidieka a mal rád priestranstvo a voľnosť. Behal závodne stovku. Jazvu mal od detstva, spadol na ostrý kameň. Smiem sa jej dotknúť? Dotkla sa mu prstom pery, bolo to ako ševelenie vetra. Chytil jej ruku, vtedy ju po prvý raz bozkal. Pery mala tvrdé a nepodajné. Chutiak ako tŕpka, povedal: A potom sa opýtal: Ty si ešte nemala chlapca? Ešte ľa nebozkávali? Ale áno, mala nový bicykel, stála s ním pred bráničkou, mala ruku na zvonci a chlapec stál pri nej a tiež sa držal bicykla a posúval opatrnne ruku, až sa jej dotýkal. A ona to videla a v duchu sa smiala. A potom ju chlapec bozkal na nos, medzi nimi bol bicykel, a ona sa smiala. A inokedy sa bozkávala ponad plot. Ponad plot? Áno, mali sme dosť nízky plot. Dalo sa ponadeň bozkávať. Celkom dobre to šlo. Ale prečo ponad plot? Neviem, nikdy som o tom nepremýšľala. Proste, ponad plot. Vždy bol nejaký plot. Vždy bol nejaký plot, nejaký bicykel, vždy bolo niečo medzi ňou a medzi chlapcom, ktorý ju bozkával. A teraz je plot? Neviem. Musíš sa naučiť bozkávať, povedal. Naučím ľa, ako sa naozajstne bozkáva. Nevedela som, že sa to dá naučiť. Myslela som si, buď to ľovek má, alebo nemá. Myslela som si, že je to dar. Si gemiálne zelená, povedal. Podľa naučím ľa, ako sa bozkáva. Naučila sa bozkávať. Bozkávali sa šialene, zadŕžajúc dych. Muselo to tak byť. Nezadržateľne vytryskol podzemný prúd. Ležali na tráve a šialene, nezadržateľne sa vplietali do seba. Boli zaľúbení.

Už nehovorili ani o vesmire, ani o kerosinoch, ani o Komsomolsku. Už nehovorili vôbec. Deň bol zastrety opitou hmlou, všetko vo dne bolo neskutočné. Skutočnosť sa začínala po zotmení. Škriabali sa každý večer do stráne nad táborom a narážali do seba ako nákova na kovadlinu, tvrdio, neľútostne. Zub za Zub. Zub o zuby. Bol to výbuch krutosti. Jedného večera ju hrubo odstrčil a posadil sa.

„Takto to ďalej nepôjde,“ povedal.

Nebola taká naivná, aby nevedela o čo ide. Ale opýtala sa:

„Co sa stalo?“

„Je to šialenstvo.“

„Co sa stalo?“

„Nerob sa sprostou! okríkol ju hrubo. „Vieš dobre, na čo myslíš.“

Vedela dobre, na čo myslí. Ale nemohla to urobiť.

„Nie. Ešte nie.“

„Prečo nie.“

„Dožič mi trochu času.“

Snažil sa byť pokojný. Bol medik, snažil sa jej všetko vysvetliť. Panenstvo je tarcha. A je to len mešiacky predsudok, nič na tom nie je. Všetci to robia, je to celkom normálne. Nesmie byť tak hlúpa zelená. Sedela a držala si rukami kolená. Previal ju chlad, zdola jej prebehol mráz po chrbte, cítila ho až v zátyliku. Počúva? Áno, počúva. Je to prirozené a prosté. Ako nahota. Ako život. Hovoril dľho, bola už noc, hviezdy boli veľmi jasné. „Tak teda?“

„Nie. Ešte nie. Musíš si to rozmyslieť.“

„O tom sa nerozmýšľa.“

„Len trošku času, Vilko. Len niekoľko dní.“

Ale on jej povedal:

„Si hlúpa, zelená hus. Alebo sa takou robíš.“

Odišiel nahnevaný.

Na druhý večer neprišiel. Ani na tretí. Slnko zhaslo. Voda bola otrávená. Hory sa blázivo nakláňali a rúcali sa do doliny. Na perách sa jej vyhodil pupenec, neznesiteľne ju štípal. Sedela samotná nad táborom a nad záhradami, čakala. Hviezdy boli lepenky, bol to podvod.

FRANTIŠEK HALAS

Narodil se 3.X.1901 v Brně, zemřel 27.X.1949 v Praze. Jeho dílo patří k vrcholům české poezie mezi dvěma válkami. Trýznivý pocit a prožitek tragických rozporů společnosti po první světové válce přivedl jej k poezii metafyzicky pojímaných otázek života (Staré ženy, 1935). Zároveň procházelo jeho verši úsilí překlenout propast mezi skutečností takto pojímanou a doléhajícími společenskými problémy. Odtud jeho solidarita s bojujícím proletariátem, zejména během občanské války ve Španělsku (Dokorán, 1936), jeho protest proti mnichovské zradě (Torzo naděje, 1938), jeho důvěra v silu lidu v letech útlaku a jeho nadění budováním nové republiky (Naše paní Božena Němcová, Ladění, V řadě). Halas je rovněž autorem překladů ze slovanské, zejména polské poezie (Mickiewicz, Słowacki).

Zpěv úzkosti

Kolikrát verši můj
kolikrát klopýtals
v bolesti žalu mém
soukromém
kolikrát verši můj
kolikrát tancovals

Ted' krokem zbrojným
verši můj
pochoduj

Pěšákým rytmem zněte slova
úzkostí šikovaná
Té úzkosti dvanácté

Zvoní zvoní zradu zvon zradu zvon
čí ruce ho rozhoupaly
Francie sladká hrdý Albion
a my jsme je milovali

Viděl jsem slzy v očích žen
Viděl jsem pěsti zatažené
Počkejte málo málo jen
však vy nás poznáte

Ty vládkyně moří všechnocná
to moře slzí naše je
ovoce hněvu rychle zrá
už řinčí kotva naděje

Ty Francie sladká Francie
kde je tvá čapka Marianno
Sluneční štíť tvůj prasklý je
a hanbou čpí tvé ano

Je noc a v krytech zákopů
tep krve země zní
za tebe světe za tu Evropu
stydí se voják poslední

Zvoni zvoní zradu zvon zradu zvon
čí ruce ho rozhoupaly
Francie sladká hrdý Albion
a my jsme je milovali

Pole naše kříčí Zrada
Lesy naše hučí Hanba
Řeky naše šumí Zrada
Hory naše bouří Hanba

Ticho ted' ticho Stoupá Hlas
O duše lidu jak koktalas

Geni Genie země naší
ne na křídlech tvých
je plno slzí
Geni Genie země naší
v hodinách zlých
meč tvůj až zvoní brzy

(Ze sbírky Torzo naděje)

MAGDA BALOGHOVÁ

BABIE LETO

V páľave poludnia pavúčik púnik letí.
Do leta zahľadený septembrový deň.
Kto mi fa kedy vstrelil do pamäti,
že takmer presne ako ty fa viem?

Zrána chlad veje vietor od záhrady,
k jeseni stromy napli neomylný sluch.
Dôveruj slinku — ja ti teplo hladim
Tahučký biely nádych slúch.

Jediná láska lepšími nás robí
tým, že sa nedá zhŕňať na zásoby.
Len podjeseň sa s babím letom hlási,

túžiace srdce dôverou si nasýti,
nemyslí na chodník popod mlkve tuje.
Láska sa hlboko v nás zazimuje.

SLOVNÍK ŽIVOTA (138)

Uvádzame ďalšie príklady písania predložiek a predpon. Pripomíname, že prvé píšeme oddelené a druhé spolu so zloženinou.

pred p o n y					
pred- ložky	predložky s podstat- ným menom	podstatné mená	přídavné mená	príslovky	slovesá
v	v práci	vpád	včasný	vcelku	vkročiť
vo	vo vode	votrelec	vospolný	voskrz	vopchať sa
z	z mäsa	zbeh	znesiteľný	zvrchu	zdôveriť sa
za	za mestom	závazok	zánovný	zaraz	zapisat
zo	zo železa	zosun	zosilnený	zopár	zozbierať
ne-	—	nepokoj	neúnavný	nemenej	nechápať
ob-	—	obdobie	objavný	občas	obliat
roz-	—	rozklad	rozkořený	rozkročmo	rozžať
sú-	—	súdruh	súčasný	súmerne	súhlasiť
vy-	—	vyhláška	výtvarný	výdatne	vysušiť

Pomôcka: predložkový pád (napr. bez ceny, do továrne, na zjazde a pod.) poznáš podľa toho, že medzi predložku a meno môžeš vsunúť prívlastok: bez (úradnej) ceny, do (miestnej) továrne, na (vlaňajšom) zjazde a pod.

POESKY
malinówka
malkontent
malowaé
malowidlo
malowniczy

SLOVENSKY
malinový likér
nespokojenec
maľovať, farbiť
obraz
malebný

CESKY
malinový likér
nespokojenec
malovat, barvit
obraz
malebný

maltretovač	zle zaobchádzať	zacházet špatně (s kým)
maltuzianizm	malthusianizmus	malthusianismus
malutki	malický	maličký
malunek	obrázok	obrázek
malwa	ibiš ružový	ibišek; sléz
malwersacija	sprenevera peňazi	zpronevéra penž
Malgorzata	Margita	Markéta
Malgosia	Gita	Markétka
malmajza	malvázia	malvaz
maľo	málo	málo
maloduszny	bojazlivý	bážlivý
maloduszność	malomyselnosť	malomyslnost
malokalibrowy	malorážový	malorážový
maloletni	neplnoletý	neplnoletý
malomówny	málovratný	málonlavný
malomiasteczkowy	malomestský	maloměstský
malomiejski	malomeštiacy	šosácký
malorolny	malorolnicky	malorolnický
chlop malorolny	malorolník	malý rolník
chlop šredniorolny	stredný rolník	střední rolník
malostka	drobnosť	drobnost
maloduszny	malodušný	malodušný
małowartościowy	malohodnotný	nehodnotný
malowažny	bezvýznamný	malého významu
malpa	opicá	opic
malpi	opičí	opičí
malpeczka	opička	opička
malpiarstwo	opičenie sa	opičtví
malpować	opičiť sa	opičít se
malpiszon	opica (o človeku)	opice (o člověku)
malpolud	Iudoop	lidoop

Život plný zážitkov. .

Jednej noci v roku 1946 nás všetkých vytrhol zo spánku strašný lomoz. Vyskočil som z posteľ a chcel utiekť, žiaľ, bol už neskoro. Celý dom bol obklúčený. Cítil som, že sú to posledné chvíle môjho života. Stal som na dvore a čakal na výstrel...

Zivot 76-ročného krajaná SEBASTIÁNA MILONA z Čiernej Hory je poznačený rôznymi zážitkami, radosťami, ale aj trpkými chvíľami. A takto hovorí o svojom živote sám Sebastián Milon:

— Môj život je veľmi pestrý. Pamäťom sa, že už ako malý chlapec som dľho nevydržal na jednom mieste. Tak ako iní, najprv som pasol kravy, pomáhal rodičom a neskôr spolu s nimi gazdoval na tom našom malom hospodárstve. Ked' som chcel mať vlastný groš, musel som si ho zarobiť. Roky ubiehalo. Ani som sa nenazdál a v roku 1932 som narukoval na dvojročnú vojenčinu do II. podhalanského pluku v Sanoku. Po šestich mesiacoch ma preradili do 26. praporu 7. boru pohraničnej ochrany. Ked' som sa vrátil domov, začal som myslieť na ženub. Zobral som si Helenu Kierničiakovú za ženu. V tomto roku sme oslavili 50. výročie spoločného života. Po celé roky sme ťažko pracovali a spolu delili radosti i starosti. Po dvoch rokoch manželstva sme začali stavat obytný drevený dom, ktorý nám slúži dodnes. V auguste 1939 som dostal mobilizačný rozkaz a zaradenie do I. podhalanského pluku poľskej armády. So svojou jednotkou som sa zúčastnil septembrovej kampane a obranných bojov na úseku Krościenko-Sanok. Po porážke poľskej armády a obsadení Poľska nemeckým okupantom som nocou šiel 4 dni domov. V aguste 1944 som dostal povolávací lístok na vojenský výcvik do Dolného Kubína. Tentoraz som sa našiel v slovenskej armáde, kde ma zadelieli do I. pluku. Tu som získal hodnosť desiatnika. Po vypuknutí

SNP sa naša jednotka pridala k povstalciam a bojovali sme na viacerých miestach. Naša bojová cesta viedla z Oravského Podzámku cez Biely Potok, Liptovský Hrádok a Korytnicu až do Starých Hôr. Ked' fašisti obsadili Banskú Bystricu, stiahli sme sa do hôr a postupovali smerom na Prašivu. Mali sme veľké straty a po rozlúčení našej jednotky som sa ocitol pod Ďumbierom, odkiaľ po veľkej bitke sa mi podarilo dostať do Vysočích Tatier a odtiaľ na Spiš. Tu v rodnej Čiernej Hore sme sa dočkali osloboodenia. Po vojne sa všetkým žilo ťažko, lebo černohorské gazdovstvá boli a sú maličké a k tomu ešte chudobné. Boli sme nútene privyrábať si. V roku 1945 som nastúpil do práce v TANAPe, kde som prepracoval 20 rokov ako drevorubáč. Po skončení pracovného dňa v štátnych lesoch som sa ponáhľal domov, lebo tu čakala na mužskú ruku druhá robota. Ved' manželka s deťmi na všetko nestačila.

Vrátim sa však ešte k prvým povojnovým rokom, ktoré boli pre Slovákov plné hrôzy a nepokoja. Prenasledovala nás na celom Spiši banda „Ognia“. Ako som už spominal, stal som na dvore a čakal na výstrel. Zrazu počujem, „nestrielať“. Pozriem sa a predomnou stoji sám veliteľ — Ogieň. „Sobek, to si ty?“, vraví. „Pamätaš sa ešte na kamaráta z vojenčiny?“ Ako by nie, hovorím. Videl som, ako sa zmatol a povedal, „Prepáč, to bol omyl“ a ďalej kričí na svojich podriadencov: „Všetko dať do poriadku!“. Podal mi ruku a odišiel. Vďaka dobrým ľuďom, ktorí ma skôr upozornili o ďalšom

prepadnutí, som ušiel a skrýval sa vyše pol roka. Utrpela však moja rodina. Po smrti Ognia všade zavládol pokoj.

Vtedy sme sa my Slováci začali schádzať a rozmýšľať o združení sa. Tako v roku 1947 začali na Spiši a Orave vznikať Spolky Čechov a Slovákov. V Čiernej Hore medzi zakladateľov patrili Andrej Košut, Andrej Vodžák, Jozef Ježerčák a ďalší, ktorí už spomedzi nás odišli. Nás Spolok mal vtedy 139 členov, ktorí ma poverili funkciou predsedu. Predsedom som bol do roku 1979. Nasúťou prvej úlohy bol zaviesť vyučovanie v materškej reči. Veľmi nám chýbala klubovňa, v ktorej by sa mohla sústrediť a rozvíjať činnosť Spolku. Preto sme roku 1952 našli miestnosť pre klubobnú. Pozývali sme z iných spišských dedín divadelné krúžky a súbory, pretože sme nemali vlastný. Neskor sме premietali slovenské filmy. Veľkým prínosom pre Spoločnosť bol a je krajanský časopis. Vždy som sa snažil, aby ho dostávali v každom dome, a keď bol treba, syn Andrej alebo vnúčky ho roznášali. V našej dedine sme mali sťaženú prácu, pretože dedina je rozdelená kopcom. Rozmýšľali sme o vytvoreni dvoch miestnych skupín a to sa nám podarilo v roku 1970. Za tých skoro štyridsať rokov som bol aj členom OV, ÚV a Predsedníctva. Vždy som si našiel čas na schôdze, často na úkor rodiny. Ako delegát, zúčastňoval som sa na zjazdoch Spoločnosti. Nebál som sa verejnej práce v prospech Spoločnosti. Po mne kormidlo prevzal syn Andrej.

Veľkou tragédiou mojej rodiny bola vražda dcérky Heleny, ktorá pracovala ako staršia štábna seržantka v záchytnom stredisku MO pre deti v Zakopanom. Tejto beštialnej vraždy sa dopustili dva mladiství zločinci. Rana v srdci nám ostala navždy.

Po celý život som sa snažil vstrieť mladej generácii patričný vzťah k statočnej práci. Ťažko je mi povedať, či som to dokázal.

Som presvedčená, že o krajanovi Sebastiánu Milonovi najlepšie hovorí jeho aktívna spoločenská práca a dobré skutky, ako aj bohatá životná cesta. Je známy v širokom okolí. Naši krajania ho pozajú ako čestného a statočného človeka i horlivého vlastenca.

Zaznamenala: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Človek pracuje, ako píše

Keby všetko bolo tak, ako si to myslí môj učiteľ na základnej škole, polovica triedy by sa bola stala lekármi a lekárnikmi. Z nášho povrchného, trochu rozraseného „lekárskeho“ rukopisu sa zdalo, že máme na to zvláštne nadanie. Druhá polovica triedy, takzvaní krasopisci, by si bola mala vybrať umelecké povolania.

Grafológia, psychológia písania, nie je však taká jednoduchá. Menej dbá na prvý emotívny dojem, ktorý vyvoláva rukopis, ale vo väčšej miere vyčíta z rukopisu sklon, nadanie, ale aj nedokonalosti z množstva presne definovaných jednotlivých znakov a ich kombinácií. Len takto môže vzísť dôveryhodné posúdenie rukopisu a človeka. Grafológia, voľakedy hodnotená rovnako ako vešenie z usadenej kávy alebo zábavná spoločenská hra, si medzičasom vybojovala svoje pevné miesto medzi metódami výskumu ľudskej osobnosti. Veľmi často sa analýza rukopisu využíva, ak treba nájsť najzaujímnejšiu osobu pre určité povolanie.

Pre nás to môže znamenať: Nemal by som v nejakom iuom povolaní väčší úspech? Som, napríklad ako účtovníčka, na nesprávnom mieste, a mohla by som byť vynikajúcou predavačkou?

V niektorých štátach sa v poslednom čase stalo priam módou skúmanie rukopisov uchádzca o jednotlivé pracovné miesta. Dnes sa to robi aj v NSR. Má to svoje opodstatnenie: dobrozdania grafológov sú určite spoločnejšie než dobrozdania psychológov. Pri nástupnom pohore sa totiž môžeme výborne pretvarovať, zatiaľ čo rukopisom sa to tak dobre nedari. Lebo je pravdu, že aj napriek veľkej námahe zvláštnosti jednotlivého rukopisu sa pred ško-

leným odborníkom nedajú zakryť. Kto to predsa len urobí, prehŕáva. Tým iba dokazuje svoju neistotu a strach.

Kedy začíname ziskávať typický rukopis? Najneskoršie po priberte sa začínajú prejavovať prvé znaky osobitosti rukopisu. Ten sa ešte niekoľko ráz mení, a potom ostáva stabilný a relativne rovnaký. Z hľadiska písma sme vtedy našli svoju osobnosť a až teraz sa môže rukopis relatívne presne zhodnotiť. Pravdepodobne ste ešte nikdy nerozmýšľali o tom, že by vám seriózna analýza vášho rukopisu mohla pomôcť pri napredovaní v povolani, alebo nájsť zodpovedajúce povolanie. Mohlo by sa stať aj to, že vás dobrý grafológ uchráni pred tým, aby vaša kariéra neskončila v slepej uličke.

Pri zásadnej analýze rukopisu sa skúma najprv celkový dojem. Pri nevyhnutnej opatrnosti už z toho možno urobiť zodpovedajúce závery o celkovom osobnom nadaní alebo záujmoch. Ved' aj človeka hodnotíme najprv podľa prvého celkového dojmu, kym si detailne nezdôvodníme, na čom sa zakladá nás prvý rýchly úsudok. Dva príklady: pekný, veľmi pravidelný rukopis často pôsobí uspriadané, ale aj monotónne. Takým rukopisom chýba originalita a nezávislosť. Kto má takýto rukopis, zdá sa byť menej vhodný na vedúce miesto. Slaň sa hodí na úlohy, ktoré si vyžadujú prispôsobivosť a pozornosť. Presne vyhranený a osobný rukopis upozorňuje na sebavedomého človeka. Ale osobne vyhranený rukopis neznamená to isté, ako zmätény a rozhraný. To by skôr hovorilo o pocite menejcenosti alebo tűžbe po originalite.

Na obsažnú analýzu rukopisu profesionálny grafológ potrebuje viac než dvadsať rozličných ukazovateľov, napríklad smer písania riadkov, z ktorého sa usudzuje na optimizmus alebo pesimizmus. Postavenie a veľkosť písma hovorí o pocite vlastnej hodnoty, zatiaľ čo spájanie a tvarovanie písma veľa prezrádza o tvorivosti alebo zmysle pre poviadok.

Spoľahlivosť takého hodnotenia odborníkom je veľká, takmer deväťdesaťpercentná, ako tvrdia grafológovia. Ti, na základe porovnávania tisícov rukopisov zistili, že rovnaké rukopisy sa plne zhodujú s určitými typmi charakteru a nadania.

Priklady: introvertní ľudia majú väčšinou zatvorený rukopis pravidelného kolmeho, šikmeho alebo predĺženého tvaru. Ich rukopis

Oblaky piesku, hliny a bahna, obrovské výry vody, prúdy pohybujúce sa rýchlosťou od 70 do 80 kilometrov za hodinu dvíhajú tonu usadenín z morského dna. Prístroje, ktoré spustili do hĺbky 4800 metrov nedaleko kanadského Nového Skotska, začali v októbri roku 1983 dávať konkrétné informácie o tom, čo sa odohráva na dne oceánu. Tieto údaje prekvapili vedcov, ktorí pracujú na projekte Hebble (High

Energy Benthic Boundary Layer Experiment), programe výskumu morských hlbin, ktorý finančuje Oceánografický ústav z Woods Hole v Massachusetts (USA).

Doteraz viedla predstava, že voda v hĺbkach oceánu je pokojná a nehybná. „Prístroje však podávajú obraz temnej noci s níčivými búrkami, ktoré nie sú o nič slabšie ako vichrie, čo zúria na povrchu mora,“ hovorí riaditeľ projektu Charles Hollister.

Zdá sa, že výsledky päťročného výskumu v rámci programu Hebble vyvolali revolúcii vo všetkých vedeckých odboroch a v hypotezách o dynamike oceánskych hlbin. Už len samotné odhalenie podmorských búrok všeličo ovplyvnilo. Najbezprostrednejšie sa to dotýka kladenia podmorských káblow, ale aj prieskumu ropy v mori, ako aj všetky výskumy morskej ekológie budú musieť vziať na vedomie túto skutočnosť.

V rámci programu Hebble sa skúmajú usadeniny na oceánskom dne. Tieto usadeniny sú vlastne dvojakého pôvodu: päť až šesť miliónov ton sa každý rok usádzia z materiálu, ktorý vzniká v dôsledku atmosférického pôsobenia na skaly, rozpadom rastlinných látok, ktoré sa dostávajú do mora riekami, a tu patrí aj všetko, čo do mora privejú silné pústne vetre; tri miliardy ton biologického materiálu tvoria usadené kostry a

Búrky v morských hlbinách

lastúry malých organizmov, ktoré žijú pri hladine.

Kedže doteraz nebolo prístrojov na prieskum a získavanie údajov, ktoré by znesli veľký tlak, aký je v hĺbkach nad tisíc metrov, bádatelia programu Hebble použili zvláštne zariadenia, ktoré vyprojektovali sami. Benthic Acoustic Stress Sensor (BASS) je prístroj, ktorý meria rýchlosť a silu prúdov v podmienkach veľkého tlaku. Pri výskume viedci majú k dispozícii aj prístroj na fotografovanie, ktorý uvádzá do činnosti zvláštny mechanizmus. Výsledky nedali na seba dlho čakať.

„Všimli sme si veľkú koncentráciu nánosu, ktorý sa vznáša vo vode,“ vraví Hollister. „Namiesto niekoľkých desiatok sme našli vo vode dvanásťtisíc mikrogramov nánosu v jednom litri vody. Ešte väčšmi nás prekvapil objav veľmi silných prúdov v hĺbke okolo 5000 metrov, ktoré ženú vodu rýchlosťou väčšou ako pol metra za sekundu a ktoré môžu celkom zmeniť dno oceánu, keďže dvíhajú a prenášajú usadeniny, ktoré v dôsledku príťažlivosti klesajú na dno.“

„Je to ako snehová búrka. Najprv sa zníži viditeľnosť priam na nulu a potom prúdenie naraz prestane, zvierená masa sa začne usadzovať na dne,“ vysvetľuje Victoria Kharlová z ústavu vo Woods Hole. „Vtedy na

dne oceána možno postrehnúť premeny podobné tým, aké vytvárajú snehové záveje na zemskom povrchu.“

Vedci sú presvedčení, že tento jav zasahuje obrovské priestory. Podľa ich prieskumov prúdy môžu preniesť tonu materiálu za minútu na vzdialenosť väčšiu než tisíc metrov. Hollister dokonca predpokladá, že prenos nánosov môže mať za následok rozloženie vodných vrstiev bezprostredne nad morským dnom. Zdá sa, že na rozdiel od atmosférických uragánov búrky v morských hlbinách nemožno predpovedať, lebo nezávisia od ročných období a teda neprihádzajú pravidelne.

Tieto nové, aj keď neúplné poznatky o dianí v morských hĺbkach nebude možné nebrať do úvahy pri kladení káblov a konštrukcií na morskom dne. Podľa fotografií hlbkové prúdy môžu uviesť do pohybu aj nánosy pod káblami, takže tie potom visia vo vode. Predpokladá sa, že silný uragán by mohol poškodiť alebo premiestiť aj celé podmorské konštrukcie.

„Nie je asi náhoda, že s novým transoceánskym káblom Tal-7 boli najväčšie ťažkosti práve v oblasti, kde sa pri tomto výskume zistila najväčšia aktivita hlbkových prúdov,“ tvrdí Charles Hollister.

Nové objavy v geologickej oblasti by mali zmeniť metódy hľadania podmorských ropných nálezisk. Najviac ropy by mohlo byť práve na miestach, kde hlbinné prúdy a búrky vytvárajú najväčšiu koncentráciu nánosov organického pôvodu.

Tieto objavy budú mať zrejme veľký vplyv aj na uskladňovanie jedovatého odpadu na morskom dne, a to tak chemického ako aj rádioaktívneho.

„Pred definitívnym určením priestoru na uskladňovanie jedovatého odpadu v oceánskych hlbinách bude ho treba detailne preskúmať,“ tvrdí Hollister. „Ak sa uskladňujú napríklad uzavreté kontajnery, potom treba nájsť oblasť, v ktorej je aktivita prúdov slabá. A naopak, ak odpadový materiál treba zriediť a rozptýliť, musí sa vybrať taká oblasť, v ktorej sú podmorské búrky časte. No v tom prípade nebezpečenstvo predstavuje jedovatý odpad, ktorý absorbuje látky vznášajúce sa vo vode a ktoré sú potravou morských živočíchov, čo môže vyvolať nebezpečné ekologickej škody.“

NATURAL HISTORY, Londýn

pôsobí náhlivo, vŕavo, s veľkými odstupmi medzi riadkami. Ta-to ľudia by mali hľadať stabilné zamestnanie, ktoré si nevyžaduje privela dynamiky. Extrovertní zas vnášajú do rukopisu silu a vitalitu, ich písmaná sú plné a zaoblené.

OTESTUJTE SA SAMI VELKOSŤ PÍSMEN

Pre grafológov slúži ako znak pocitú sebadôvery a spôsobu, akým sa človek predstavuje a prenasadzuje.

VELKÉ PÍSMENÁ (malé písmaná väčšie než 3 mm): máte potrebu aktivity a slobody. Preto sa hodíte na činnosť, v ktorých je potrebná vlastná iniciatíva, ale aj idealizmus.

Kennen Sie auch

MALÉ PÍSMENÁ (malé písmaná menšie ako 2 mm): vzdušné zámky nie sú pre vás.

Ste úplný realista a potrebujete prácu, ktorá si vyžaduje mälo fantázie, ale veľa sústredenia a disciplíny.

Ihrer Raster ausgenutzt

VZDIALENOSŤ

Vakej vzdialnosti píšete písmaná závisí od toho, či ste podnikavý alebo zdržanlivý.

VEĽKE ODSTUPY: iba v kolektívnej práci rozvíjate všetky svoje možnosti, ale len vtedy, ak sa vám dostáva dostatok slobody. Nie ste najdôkladnejší, máte sklon k živelnosti a spontánnosti.

sehranzenen un

ÚZKE ODSTUPY: môžete, napríklad uschovávať peniaze, lebo máte rád nad všetkým kontrolo. Práca v ústrani vás uspokojuje, veľké veci nechávate na iných alebo na vedúceho.

Meine Plattenabteilungen.

POLOHA PÍSMEN

Svedčí o vlastnostiach, ako sú

odvaha, pevný charakter a schopnosť zaujímať sa o iných.

KOLMÉ PÍSMO: ste rád v prvých radoch. Nápady, návrhy, reprezentácia — to vám sedí, podrobovanie menej. Máte v sebe veľmi zvýraznenú túžbu po sebarealizácii.

der Öffentlichkeit

ŠIKMÉ DOPRAVA: vážia si vás ako veľmi citlivého a ohľaduplného kolegu. Nebolo by zle, keby ste pracovali v povolaní, ktoré si vyžaduje sociálnu angažovanosť.

an der Kaufstätte

ŠIKMÉ DOLAVA: možno už dávno viete, že ste výrazný individualista. Rád pracujete sám. V práci sa ľudia môžu oprieť predovšetkým o váš dobrý vkus.

in freier Meinung

NA ČO MÁTE NADANIE?

ŠTÝL PÍSMA

Do akej miery to, čo píšete, obohacujete alebo zdjednodušujete, do takej miery prezrádzate svoju fantáziu alebo múdrost.

OBOHACOVANIE: ste to, čo mu sa hovorí umelec života. Či už v rodine, alebo medzi kolegami potrebujete publikum. Skromnosť nie je vašou silnou stránkou.

Güte Groß

ZJEDNODUŠOVANIE: pravdepodobne ste zvlášť schopný pre všetky povolania, kde treba učiť, máte talent rozmýšľať v súvislostiach a logicky.

der Telefon-

POKRAČOVANIE NA STR. 30

JURGOVSKÍ FAJERMANI

(2)

Medzi vojnami

Obdobie stabilizácie mladého poľského štátu sa Jurgovčania rozhodli využiť na zlepšenie protipožiarnej činnosti. Bolo to správne, lebo keď vypukol požiar na gázovstve Michala Miškoviča — „Kolcuna“, lokalizovali ho veľmi rýchlo. Prispelo k tomu aj náradie vo výbornom stave, o údržbu ktorého sa staral Jakub Tybor.

V roku zavedenia zákona o povinnom pojstení (nem. die Sekurität — bezpečnosť) hospodárskych stavieb proti ohňu, pred Vianocami, v nočných hodinách, požiar zničil mlyn a „folus“ (dielna, kde sa „foluje“ čiže valchuje súkno), ktorého majiteľmi boli bratia Andrej a Jakub Miškovičovi. Tažko povedať, ako vtedy pracovali hasiči. Je však faktom, že zanedlho z iniciatívy Okresného hasičského zboru v Novom Targu a za účasti knáza Antoního Sikoru uskutočnili reorganizáciu hasičov v Jurgove. Nová organizačná štruktúra a zloženie zboru vyzerali následovne:

predseda a protektor — knáz Antoní Sikora, veliteľ — Tomáš Górk — „Kubala“, mechanik (bývalý údržbár) — Jakub Tybor, mechanik — Andrej Tybor, trubač — Sebastián Pluciński — „Symcia“, hasiči: Ján Chovanec — „Sarapata“, Sebastián Górk — „od Jana“, Ján Karnaček, Jozef Kotarba — „Fiškalus“, Sebastián Mačičák — „Fošner“, Sebastián Tybor — „Kasperek“, Jakub Miškovič — „Koščelník“, Jakub Rusnák — „Marfiniok“, Sebastián Rusnák — „Galajda“, Andrej Šoltýs — „Culy“, František Vojtas — „od Valka“, Ján Vojtas — „Drôžd“, Andrej Vojtas — „Kutrys“.

Z času na čas uskutočňovali „fajermani“ cvičenia, aby si zlepšili telesnú zdatnosť a zdokonalili sa v používaní hasičského náradia, v čom prejavovali veľkú obetavosť. Videli to predsedca, knáz Antoní Sikora, ale tiež si uvedomovali nedostatky vo vybavení. Preto bol iniciatívou kúpy motorovej striekačky. Žiaľ, príspevky a milodary zbierané v období pred Veľkonočnými sviatkami pri Božom hrobe nestačili, a tak namiesto striekačky kúpili 12 hasičských uniform a 12 mosadzých prílieb. Odvtedy sa hasiči aktívne zúčastňovali všetkých cirkevných a štátnych slávností.

V medzivojnovom období chceli Jurgovčania žiť lepšie a súčasne zúčastňovať sa viačierých kultúrnych a zábavných podujatií. Preto na polane v cirkevnom lese ((zvanom aj farským) vybudovali klubovnú. Odytedy sa celý kultúrny život a všetky zábavné podujatia sústredovali v tomto objekte. Organizovali volejbalové súťaže, tanecné zábavy, divadelné predstavenia atď. Žiaľ, zanedlho na túto činnosť prišla „kríza“. Dôvodov bolo veľa, nie všetky možno nájsť v dokumentoch. V roku 1930 prestali organizovať akékoľvek zábavné podujatia. Osud klubovne bol spečatený v nasledujúcom roku, vtedy halný viesťor tak veľmi poškodil objekt, že obyvatelia ho museli úplne zlikvidovať.

V roku 1935 do funkcie predsedu dobrovoľného hasičského zboru zvolili Tomáša Mačičáka a za jeho zástupcu Jána Ciągwua.

Vlastná strecha nad hlavou

Začiatkom druhej vojny bol Jurgov administratívne pripojený k Slovenskej republike.

V roku 1940 vybúrali sklady hasičského náradia, nachádzajúce sa nedaleko kostola. Ručnú striekačku a iné hasičské náradie sa snažili zachrániť a prestáhovať ich na gázovstvo Jána Chovanca — „Sarapatu“.

Od roku 1942 funkciu predstaviteľa administratívnych orgánov v Jurgove plnil notár Vojtech Novaňský a Andrej Pavlak — „Olejorz“ bol menovaný za komisára. Zároveň menovali veliteľa hasičského zboru — Valentu Plucińskemu. Počas služby v Poľskej armáde dosiahol hodnosť poddôstojníka. Zber mal dve družiny, ktoré sa systematicky školili každú nedelu v mesiaci.

Z iniciatívy notára a komisára sa začali usilovať o kúpu motorovej striekačky. Plány boli zrealizované — za 13 000 korún kúpili prenosnú — jednoosovú striekačku. Peniaze na jej nákup pochádzali hlavne z príspevkov lepšie situovaných obyvateľov (na cele s Jánom Malcom) a čiastočne z pokladnice notárskeho úradu. Vysviačka striekačky bola veľmi slávnotrvačná a konala sa v prítomnosti „krstných otcov“, ktorími boli všetci, čo prišli na zberku. Žiaľ, v tom čase nemal Jurgov žiadnu miestnosť, v ktorej by mohli striekačku skladovať. Všetko hasičské náradie sa rozhodli nastahovať do prístavby pri fare. Tento stav spôsobil, že opäť ožili nádeje na vlastnú aktívnu hasičskú jednotku. Pomerne rýchlo naplánovali a začali budovať hasičskú remízu. Plán remízy vypracoval Andrej Tybor. Potom — ako to dnes možno povedať — Jurgovčania svojpomocne zhromaždili stavebné kameň, štrk a drevo, ktoré priviezli z urbárskeho lesa. Murárske práce vykonal Zegarek (krstné meno nepoznáme) z Brzegow a František Kaczor z Jurgova a konštrukciu strechy Andrej Tybor. Na jesenné 1943 bola budova odovzdaná do užívania. Budovu a hasičské náradie posvätil knáz Anton Bekeš. Na túto slávnosť prišiel veliteľ Dobrovoľného hasičského zboru z Bratislavu a okresný veliteľ z Kežmarku. Po slávnosti sa všetky pozvané hasičské jednotky z okolia zúčastnili cvičenia. Jurgovskí fajermani dopadli najlepšie. V súťaži prebiehajúcej pod vedením veliteľa z Kežmarku, hasiči z Jurgova obsadili prvé miesto. Členmi jurgovskej jednotky boli: Valent Pluciński — veliteľ, Ján Šoltýs a Sebastián Rusnák — zástupcovia, Andrej Tybor, Andrej Šoltýs a Andrej Gombos — mechanici, Sebastián Miškovič — trubač, ako aj hasiči: Ján Gombos, Jakub Vojtas, Andrej Milon, Michal Martinčák, František Chovanec, Ján Karnaček, Sebastián Mačičák, Andrej Chovanec, Sebastián Tybor, Sebastián Silan, Sebastián Bičos, Andrej Šoltýs, Ján Skovsky, Sebastián Gombos, Sebastián Vojtas, Ambróz Mačičák, Alojz Šoltýs.

V roku 1943 sa v Nedeci konalo školenie veliteľov dobrovoľných hasičských zborov. Zúčastnili sa ho Valent Pluciński, Ján Šoltýs a Sebastián Rusnák z Jurgova. Na záver

kurzu zorganizovali v Kežmarku preteky pre veliteľov. Valent Pluciński získal prvé miesto.

Jurgovskí hasiči, ktorí mali čoraz lepšie meno, prežívali však nemálo starostí. S tažkostami získaval peniaze na kúpu 12 hasičských sekeriek a 10 vojenských prílieb. Boli veľmi potrebné pre záchranné akcie v dedine a často aj na okoli.

V roku 1944 vypukol požiar v Bukowine. Jurgovskí hasiči sa zúčastnili na jeho likvidácii. Táto akcia sa skončila nešťastne pre Sebastiána Mačičáka: Utrpel otrias mozgu a veľmi prechladol. Pre nedostatok lekárskej pomoci umrel na jar 1945.

Do pamäti obyvateľov Jurgova sa zapísal notár Vojtech Novaňský. Bol jedným z prvých, ktorí zaviedol organizovanie profilaktickej činnosti. Každú nedelu po omší na námestí pred kostolom dával ľuďom pokyny, ako majú konáť, aby sa vyhli požiaru. Z jeho iniciatívy vybudovali aj štyri vodné nádrže.

Pri konci vojny, 20 januára 1945, zablúdená zápalná strela spôsobila požiar na gázovstve Bartolomeja Budza v Čiernej Hore. Hasiči z Jurgova požiar rýchlo uhasili.

Ked' na frontoch zmíkli výstrely

Po skončení vojny sa Jurgov opäť dostal k Poľsku. Miestna hasičská jednotka bola podriadená veliteľovi Okresného dobrovoľného hasičského zboru v Nowom Targu, kpt. Stanisławovi Gałkowi. V dedine dochádzalo k rôznym zmenám.

V roku 1946 Valent Pluciński, v súvislosti s menovaním do funkcie náčelnika poštového úradu, rezignoval z funkcie veliteľa hasičského zboru. Za veliteľa vymenovali Andreja Šoltýsa — „Jegríka“. Uskutočnili aj niektoré zmeny z zložení hasičského zboru. Starší hasiči prenehali miesto mladším.

V polovici novembra 1946 hasiči prešli veľkú skúšku svojej zdatnosti a silnej vôle. Neskorú večer obyvateľia zbadali žiaru ohňa v okoli Čiernej hory a Bialky. Hasiči ihneď začali prípravy na akciu. Do akcie šli predovšetkým mladí hasiči. K vozru pripevňili striekačku a polhli sa. Mali však smolu. Po niekoľkosto metroch sa striekačka odpojila od voza a až po dlhšom čase ju opäť pripevňili. Po ďalšom kilometri sa opäť odpojila. Ked' prišli do Čiernej Hory vysvitlo, že horí dom a hospodárske stavby Sebastiána, Jakuba a Márie Vaclavovcov. Záchrannú akciu stával severný viesťor, ktorý prenášal oheň na stavby Jozefa Kalafuta, Jozefa Mlynarčíka a Márie Mlynarčíkovej — vdovy. Pod náporom ohňa a vysokej teploty miestni obyvatelia zanechali zachraňovanie budov. V tom momente začali pracovať jurgovskí hasiči. Pomocou striekačky a dvoch „prúdrov“ vody, nedopustili, aby sa oheň ďalej šíril. Po 30 minútach prišli hasiči z Tribša a Bialky. Koniec akcie a záchrany domu Mlynarčíkovcov uznali za mimoriadnu udalosť. Požiar sa stal legendou, ktorá je ešte na okoli stále živá. Niektorí svedkovia sa domnievajú, že oheň účinne uhasili hasiči, ale iní to pripisujú zábračným udalostiam. Oheň stihol „stráviť“ päť obytných domov spolu s hospodárskymi stavbami.

Ked' sa na frontoch bojovalo, do Jurgova poslali jednotku pohraničiarov (WOP). Najskôr boli ubytovaní v základnej škole (pri kaplnke sv. Vojtecha) a potom v dome Jána Ciągwua. Dňa 23. apríla 1948 v tomto dome vypukol požiar. Hasiči z Jurgova ihneď začali akciu. Oheň zachvátil sklad streliva a uniformy. V súvislosti s tým, že strelivo v ohni explodovalo, hasenie bolo stažené. Výbuchy boli pre fajermanov tak nebezpečné, že museli hasiť oheň spoza clony urobenej z dosák. Napriek obetavosti hasičov, oheň zni-

čil prvé poschodie, záchránilo sa iba prízemie a hospodárske stavby.

Povojnové roky sú obdobím oživenia spoločenského života, ako aj prvých organizovaných svojpomocných prác. Práve vtedy pre zlepšenie zásobovania dediny vodou, vykopali v rámci svojpomocných prác priekopu pozdĺž dediny na úseku od pily až do faršného lesa. Potom napustili do nej vodu z Mlynovky. Priekopa sa stala prameňom, od kial hasiči mohli čerpať vodu v prípade požiaru. V tom čase bol veliteľom hasičského zboru Andrej Soltýs a predsedom urbáru Štefan Chovanec. V plánoch činnosti hasiči brali do úvahy fakt existencie vykopanej priekopy. Bolo to veľmi dôležité, lebo pre dedinu bola stále charakteristická veľmi hustá zástavba, čo vytváralo nebezpečie šírenia sa ohňa v prípade požiaru. Ďalší nebezpečný požiar vypukol na jeseň 1952 v udiarni Jozefa Vojčíčkého. Nebezpečie bolo veľké, pretože udiareň Vojčíčkého a obytný dom Martina Tybora sa nachádzali pod spoločnou strechou. V tejto situácii nastala panika. Obyvatelia okolitých domov začali vynášať nábytok a iné zariadenie zo svojich bytov. Po hraničiarí, ktorí práve bývali v škole, boli evakuovaní do okolia kostola. Nekoordinovanú činnosť ovládli hasiči, keď začali hasiť. Správne zorganizovali pomoc Jurgovčanov — „civilov“. Hasili intenzívne, na hasenie použili dokonca hnojovku z dvoch nádrží. Oheň sa podarilo uhasiť. Ale zničil strechy na jednom dome a dvoch hospodárskych stavbách. Keď sa akcia skončila, prišli profesionálni hasiči z Nového Targu. Velitelia týchto hasičov s veľkým uznaním hodnotili veľmi rýchlu a účinnú činnosť obyvateľov. A jurgovskí hasiči dostali pochvalu a odmeny.

Hasiči si vysoko cenili uznanie a dbali aj o to, aby dobre vyzerali navonok. Žiaľ, nedostatok peňazí zapričinil, že mali k dispozícii iba príbyl. Chýbali im uniformy. Pochvala za záchrannu domu Vojčíčkého a Tybora vzbudila ich túzby po vlastných uniformách. Rozhodli sa zbierať prostriedky z organizovaných podujatií, na ktoré sa platilo vstupné. Do roku 1954 zozbierali toľko peňazí, že mohli kúpiť 10 kompletných hasičských uniform. Odvtedy si ich fajermami obliekali pri príležitosti štátnych sviatkov. Z iných udalostí pädesiatych rokov treba spomenúť požiar na gazdovstve Andreja Tybora, hasičského činiteľa a mechanika. Požiar, ktorý vypukol následkom krátkeho spojenia, bol tak nebezpečný, že prišli na pomoc aj hasiči z Bukowiny Tatranskej. V spoločnej záchrannej akcii hasiči z Jurgova istý čas boli bez striekačky, ktorá mala haváriu.

Čas drámu a optimizmu

Z udalostí sedemdesiatych rokov, na ktoré sa Jurgovčania podnes pamäťajú, treba spomenúť tragickej smrť Andreja Tybora, populárneho a uznávaného hasiča. Podľahol

Vždy chceli vyzerať čo najlepšie. V r. 1925 fajermani defilovali — podľa vtedajšej módy — na koňoch. Snímka: zo zbierky W. Pluciinského

nešťastnej nehode v miestnej píle v roku 1961. Počas pilenia dreva spadol z hnacieho kolesa rameň. Andrej Tybor sa ho pokúsil založiť bez vypojenia motora. Počas tejto práce sa nešťastne pokľzel, udrel hlavu o skrutku hnacieho kolesa a zabil sa. Šesťdesiate roky priniesli ďalšie zlepšenie vo vybavení zboru. Okrem iného, kúpili novú striekačku za peniaze (21 000 zl) pochádzajúcej z príspevkov, zbierok a príjemov z podujatií organizovaných pod vedením veliteľa Andreja Soltýsa a jeho zástupcu Andreja Ciągwa.

V roku 1969 jurgovskí hasiči dostali elektrickú sirénu, ktorú namontovali na hasičského remízu. Zároveň veliteľ Okresného hasičského zboru z Nového Targu dal do Jurgova 300 m hadic z vrecoviny a gumeny. V tom istom roku zorganizovali v Jurgove letný výcvikový tábor pre hasičov z Osvienčima. Bola to príležitosť pre uskutočnenie niekoľkých spoločných cvičení. Ako podákovanie za spoluprácu a srdečné prijatie jurgovskí fajermani dostali od kolegov z Osvienčima 100 m hadic. Jurgovčania sa osvieňanskym hasičom revanžovali tiež darčekom — jelenimi parohami, ktoré umiestnili v Odbornom učilišti v Osvienčime. Z kronikárskej povinnosti zaznamenajme, že v tom istom roku až šesťkrát horelo v Bialke a Bukowine. Tieto požiare hasili hasiči z Jurgova, o ktorých vládla mienka, že sú dobre zorganizovaní a obratní.

Koncom sedemdesiatych rokov zloženie hasičského zboru vyzeralo nasledovne: predseda — Vojtech Mačiák, veliteľ — Andrej Soltýs — „Jegrik“, tajomník — Ján Soltýs, pokladník — Andrej Chovanec — „Kasia“, zástupca veliteľa — Andrej Ciągwa, mechanik — Valent Tybor, hasiči: Andrej Gombóš, Andrej Vojtas, Jozef Gombóš, Andrej Martinčák, František Pavlak, Ján Pavlak, František Pluciński, František Kaczor, Štefan Vojtas, Štefan Pluciński, František Bigos, Ján Budz, Ján Bigos, Andrej Chovanec — „Stalmaga“, Ján Chovanec — „Sarapata“, Jozef Chovanec, Ján Pavlak — „Fošner“, Štefan Bigos, Štefan Vojtas, Štefan Bigos, Andrej Soltýs, Marián Haniaczyk, Jozef Vojtas, Ján Jurgovian, Jozef Chovanec.

Počiatky ťažkého budovania

Začiatkom sedemdesiatych rokov uskutočnili podstatné zmeny v zložení hasičského zboru. Z funkcie veliteľa odstúpil Andrej Soltýs a na jeho miesto prišiel doterajší zástupca Andrej Ciągwa. Odstúpil aj Ján Soltýs z funkcie tajomníka a povolali Andreja Miškoviča (tajomníka Obecného národného výboru v Čiernej Hore).

V roku 1973 Andrej Miškovič podnikol kroky pre začatie výstavby hasičskej re-

mízy. Z jeho iniciatívy zorganizovali pracovnú poradu, ktorej sa zúčastnili predstavitelia spoločenských a politických organizácií. Povolali vtedy Výbor pre výstavbu remízy v Jurgove, ktorého členmi sa stali: Ján Soltýs — „Culy“ — predsedu urbáru, Ján Soltýs — „Symcia“ — tajomník urbáru, Andrej Ciągwa a Valent Pluciński z hasičského zboru, Anna Bigosová a Rozália Porębská z krúžku vidieckych gazdiniek, Józef Pilch — tajomník OV PZRS, Vojtech Mačiák — „Górka“ — predsedu Miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Jurgove, Marian Haniaczyk zo Zväzu socialistickej mládeže.

Pôvodne predpokladali, že výstavba bude znamenať dobudovanie miestnosti k existujúcej remíze. Na prvom poschodi plánovali zriadíť klubovňu. Všetko plánovali finančne z vlastných prostriedkov. Po konzultácii s predstaviteľmi orgánov štátnej správy (bývalého) Novotarského okresu, plán výstavby zmenili. Predvídal výbúranie starej, rozpadajúcej sa krém, aby na tomto mieste vybudovali remízu. Inú mienku mal konzervátor pamiatkových objektov, hoci prostredky na jej opravu nezabezpečil. Fajermani si mysleli, že keď krému nemožno reštaurovať, treba ju rozobrať. Zorganizovali ďalšiu schôdzku, na ktorej sa uzniesli že hasiči sa opäť obrátili na konzervátora pamiatkových objektov s návrhom o povolenie na opravu alebo likvidáciu krém. Do Jurgova prišla komisia odborníkov z Krakova a Nového Targu. Konštatovala, že zbúrenie krém je odvodnené.

V tom čase mali hasiči k dispozícii sumu 85 000 zl, určenu na rozšírenie remízy. Prejavom dreva z urbárskeho lesa dodatočne získali 22 000 zl. V mene urbárskeho úradu túto sumu odovzdal Ján Soltýs „Culy“ a Ján Soltýs — „Symcia“. Potom poslali žiadosť na Okresného veliteľstvo hasičských zborov v Novom Targu o povolenie na výstavbu remízy. Do Jurgova opäť prišla zvláštna komisia, ktorá mala oceniť situáciu a prijať patričné rozhodnutie. Žiaľ, rozhodnutie bolo odmietavé. Jurgovčania s tým nesúhlasili a rozhodli sa intervenovať na vojvodských orgánoch. Využili príležitosť, keď na územie gminy prišli námestník vojvodu a predseda Zväzu DHZ Wójtowicz, predseda okresného národného výboru Gawlas, a veliteľ okresného hasičského zboru plk. pož. Stanislaw Galka. Všetkých menovaných sa podarilo pozvati do Jurgova. Počas návštevy zaviedli hosti na rozkopaný terén pri starej remíze a potom na stretnutie s predstaviteľmi dediny. Stretnutie sa konalo v dome Rozálie Porębskej. Predstaviteľia orgánov št. moci uznali za správne vybudovať novú remízu a zanechať rozšírenie starej. Zároveň sa zaviazali, že dodajú patričný projekt budovy a poskytnú pomoc vo forme dodávky niektorých stavebných materiálov. Žiaľ, tento prísľub nesplnili. Tvrdochlaví Jurgovčania sa však rozhodli, že svoj zámer splnia ešte ten istý rok. Objednali stavebný projekt remízy a robili ďalšie prípravy, počas ktorých vysvetlo, že obdržaný projekt je kopiou stavebného plánu remízy budovanej na Orave, na dôvažok plánovaná budova nespĺňala všetky funkcie a požiadavky, kladené objektom tohto typu. Bola však schválená patričnými inštitúciami. Výstavbu plánovali začať v rámci svojpomocných prác. Stavebný pozemok kúpili za 37 000 zl. od týchto majiteľov: Márie Musiakovej, Jána Plucińskiego, Jána Silana, Štefana Bigosa a Valenta Tybora.

Dalšia výstavba objektu je vlastne dlhým pásmom starostí, ktoré Jurgovčania zdolávali s obdivuhodnou tvrdohlavosťou. Totiž usilie o nákup dutztých tvaroviek bolo dlhší čas bezvýsledné. Konečne sa hasičom z Jurgova podarilo umiestniť objednávku vo vzdialom Jaworze. Duté tvarovky dovezli piatimi vagónmi na stanici v Poronine. Od kial organizovali ich prepravu. Kamene, štrk a piesok ťažili Jurgovčania z koryta rieky Bialky svojpomocne: na pomoc im prišli vojaci, mestní pohraničiari.

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

Božena Němcová

BABIČKA

(15)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Ráno bylo parné; kdekdo, staří mladí pracovali v polích, aby se odvezlo alespoň to, co bylo sázato. Slunce jen pražilo, div že pod jeho žhoucími požáry zem nepukala. Lidem bylo dušno, kvítí vadlo, ptactvo litalo při samé zemi, zvířata hledala stín. Od rána již vystupovaly na obloze obláčky, z počátku maličké jen, sedě, bělavé, sem tam roztroušené, čím dál na den, tím více jich přibývalo, hromadily se, výše postupovaly, srážely se, tvořící dlouhé šmáhy, barva jich byla tmavší a tmavší — a k polední hodině byla celá obloha na západě potáhnuta černým mrakem, který se k slunci táhl. Se strachem dívali se ženci na oblohu, ačkoliv sotva dechu měli, přece se každý do práce hnal, byť i nebyl písar ustavičně křičel a nadával. Byl to již tak jeho zvyk, hulákat, aby nezapomněli lidé, že jim má co povídět, a méli před ním respekt. Babička seděla na zápraží; ouzkostně dívala se na mračna, která stála již nad stavením. Chlapci s Adelkou hrály za stavením, ale tak horší jim bylo, že by byli všecko ze sebe sházeli a do struhu skočili, kdyby je babička nechala. Adelka vždy švítorná, skáková jako čečetka, zívala, nechtělo se jí do hraní a konečně se jí očka zavřela. Také babička cítila na očích tíž. Vlaštovice nizce letaly, ba schovávaly se do hnízd; pavouk, na kterého se babička ráno dívala, jak mouchy opřádá a dáví, zalezl do pavučiny; drůbež stavěla se po dvore do chladu ve hromádky, psi leželi u nohou babiččiných, a jako by po divém honu bývali, rychle oddychovali, plazice jazyky ven. Stromy stály nepohnutě, ani lísteček se nehybal. Pan Prošek s paní přišli ze zámku. „Lidičky, žene se hrozná bouře, je všecko doma?“ ptala se hospodyně zdaleka již. Plátno s bělidla, drůbež, děti, všecko se bralo domů a sklizelo, babička položila na stůl chléb, uchystala hromničnou svíčku, okna se zavřela. Mrvivo bylo, slunce zakryto černým mrakem. Pan Prošek stál na silnici, rozhlížel se dolů. V lese pod stromem viděl stát Viktorku. Tu prudce zavál větrik, zhluboka zahřmělo, černým mračnem prolít blesk. „Bože, ta osoba, ona stojí pod stromem!“ řekl pan Prošek sám sobě a začal na druhou stranu volat a kýtat, aby odešla. Viktorka ale při každém zahřmění zatleskala do rukou, a chechtajíc se, pana Proška si ani nevšimala. Velké krúpěje začaly padat, blesky křížovaly se v černých mračnech, hrom začal buráčet, bouře rozpustila se s celou zuřivostí. Pan Prošek vešel do stavení. Babička měla roztaženou hromničnou svíci; modnila se s dětmi, které při každém blesku a udeření zbledly. Pan Prošek chodil od okna k oknu, dívaje se ven. Lilo jako z konve, nebe bylo ustavičně otevřené, blesk za bleskem, hrom za hromem, jako by vzteklice v povětrí litaly. Okamžení ticho — tu zase modrožluté světlo v oknech se zasmínilo, blesk křížem a délkom projel oblohou a — prásk, prásk — zrovna nad sta-

vením. Babička chtěla říci: „Pánbůh s námi“, ale slovo jí uvázlo v ústech; paní Prošková chytla se stolu, pan Prošek zbledl, Vorša a Bětka padly na kolena, děti pustily se do pláče. Bouře jako by tím udeřením byla vztek svůj zchladila, přestávala. Slaběji a slaběji zaznívalo rachocení hromu, mračna se rozcházel, měnily barvu a již zase mezi sedými obláčky prokukovala modrá obloha. Blesky se ztrácely, přestalo i pršet, bouřka se zatahla. Jaká to změna venku! Země ještě jako zemdlená odpočívá, údy se jí posud třesou, a slunce dívá se na ni zrozeným ještě, ale zářícím okem; tu a tam vidět ještě na jeho tváři mráček, pozůstatek to vásnívitého rozháraní. Tráva, kvítí, všecko jako k zemi přitlučené, po cestách tekou struhy, v potoku voda zkalená, stromy střásaly se sebe tisíce krúpěji, třptycích se na jejich zeleném šatu. Ptáčkové již zase v povětrí krouží, husy a kachny těší se z louži a stružek, kterých jim děst nadělal, slepice honí se po broucích, jichž se zase dost po zemi hemží, pavouk vylizá ze skryše, všecko živočišstvo zotaveno spěchá k novému požívání rozkoší, k novému potýkání se a vraždění. Pan Prošek vyšel ven, obešel stavení dokola — a tu hle, stará hruška, co svými letorostmi po tolik let střechu přikrývala, byla od blesku roztržštěna. Polovice ji ležela na střeše, polovice schýlena byla k zemi. Nerodila již mnoho let ta stará hruška, ovoce její nebylo valné, ale měli ji rádi, pojedavád střechu od jara do zimy zelenem krášlila. Na polích nadělal lijká také škody, ale přece si lidé ještě libovali, že není tak zle, hůr že by bylo, kdyby kroupy padaly. Odpoledne již cestičky vysýchaly, pan otec šel k stavidlu jak obyčejně v pantoflích, babička ho potkala, jdouc do zámku. Povidal jí, že lijká mu škody trochu nadělával na ovoce, dal babičce šnupnut, zeptal se jí, kam jede, a když slyšel, že do dvora, šel svou cestou a babička také svou.

Pan Leopold musel dostat rozkaz, aby babičku ku kněžně doveďl, až přijde, poněvadž ji hněd bez všelikých rozpaků a roztahů, sotva se v předsíni ukázala, dvěře otevřel do malého salonu, kde knězna seděla. Knězna byla samotna. Pobídla babičku, aby se vedle ní posadila, a babička zpolohounku sedala.

„Tvoje prostosrdceňost a upřímnost je mi velice milá; věřím v ni s celou důvěrou a myslím, že mi upřímně řekneš, oč se tě tázat budu,“ začala knězna. „Jakpak jinak, milostivá paní, jen se ptejte,“ řekla babička, nemohši si pomyslit, co by knězna od ní vědět chtěla. „Tys včera řekla: až slečna do svého kraje přijde a uvidí, co srdečni milo, že jí tváře zrůžoví. Položila na ta slova důraz takový, že mi bylo nápadno. Mýlila jsem se, či jsi to zúmyslně řekla?“ Knězna takto mluvíc bystře na stařenu hleděla. Babičku to nezmátl. Chvilku přemýšlela, pak řekla upřímně: „Schválně jsem tak povíděla; co mi na mysli leželo, padlo mi na jazyk; chtěla jsem milostivé paní napovědít.

Někdy bývá slovo včas a k místu prospěšné,“ odpověděla babička. „Rekla ti to komtesa?“ pátrala knězna. „Bože chraň; milostlečinka není z těch, jak vidím, kteří slze na ulici nosí, ale kdo sám zkousil, rozumí. Nedá se vždy utajit, co člověkem hýbe, já se dovtipila sama.“ „Ceho jsi se dovtipila, cos slyšela? Pověz mi to, není to zvědavost, ale peče o moje dítě, které miluju jako vlastní, co mne donucuje vědět,“ úzkostně pravila knězna. „Mohu říci to, co jsem slyšela, není to nic zlého, ani jsem se na smíření zapábovat nemusela,“ řekla stařenka a povídala, co slyšela o zasnoubení a nemoci komtesy. „Myšlenka přivádí myšlenku,“ dokládala; „nač se člověk zdaleka dívá, přidejinak než zblízka, a co hlava to rozum. Tak milostivá paní, i mně přišlo na mysl, že by snad milostlečna toho pana hraběte nerada si brala, snad jen z povolnosti k milostivé paní. Včera pozorovala jsem milostlečnu, byla bych plakala nad ní; divaly jsme se na ty pěkné obrazy, co malovala — je to ku podivu — a tu mi přišel do ruky obrázek, který, jak milostlečna povídala, učitel její maloval a dal jí. Ptala jsem se, zdali ten hezký pán on sám — starý člověk jako dítě všecko rád ví — zaraděla se jako růže, vstala, neřekla nic, ale oči se jí zalily. Však mi toho dost bylo, a milostivá paní nejlépe bude vědět, jestli měla stará babička pravdu.“ — Knězna vstala, přecházela po pokoji a jako sama sobě povídala: „Nepozorovala jsem ničeho, vždy veselá, povolná. Nikdy o něm nemluvila.“ „Inu,“ ozvala se babička na toto hlasitě myšlení, „každá náatura je jiná. Některý člověk by nebyl šťasten, kdyby každou rádot, každou žalost nemohl světu na odiv vystavit; jiný nosí ji za řady po celičký život a vezme ji s sebou do hrobu. Těžko získat takové lidí, avšak lásku lásku rodí. Mně přichází to s lidmi jako s témi bylinkami. Pro některou nemusím daleko jít, všude jí najdu, na každé louce, na každé mezi. Pro některou musím do stínu lesa, musím ji hledat pod lístečky, nesmí za těžko mi přijít lež přes vrchy a kameny, nesmím se ohlížet po trni a bodláči, které mi cestu brání. Za to mě bylinka stonásob odmění. Bábá kořenářka, co k nám chodí s hor, vždy říká, když nám přináší vonný mech: „Mnoho práce mi dá, než ho najdu, ale odslouží se.“ Mech ten voní jako fialky, a ta vůně člověku v zimě jaro připomíná. Odpusťte, milostivá paní, já vždycky přijdu s cesty. Chtěla jsem ještě říci, že milostlečna snad proto veselá byla, že měla naději, a nyní, když ji zcela ztratila, že teprv dvojnásob lásku svoji poznává. Bývá tak, že nevíme, co máme, až když to ztratíme.“ „Děkuju ti za pravdu, stařenko,“ řekla knězna. „Jestli já při ní získám, nevím, jen když ona bude šťastna. Tobě bude mit co děkovat, bez tebe nebyla bych na pravou stopu přišla. Nebudu tě déle zdržovat. Zítra chystá se komtesa k malování, přijde sem i s vnučaty.“ Těmi slovy propustila knězna babičku, která odnášela v srdeci vědomí, že přispěla dobrým slovem ku blahu člověka. Přicházejícíku stavení potkala se babička s myslivcem. Byl všecek polekán, krok chvatný. „Poslyšte, co se stalo!“ pravil pohnutým hlasem babičce. „Nelekejte mne a povězte rychle, co?“ „Viktorku zasáhl boží posel!“ Babička spráskala ruce, nemohla chvíli ani promluvit, až se jí pak dvě ruce jako bohaté hráčky z oka vyhrnuly. „Pánbůh ji měl rád, přejme ji věčný pokoj,“ pravila tiše. „Měla lehkou smrt,“ řekl myslivec. Vtom děti, paní i pan Prošek vyšli ven, a slyšice od myslivce smutnou novinu, zůstali všickni jako omráčení. „Vždyť mi bylo před bouřkou o ni ouzko, když jsem ji viděl stát pod stromem. Volal jsem, kýval jsem, ale ona se jen smála. Naposled jsem ji tehdy viděl. Dobrě jí.“ „A kdo jí našel, kde?“ ptali se. „Šel jsem,“ řekl myslivec, „když bouřka přestala, po lese dolihlídout, zdali škoda není; přišel jsem až na vrch k srostlým jedlím, víte, co stojí nad jeskyňkou Viktorčinou, vidím tam cosi ležet pod chvojem. Zavolám — ono nic, kouknou vzhůru, kde se ta chvůj vzala, obě jedle na vnitřní straně, jako by jim letořosti i s korou sloupl odhůry až dolů. Od-

hrnu rychle chvoj, pod ním leží Viktorka, zabita. Hýbám ní, byla už studená. Od ramena až k noze po levé straně šaty spáleny. Nejvíce že měla z bouře radost — ona vždy se smála, když blýskalo — že vyběhla na vrch, od jedlí je pěkný rozhled, pod ně sedla a tam ji smrt zasáhla." „Jako naši hrušku," povídala si babička. „A kam jste ji dali?" „Nechal jsem ji odnést do myslivny, je to nejbliže; já jí vystrojím pohreb sám, ačkoliv přátel tomu brání. Byl jsem na Žernově, oznámil jsem to. Nemyslil jsem, že ji tak brzy ztratíme. Bude se mi stýskat!" řekl myslivec. Vtom zazněl k nim z Žernova hlas zvonku. Udělali kríž — začali se modlit. Byl to umíráček za Viktorku.

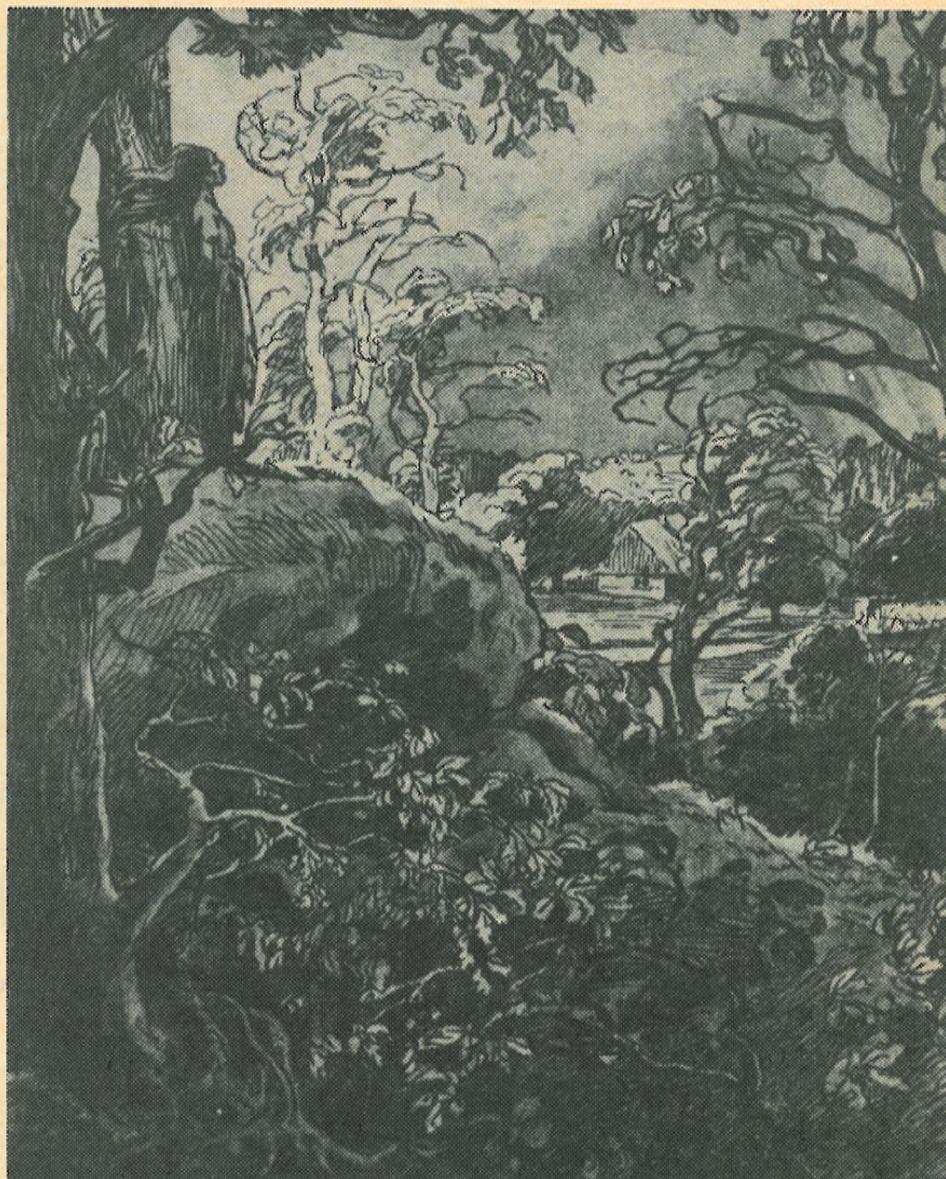
„Půjdeme se na ni podívat," prosily děti rodiče a babičku. „Až zitra přijde, až bude ležet v rakvi ustrojená," řekl myslivec, pozdravil a smutně odešel. „No, už nebude k nám chdit Viktorka, už nebude více u splavu zpívat; už je v nebi!" povídaly si odcházející k svému zaměstnání, aniž by se samým překvapením ptaly babičky na komtesu. „Ba jistě v nebi, vždyť zkusila dost na zemi," myslila si babička.

Zpráva o Viktorčině smrti roznesla se rychle jako po troubách po celém údoličku; každý ji znal, každý ji litoval a proto smrt přál. Zvláště smrt takovou, které prý Bůh jen málo lidem dopřává. Mluvíválo-li se o ni dříve s útrpností, mluvilo se pak s úctou. Když babička druhý den s dětmi do zámku šla, aby se nechaly od komtesy vykreslit a vymalovat, začala paní kněžna také o Viktorce mluvit. Komtesa slyše, jak ji měli v myslivně i v Starém bělidle rádi, slíbila, že obkreslí onen obrázek, jež babička viděla, kde Viktorka pod stromem stojí, pro pana myslivce i pro Proškovic. „Ona by každého ráda potěšila, než odjede, všecky by vás ráda s sebou odvedla," usmála se kněžna. „A kde je lépe než mezi lidmi, kteří nás mají rádi; jaká lepší radost než radost cítit jiným?" řekla babička.

Děti těšily se velice na svoje podobizny — o babiččině nevěděl nikdo — těšily se i na dary, co jim komtesa slíbila, když budou pokojny, a sedely jako pěny. Babička s radostí dívala se, jak pod umělým štětem děvčete rysy milených tváří vždy živěji a živěji vystupují, a sama napomínala vnoučata, kdykoli hověly svým návykům. „Posedě, Jene, nepřešlápi, aby té milostlečna dobře trefila. Ty, Barunko, nekré nos jako králík, k čemupak bys byla. Vilimku, nezdvíhaj ustavičně ramena jako husa křídla, když jí vypadne brk." Když se Adelka ale tak zapomněla, že ukazováček pravé ruky do úst strčila, to ji babička kárala říkouc: „Styděla se, taková panna, že by si mohla už chleba krájet; já jí musím jednou pepře na něj nasypat." Komtesa měla velkou radost při tom malování a mnohdy se dětem zasmála. Ona vůbec byla den ode dne růzovější; babička mínila, že ji připadá milostlečna ne jak růžička, ale jako jabloně květ zaružověly. Byla i veselíšejší, oko měla jasnější a krásně ji svítilo; na každého se mile usmívala, s každým mluvivala jen o tom, co věděla, že ho těší. Někdy zahleděla se na babičku, oko jí zvlhlo, a to odhodila štětec, vzala babiččinu hlavu do svých rukou, libala jí svraskaté čelo, hladila bílé vlasy. Jednou shýbla se po její ruce a políbila ji. Toho se babička nenašála, zůstala, jako by ji spařil. „Co to děláte, milostlečno, to se pro mne nepatří!" „Já vím, co dělám, starenko, zač ti mám děkovat, tys byla mým andělem!" a komtesa klekla k nohoum staré babičky. „Tedy vás Bůh žehnej a dej vám štěsti, jakého si přejete," řekla babička, položíc svoje ruce na čelo klečícího děvčete, čelo bílé, čisté, jako list lilej. „Budu se modlit za vás i za paní kněžnu. Je to dokonalá paní!"

Pan myslivec stavil se druhý den po bouři na Starém bělidle, oznámil, že se mohu přijít s Viktorkou rozloučit. Paní Prošková nemohla vidět umrlce, zůstala doma; paní mlynářka se štítila, anebo jak pan mlynář nešetrně vyzradil, že se boji, aby se ji v noci nezjevila. Krista byla na panském, nešel nikdo s dětmi a s babičkou než Mančinka. Na cestě trhaly kvítí a z domácí za-

Kresba:
Adolf
Kašpar

hrádky vzaly s sebou rezedky, chlapci vzali svěcené obrázky, co jim babička ze svatoňovské pouti přinesla, babička růženec, Mančinka nesla také obrázky. „Kdo by se toho byl nadál, že budeme strojit pohreb, viděte?" povídala paní myslivcová, vitajíc babičku na prahu. „Jsme tu všickni na čas; ráno vstáváme, budeme-li večer lehat, nevíme," odpověděla babička. Srna přiběhla, strkala oči Adelce do klína, chlapci myslivcovic a psi obskakovali je. „Kde jí máte ležet?" ptala se babička vstoupnuvší do sině. „V zahradním domku," odpověděla myslivcová, vzala Anušku za ruku a vedla hosti do zahradního domečku. Domeček, vlastně jen salonek, byl uvnitř chvojem vyložen, uprostřed na marách z neotesaných březových dřevci stála jednoduchá rakev otevřená a v ní ležela Viktorka. Paní myslivcová dala jí bílý rubáš. Celou ovinula věncem ze slziček, pod hlavu ustlala zeleného mechu. Ramena složila jí pod prsa jedno přes druhé, jak je za živa ráda nosila. Rakev i viko byly otočeny chvojem, u hlavy hořela lampička, u nohou byla v kalíšku svěcená voda a v ní kropáček z žitních klasů. Paní myslivcová všecko sama ustrojila, přichystala, kolikrát za den v domečku byla, jí to už zevědenělo; ale babička přistoupic k rakvi udělala kríž nad umrlou, klekla vedle na zem a modlila se. Děti dělaly to co ona. „Tak mi povězte, jestli se vám to líbí a jestli jsme to všecko dobré udělali?" ptala se paní myslivcová starostlivě, když babička od modlení povstala. „Vice kvítí ani obrázků nedali jsme, protože jsem myslila, že vy jí budete chtít dát také nějaký dárek s sebou do hrobu." „Dobře jste to udělala, paní kmotra, dobré," pochválila babička hospodynou. Paní myslivcová vzala od děti kvítí a obrázky, kladouc to okolo těla zasnulé. Babička zatočila růženec okolo ztuhlých rukou zemřelé, dívala se jí dlouho do tváře. To

nebyla již tvář divoká! Černé, žhavé oči byly zavřeny, svít jejich uhasl. Černý, zcuhaný vlas ležel scesán a kolem čela co mramor chladného vinul se červený věneček, jako pánská lásky. Na tváři nebylo vidět divoké cukání, co ji v hněvu ošklivou činilo; ale na rtech ležela poslední její myšlenka, jako by zalednuta na nich byla umřela — trpký úsměšek.

„Co tě asi bolelo, ty ubohé srdeč? Co ti udělali?" povídala si babička tichým hlasem. „No, už ti nikdo nahradí, cos utrpělo; kdo je vinou, Bůh ho bude soudit, tys ve světle a pokoji." „Kovářka chtěla, aby chom ji dali pod hlavu tříšky, muž ji ale dal mech; bojím se jen, aby nás lidé neponmluvili a její přibuzní dokonce, že jsme si ji vzali na starost a jen tak ledabylu odbyli," starala se paní myslivcová. „Nic neponmůže malované lůže. Milá paní kmotra, nemějte žádnou starost a nechte lidí mluvit. Po smrti zaobalili by ji do zlatohlavu, a za živa se nezeptaj: člověče, co je ti? Nechte jí jen tu zelenou podhlavníčku, vždy patnáct let na jiné nelihala," doslovic vzaala babička kropáček, pokropila ji od hlavy do paty tříkrát svěcenou vodou, udělala kríž, kázala dětem totéž učinit a tiše opustili zahradní domek. Za Rýznburkem v romantickém údolí u boušinského kostelíčku, jež někdy Turynský pán za uzávření své němé dcery vystavěl dal, je hřbitov; tam pochovali Viktorku. Na hrob zasadil jí pan myslivec jedli. „Ta je v zimě v létě zelená, a ona je měla rádu," řekl babičce, když o ni mluvili spolu. Nezapomnělo se na Viktorku, ač nezněla víc její ukolibavka u splavu, ač byla jeskyňka prázdná, jedle poražené; Viktorčino nešťastné jméno znělo v okolí dlouhá léta v smutně písni, kterou složila o ni Bára žernovská.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTIM ČÍSLÉ

NAŠI NA DETVE

SLOVÁCI, SLOVÁCI, EJ VŠETCI SME JEDNACI,
AKO BY NÁS MALA, EJ JEDNA STARÁ MATI.
BOLO NÁS JEDENASTÉ, EJ ZAHYNUL JEDEN Z NÁS.
ZAHYNUL JANÍČEK, EJ ŠVARNÝ PACHOLÍČEK.
IDEME, IDEME, EJ CHODNÍČKA NEVIEME,
DOBRÍ LUDIA VEDIA, EJ ONI NÁM POVEDIA.

(z piesne účastníkov folklórnych slávností)

Patrí už k dobrej tradícii Matice slovenskej, že druhá júlová nedela je venovaná folklórny slávnostiam pod Poľanou v Detve, na ktorých sa rok ročne zúčastňujú krajanské folklórne súbory z celého sveta.

O tom, aké súbory vystúpili tohto roku v Detve, nám napísal obvodný inštruktor našej Spoločnosti Jozef Majerčák. Napísal aj o tom, že sa im veľmi dobre

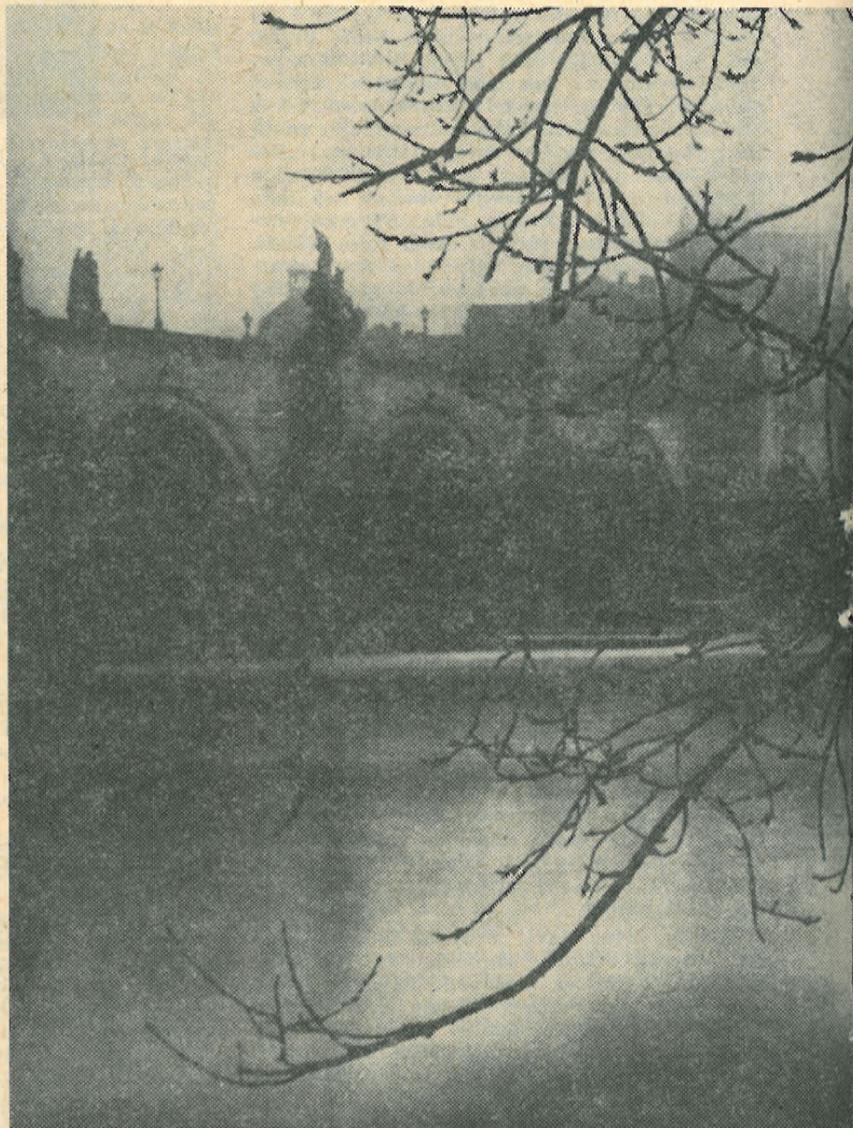
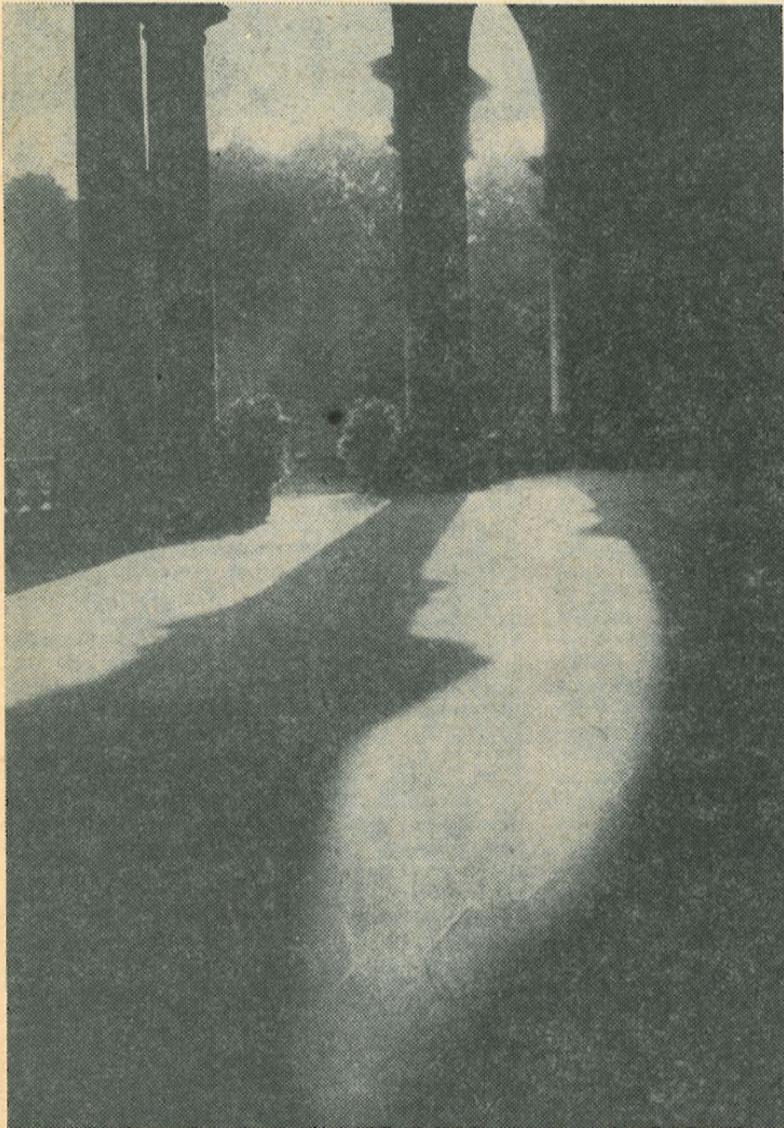
darilo a domov si odniesli krásne spomienky:

„V určený deň organizátori poslali do Novej Belej autobus, ktorým členovia súboru Spiš odcestovali do Detvy, aby sa tam zúčastnili na tohoročných XXI folklórnych slávnostach pod Poľanou. Detva nás privítala dažďom, ale napriek tomu sme sa všetci tešili z príchodu do Detvy. Na druhý deň sa konali skú-

šky programov účinkujúcich súborov. V programe nášho súboru boli spišské piesne a tance. Usporiadatelia boli s ním spokojní. Na Podpolianske slávnosti prišli tak tiež: Folklórna skupina Slovak Social Club z mesta Melbourne z Austrálie, Folklórna skupina Pivnice z obce Pivnica z Juhoslávie, Folklórna skupina Strapač z obce Markovač z Juhoslávie, Folklórna skupina pri Slovenskom klube v obci Telekgerendás z Maďarska a Folklórny súbor Šarišan z mesta Detroit z USA. Krajanské súbory boli uvedené v programe pod názvom Pieseň zostať s nami... A skutočne pieseň bola i zostala s nami. Naučili sme sa pieseň Slováci, Slováci, ej všetci sme jed-

naci..., ktorá nás sprevádzala všade, či to cestou na obed, či do amfiteátra. Spievali sme ju vsetci v nedelu, keď sme sa vrátili z amfiteátra. Pochytali sme sa z ruky, urobili veľký kruh a boj sme naozaj jednou veľkou rodinou. V posledný deň nášho pobytu na Detve organizátori urobili stretnutie krajanských súborov vo voľnej prírode na Kalmarke. Odovzdali súborom čestné diplomy. Pri poháriku vína spievali a zatancovali. Podvečer sme sa lúčili s nádejou, že satu ešte niekedy stretneme a takto sme odchádzali do ďalekých domovín. Bolo nám skutočne veľmi dobre. Streli sme sa so Slováckmi roztrúsenými po celom svete. Odniesli sme si domov

Nástup krajanských súborov k spoločnému programu

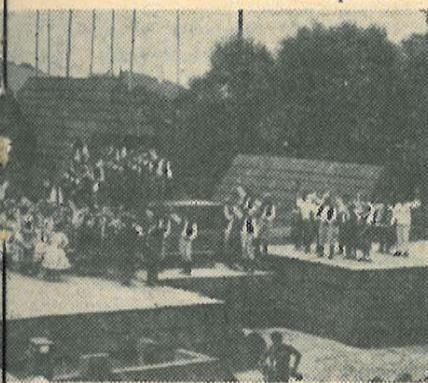
milé zážitky a spomienky. V srdeci každého z nás zostala túžba opäť sa vrátiť do Detvy.

JOZEF MAJERČÁK

Cheeli by sme ešte pri tejto príležitosti čo najsrdečnejšie podakovať Matici slovenskej za pozvanie a starostlivosť o nás na Detve, za bohaté zážitky a nové cenné skúsenosti. Sme radi, že sme mohli predviesť niekoľko našich piesní a tancov. Ešte raz srdečne ďakujeme a tešíme sa na ďalšie stretnutia.

Clenovia súboru SPIŠ z Novej Belej

Foto: Filip Lašut

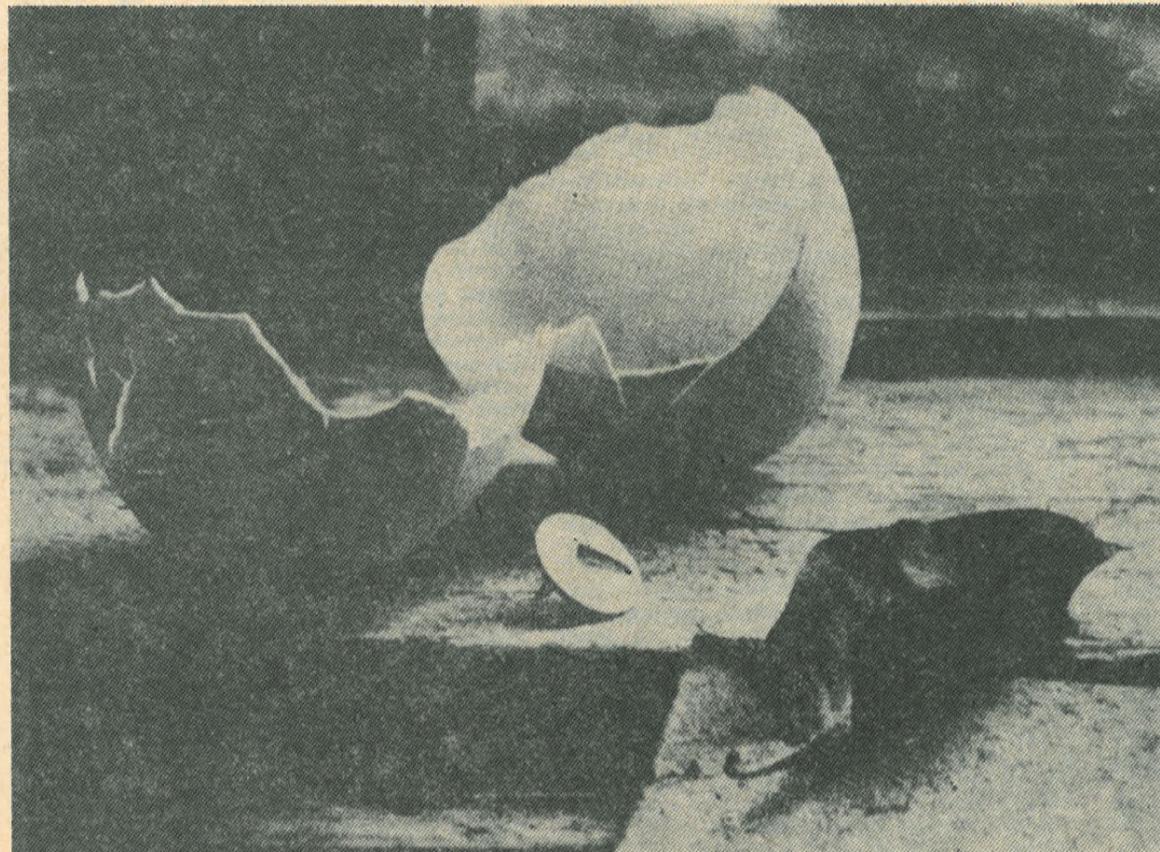

Pamiatková snímka novobelského súboru

JOSEF SUDEK

Na snímcích zleva:
fragment pražské architektury, Karlův most v Praze, zátiší.

Významný český výtvarný fotograf, narodil se 17. března 1896 v Kolíně. Vyučil se knihařem. V první světové válce byl raněn střepinou granátu a roku 1917 mu byla amputována ruka. Následkem toho nemohl se věnovat původnímu povolání a stal se profesionálním fotografelem. Tvořil sociální dokumenty, portréty, zátiší, lyrické cykly apod. V samostatných fotografických monografiích zachytily krásu Prahy, sv. Vítova, Pražského hradu, Karlova mostu, Belvederu, ale i bohemské kouzlo svého ateliéru. Ještě za svého života se stal klasikem české výtvarné fotografie. Jako vůbec první z českých fotografiů — výtvarníků dosáhl světové proslulosti a uznání. V roce 1961 mu byl jako prvnímu fotografovi udělen titul zasloužilý umělec a v roce 1966 mu byl propůjčen Řád práce. Josef Sudek zemřel 15. září 1976 v Praze. Letos tedy vzpomínáme 90 let od jeho narození a 10 let od úmrtí.

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE
PRIKÁZANIE

(8)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Neúrodný rok tisíc deväťsto štyridsaťsedem narobil gazdom starosti, a to nielen priamo. Nedostatok obilia spôsobený suchom, aké si nikto zo žijúcich nepamätaľ, sprevádzal aj nedostatok slamy; d'atelina a sená roľníci nekosili vôbec, iba ich nechali krovám vypať. Správa chovateľského spolku sa uzniesla, aby gazdovia predávali na jatky aj plenné kravy a chovné kobyly. Zima, ktorá prišla po biednom lete a smädejnej jeseni, narobiла v gazdovských maštaliach pohromu. Tam, kde stávalo zo päť, zo šesť statných dojnic, stáli dve-tri, aj to iba kosti natiahnuté do kože, ktoré musel gazda ráno divihať na nohy za chvost a podpierať ich, kým sa trochu nažrali pevnnej sečky, pokropenej trohou slanej vody. Úroda už bola v celom okolí lepšia, aj sena bolo viac, d'ateliny sa kosili dva razy a bola aj jesienka. Maštale však ostali nadálej poloprázdne, lebo aj tie kravy, ktoré boli teľmi, sa zväčša telili uprostred zimy zo štyridsiatohor siedmeho na štyridsiaty ôsmy. Keď sa niekde aj uliahol teliatko, také bolo chudučké, že bolo smutno pozrieť naň. Dobrá, bohatá úroda v treťom roku konečne slubovala, že sa všetko vyrovnaná a maštale sa zaplnia.

Kňaz sa celkom zosedliačil počas svojho dlhoročného pôsobenia v Drienkovciach, na konci sveta, ako rád hovorieval, lebo za Drienkovcami bol už len pán boh a hora. Zo desať honov cirkevného poľa boli by gazdovia obrobili duchovnému pastierovi, ani čo by bičom plesol. Administrátor sa však držal gazdovania vari tuhšie než viery. Jeho staré nohy za pluhom, sejačkou alebo bránami akoby dostali každý rok novú miazgu. (...)

Prvý z výborníkov sa zjavil mladý Leština, vystúpil na malú vyvýšeninu, na ktorej stála fara. Kráčal nenáhlivým krokom a zdáaleka pozdravil kňaza. Administrátor mu vysiel v ústrety.

— Čo sa dnes tak pomaly schádzate, — výčital Augustinovi.

— Slniečko hreje, dobre sa drieme za stolom po nedeľnom obede, — usmieval sa Augustín dobrácky.

— Ja som starý a nedriemem, — vrčal kňaz, ale iba naoko. Augustín držal pod pažuchou hrubý čierny zošit, do ktorého zapisovali, o čom sa na schôdzi uzniesli, ak to bolo, pravda, niečo dôležité. Vychodil iba neúplnu Ľudovú školu, ako to bývalo v rokoch jeho mladosti, no mal úhladné, pravidelné písanie a takmer od založenia chovateľského spolku bol jeho zapisovateľom. I starosta Beňák, ktorý si odjakživa sám viedol obecné písomnosti, pozýval Augustína Leština raz do roka na výpomoc. Bývalo to na predjari, keď museli roľníci podávať daňové priznania pre berný úrad. Augustín písal a Beňák diktoval. Bola to zo strany sedliakov prešibaná hra na schováčku. Udávali nízke dochodky z majetkov v nádeji, že ošudia berný úrad. Spoľahlivá byrokracia štátnych výbercov daní brala však veľmi málo do úvah „zoznanie“ gazdov a vyrú-

bovala dane podľa vzorca zdedeného ešte po monarchii. Táto hra sa opakovala každý rok a nikoho nezunovala.

S Beňákom prišli na faru ďalší výborníci. Dlho si šúhali čízmy o pieskovcové kamene, ktorími bolo vyložené celé podstencie fary, a rozvážne vstupovali. Pousádzali sa na svoje miesta a predstierajú malý záujem o to, čo sa bude diať, čakali, kým administrátor začne schôdzku. Prekvapil ich Beňák:

— Poviem vám novinu, ktorá vám vyrazí dych, — pozrel sa po gazdoch. Chvíľu sa kochal v ich napäti, ktoré sa märne usilovali schovať za vrásčité, jesennými vetrami ošľahané tváre. Iskry zvedavosti v očiach ich prezárdzali.

— Ludoš Ďurík kúpil od mladého Birkmana, od Armina, obidva hony na chotári! — vystrelil Beňák a sledil gázdom po tvárich, ako sa im zhúžavajú. Zriedkakedy, veľmi zriedka niekto v Drienkovciach kupoval pozemok, lebo vari ešte zriedkavejšie ho niekto predával. Role sa dedili, výženili, málolokedy vymieňali, ale kupovať? Na to vari nikto zo žijúcich ani napamätaľ. Samu Birkiku, ako hovorieval starému Birkmanovi, tiež zdedil oba veľké hony poľa na chotári po svojom otcovi Nathanieli. Ešte pred komasáciou niekoľkí negramotní gazdovia sa u Birkmana zadlžili a vrtký krémár odkúpil ich šívky poľa. Pri komasácii mu nedalo veľa námahy, aby mu ich „zjednotili“ v najlepšom poli, tam, kde obecný chotár hraňčil s veľkostatkom.

— To budú len reči, — povedal jeden z výborníkov, suchý, žilnatý gazda Pustý, Drienkovčanmi považovaný za skupáňa a závistníka. Pod ježatými hrdzavými vlasmi očervenel ako moriak. — Za čo by kúpil? Smrdí grajciarom...

— Za čo áno, za čo nie, — hovoril Beňák. — Do obce došlo oznámenie o prepise u verejného notára.

— Oba pozemky dovedna predstavujú najmenej desať jutár, — povedal pokojne Augustín Leština. Ostatní gazdovia horlivu pri takávali.

— Desať jutár, za jedno rátaj do tritisic korún, ba čo vratíme, v dnešných korunách až po desaťtisíc to máš stotisíc...! — Pustý sa chraplavovo zasmial. — Kde by Ludoš toľko nabral! Ani keby mu koruny kvapkali z toho jeho usmokleného nosa...

— Nie je to naša starosť, — prerušil úvahy administrátor Valentovič. — Predal — kúpil, tým sa vec skončila. Pristúpime k tomu, kvôli čomu sme sa zišli. Pisomnosti sme chvalapánu bohu nijaké nedostali, môžeme začať hovoriť o veciach spolku. Tak čo, rozmysleli ste si, či berieme tú novú stanicu štátnych žrebcoў, či neberieme, a prepustíme ju niektorému zo susedov? — Administrátor sa spýtao pozeral z jedného gazu na druhého. Rad za radom uhýbal pohľadmi. Čakali, čo povie Beňák. Ten sa tiež nemal dlho k odpovedi. Odkašal si významne a rozvážne začal:

— Viete, pán administrátor, z jednej strany by nebolo zlé, keby sme sa o staniciu

Po Februári v štyridsiatom ôsmom akčný výbor v Drienkovciach pozbavil Ignáca Beňáka funkcie predsedu miestneho národného výboru. Viac sa teraz venoval gazdovaniu, v ktorom mu po ochorení paholka Leonarda výdatne pomáhala jeho dcéra Anna. Helena Adamicová presne rok po mužovej smrti odložila smútok a zbabila sa čiernych šiat. Obidve dorastajúce dcéry — dvanásťročná Katka a osemročná Marienka sa nepodobali na matku. Dvor a kúria na Podkose žili od pamäti izolované od dediny, ale po smrti mladého gazu sa táto izolácia ešte prehľbila. Helena sa ukazovala iba na poli a v kostole. Postupom času sa aj paholok Šimon čoraz menej ukázoval medzi mládežou v obci. Prekročil už tridsiatku a slobodný mládenec v jeho veku aj v kostole stával najradšej akosi neutrálne — ani medzi slobodnými, ani medzi ženatými. Ludia v Drienkovciach si sprvoti ani nevšimli, ako sa dvor ria Podkose ohradzuje. Začali otvárať oči až vtedy, keď z nevinného žartu narástlo vážne podozrenie. K Helene však reči neprenikli. Tieto nepríjemné klebety jej zlostne zvestovala svoká Hermína, keď jej spolu s Vojtechom Adamicom prišli pomôcť šúpat kukuricu. Helena bola ohúrená, klebilo sa totiž, že Šimon sa chce zabezpečiť na Podkose pri Helene. Helena však mala čisté svedomie a aby zatvorila ľuďom ústa, rozhodla sa zvýšiť plat obidvom paholkom.

prihlásili. Chcelo by to postaviť novú maštaľ...

— Nič ľahšie, — skočil mu kňaz do reči. Líca mu horeli, oči svietili väčšimi než pri najslávnejšej omši. — Rozoberieme starú pálenicu; patrí obci, omietka z nej padá, ibá čo špatní obec a dáva úkryt potkanom. Prikúpime tehly! — administrátor hovoril už ako o hotovej veci. Víťazne si prezrel gazu. Ti však spustili hlavy ešte hlbšie medzi plecia.

— Tôto nie je všetko, — pokračoval Beňák. — Treba cement, treba železné okná, treba sklo...

— Cement, cement... — vyskočil kňaz a začal chodiť rezkým krokom po veľkej farskej miestnosti, zručne obchádzajúc ohnuté kolena gazu, ktorí si spratali nohy opatrne pod seba. — Dostali ste fúry cementu na močovkové žumpy. Všetok ste ho aj tak neminuli! — prevrtával ohnivým pohľadom jedného po druhom. Uhýbali očami, zvierali kolena mohnutnými ručiskami, lebo ich odhalil; všetci od jedného na močovkových jamách niečo zo subvenčného cementu ušetrili, všetci to o sebe navzájom vedeli, ale nikdy si to takto nehodili medzi oči.

— Teraz sú murári drahí, — pokračoval Beňák.

— A ani ich nedostat! — podporil ho Pustý. — Cheú pásťo korún na deň a na výše aj stravu. Toľko vraj teraz zarábajú na robotách v mestách... To by nás ozobráčilo.

— Kto ich bude opatovať? — opýtal sa vecne Beňák. — K štyrom žrebcom treba aspoň dvoch ošetrovateľov. Kde ich vziať, keď tu susedia hovoria, že kraviara nemôžu zjednať, nie to paholka...?

— Na Podkose gazdiná pridala paholkom polovičku pláce. Cyprián sa už pochváli... — prihodil hned Pustý a zazrel na Augustína. — Štýristopädesať korún mesačne, a kde je ešte ošatenie, strava, nemocenská...? Pri žrebcach by sme museli dávať deputát. Alebo brať paholkov rad za radom týždenne na stravu!

Administrátor nemohol zakryť sklamanie. Ale proti argumentom gazdov mal iba svoju veľkú záľubu. A tito gazdovia boli za záľuby iba vtedy, keď aj niečo vynášali. Rozlúčil sa s nimi sucho, neodchádzajúc spoza starého písacieho stola, a výborníci sa veľmi rýchlo vytratili. Inokedy postáli ešte na farskom podstienku, akoby sa ani rozstí nemohli. A administrátor ich zavše aj vyprevádzal kúsok cesty od fary. Teraz išli ako rozprchnutý krdeľ jarabíc, zamknutí a väzni. (...)

Lenže život po tejto vojne sa uberal už inými cestami a o tých starý farár nevedel nič.

Ku skupine gazdov sa zatiaľ priblížil drobný človek. Hlavu mal mierne vysnutú dopredu, ako to býva u krátkozrakých ľudí. Lambert Lantaj bol skutočne krátkozraký, ale mimo svojho domu okuliare nenosil, a keď k nemu niekto nečakane zašiel, okamžite ich s rozpakmi pratal do vrecka. Tažko mu bolo uhádnuť roky. V tvári vyzeral vari

na tridsiatnika, husté vlasy, ktoré mu na slucháčoch vystupovali nápadný kus dopredu, mal oslnivo biele, okolo úst sa mu pri nesmelom úsmeve vytvárali vejáriky drobných vrások. Iba keď sa mu človek prizrel celkom zblízka, uvidel, že Lambert Lantaj je starší ako na prvý pohľad vyzerá. A okrem toho mohol pri takom pohľade každý zazrieť iškrivú čistotu jeho belasých očí s drobnými hnedými bodkami.

Lambert Lantaj bol voľajako od začiatku leta predsedom Miestneho národného výboru v Drienkovciach. Takmer všetci mu v dedine hovorili Lantaj — Tož. Vzniklo to vtedy, keď sa v tridsiatom deviatom vrátil do domovskej obce odkiaľsi od Brna. Tam celé desaťročia pracoval vo fabrike na nábytok. Rodičia mu umreli ešte za detstva. V Drienkovciach nemal blízkych pribuzných, a tak sa malý Lambert ocitol vo viedenskom sirotinci. Potom došla oňom správa, že sa vyučil za stolára, a niekedy v šestnásom roku prišlo vtedajšiemu richtárovi, otcovi Adamicuvojtecha, oznamenie, že vojak štvrtého regimentu cisárskych jágrov Lambert Lantaj je nezvestný. Starý richtár odložil papier do truhlice a viac sa nestaral, iba keď tu z čista jasna bývalý cisársky jágrov prišiel do Drienkoviec. Bolo to niekedy v dvadsiatom prvom alebo v dvadsiatom druhom roku zjari.

Vtedy, pri prvom návrate, Lambert Lantaj popozeral starú chalupu, v ktorej uzrel svetlo sveta, a zistil, že v jeseni bude do nej tieť a v zime fúkať. Povedal richtárovi, aby mu dal vystaviť domovský list, a pôjdeť svetom. Richtár si veru oddýchol, a tak sa Lambert Lantaj stratil Drienkovčanom z očí i z mysle. Až do jari tridsiateho deviateho roku.

Ignác Beňák sa dobre pamäta na ten júnový večer. Mal ako prvý žiaci stroj v Drienkovciach a celé popoludnie kosiol seno na lúkach pod Vŕtkovou horou. Nejeden gazda, hoci nemal cestu do tohto chotára, zašiel na ňu, aby sa pozrel, ako Beňák kosi mašinou. Beňák bol pyšný na seba i na stroj. Vtiahol pod bránu, zoskočil zo sedadla a iba vtedy si všimol, že na podstienku stojí čudná dvojica. Sedivý drobný muž a vedľa neho vyššia kostnatá žena. Vedľa nich dva vulkanfibrové kufre, niekoľko balíkov previazaných špagátom, ešte kôpka sástava. "Vrájakí noclažníci," pomysel si Beňák a v duchu sa rozhodoval, kam ich uložiť.

— Dobrý podvečer, pán starosta, — oslovil ho ani nie prosebnícky muž. Beňákovi zaznel hlas príselca akosi sebavedome, a hoci býval richtár vždy privítavý, neodpovedal na pozdravenie, lež sa vytasil s trocha ironizujúcou otázkou:

— Co vzácné ste nám priniesli?

— Vrátil som sa domov — riekoľ drobný muž väzne, siahol do vnútorného vrecka a podal Beňákovi starostlivo zložený hárak žltkastého papiera.

Beňák sa obrátil k mužovi i žene chrbtom, aby mu odraz zapadajúceho slnka z náprotivnej strany padal na papier, a prezeral si rodný list. — Lambert Lantaj, — nevedel sa rozpamätať, ale poznal pečiatku obce i Adamicov podpis s rozťahnutým A, staby sa mu obe nožky šmykali.

— Nuž a skade a ku komu? — opäčil Beňák.

— Z Moravy, z Protektorátu, ako sa teraz hovorí, pán starosta. Domov. Mám tu chalupu po rodičoch a toto je moja žena. Deti nemáme...

Beňákovi svitlo. Lantajova chalupa ozaj stála na dolnom konci dediny. Strecha na nej krpela na jednu stranu, okná boli zapadnuté prachom, dvere sa rozpadávali. Zázrak či nezáujem sveta spôsobili, že izbiča s kuchynou ešte stáli.

— Neviem, či sa tam dá bývať... — povedal pomaly Beňák a ukradomky oceňoval imanie Lantajovcov. Zachmúril sa, no predsa sa v ňom prebudila zodpovednosť a riekoľ:

— Dnes už toho veľa neoprávite. Môžete prespať u mňa. V komore je miesto...

— Dakujeme, pán starosta. Nechceme byť na obtiaž. Vari nás tam do rána myši nezjezia, — odpovedal Beňákovi Lantaj, a richtár opäť akoby počul evengot ocele v Lan-

Kresba: Areta Fedaková

tajovej odpovedi. Nežľakol sa, iba sa vypál a sebaisto, no dobroprajne riekoľ:

— Tak vám dámie niečo zajesť!

— Aj za to d'akujeme, pán starosta. Máme ešte so sebou. Môžeme teda ísť? — Drobný muž bral veľké kufrisko a s námahou si ho vykladal na plece. — Či chete ísť s nami, aby bolo z úradnej strany všetko v poriadku?

— Keď potrafite sami, — riekoľ roztrpčený richtár.

— Veľa sa toho tu nezmenilo, — riekoľ Lantaj už idúcky, a Beňák sa pozeral za nimi zachmúrený. Chudá žena prešla vedľa neho, ovesaná balíkmi spredu i zozadu.

Tak prišiel Lambert Lantaj do Drienkoviec a Tož mu hovorili preto, že sa tomuto slovku nemohol odúčiť, hoci ináč o páro rokov hovoril ako ostatní Drienkovčania, ibaže začínal reč: — Tož dnes budeme mať pekný deň... — Alebo podobne. Do roka si dal do poriadku strechu na chálupke, potom sa uchytí vo veľkej stolárskej dielni v Prútenom, pristavil si ešte ku kuchynke a prednej izbe zadnú izbicu, posadil nové okná, a hlavne, so všetkými dobре vychádzal. Jeho chudorlavá žena sa ukázala byť zručná krajčírka a skoro ovládla všetky taje drienkovského kraja.

Jediný, kto bol pred Lantajom vždy akosi v strehu, bol richtár Ignác Beňák; nevedel ani sám sebe vysvetliť, prečo.

Lambert Lantaj, ktorému poza chrbát, ale nie zlomyseľne pridávali k priezvisku Tož, zdaleka videl skupinu drienkovských chlapov. Nebolo by ho ani veľmi prekvapilo, keby sa boli náhle rozišli. Pritialo sa to nečas, odkedy ho okresný akčný výbor určil za predsedu miestneho národného výboru v Drienkovciach. Ešte počas vojny sa povrávalo v dedine, že Lantaj je komunista, že musel z Protektorátu zdúchnut, ale v tých časoch sa narabilo veľa rečí a málko na ne niečo aj dal. Po skončení vojny sa Lambert skoro vytasil so svojím presvedčením: ukázalo sa, že reči boli pravdivé, ale otvorených nasledovníkov v Drienkovciach nezašiel. Dedina ako predtým, aj potom išla za Beňákom. A Beňáka si chytili sladkým spevom bývalí okresní predáci z agrárnej strany. Hovorili si sice demokrati, ale priamy Beňák vravel svojim drienkovským spoluobčanom: — My sme my, zostali sme, čím sme boli.

Po februári tisiedeväťstočtyridsaťosem začas ostalo v Drienkovciach všetko tak, ako bolo predtým. Vytvoril sa sice akýsi akčný výbor, ale dirigoval ho Beňák, predsedal aj miestnemu národnému výboru. Všetko bezalo po vyšlipaných starých chodníčkoch. Iba keď tu uprostred mája prišiel z okresného národného výboru jeden robotník z

rozostavanej fabriky v Prútenom, nezašiel k Beňákom, ale priamo na obecný dom, kde bolo voľakedy sídlo obecného zastupiteľstva a po vojne národného výboru. Musel byť dobre informovaný, lebo vošiel hned do výčapu v bývalej krémke Šama Birku, od jednotára si výpytal kľúče od obecného domu a legitimujúc sa, požiadal ho, aby poslal niekoho po Beňáka a Lantaja. Zmena na čele obce udiala sa takmer mlčky. Padlo iba zopár viet.

— Okresný akčný výbor národného frontu ma poveril, aby som ho zastupoval pri reorganizácii miestneho národného výboru, — povedal robotník mäkkým, Drienkovčanom vzdialeným nárečím. Položil pred Beňáka úradný list papiera. — Tu je môj vysielaci rozkaz.

Beňák si nevšimal papiera. Pozeral sa hostovi tvrdzo do očí. Chvíľu obaja mlčali, hodnotili jeden druhého, ktorý za kočko stojí.

— Vari si najpv sadneme, — riekoľ Beňák prvý, aby dal tak najavo, že on je v miestnosti doma. Neponúkol hostovi miesto, sám si hned sedol za stôl, ako bol už desaťročia privyknutý.

Robotník hodil okom na Lamberta Lantaja. Tento drobný človečik, žurmajúci bežasnémi krátkozrakými očami, vyzeral pri rozložení Beňákom ako jahňa. Robotník si sedol oproti Beňákom a dosť vyzývalo položil obe ruky na druhú stranu tažkého richtárskeho stola. Dva páry očí prepalovali vyhladenú stolnú dosku.

— Okresný akčný výbor národného frontu rozpustil doterajší výbor národného frontu vo vašej obci, a tým strácajú platnosť aj všetky mandáty poslancov miestneho národného výboru. Utvorí sa nový akčný výbor národného frontu a ten vyšle svojich zástupcov do národného výboru. Okresný akčný výbor vymenoval za predsedu tu súdruhu Lamberta Lantaja. Žiadam ho, aby sa na mieste ujal funkcie, — robotník sa na poltele obrátil k Lantajovi, ktorý nervózne zažmrkal očami.

Beňák sa v tej chvíli ukázal ako ozajstný prvý gazda v dedine. Nepohol ani svalom na tvári, ani mihalnicu na oku sa mu nezachvela. Neočervenal a hlas mal úplne vyrovnaný a voľný, keď prehovoril, vstávajúc dôstojne, pomaly a bez námaha spoza stola:

— Tu sú kľúče od trezoru, — vytiahol tri kľúče na železnej, rokmi vyblýskanej obrúcke. — Ten tretí, malý, je od obecnej kasy. Druhý má pokladník. Kasa sa otvára dvoma kľúčmi. To je všetko. Pri sebe doma nedržím nič iba pečiatku, ak ju treba súrne na podpis. Pošlem ju hned po dievčati, — odchádzal, akoby sa nič nedialo, rovným krokom z miestnosti, z ktorej dirigoval obec dlhšie než štvrt stočia.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

ZO ŽIVOTA KSSČaS

NIŽNÉ LAPŠE

Dňa 4. mája t.r. sa v Nižných Lapšoch konala schôdza. Miestneho výboru a Revíznej komisie KSSČaS za účasti obvodného predsedu Františka Kurnátu a obvodného inštruktora Jozefa Majerčáka.

Predsedu MS Štefan Majerčák prednesol správu o členstve miestnej skupiny a odporúčal 10 členov, ktorí odcestovali natrvalo do USA alebo zomreli, vyškrtnutí z členskej listiny, zase na vakančné funkcie podpredsedu výboru a člena revíznej komisie, ktoré plnili krajan Peter Novobilský a krajan Jozef Kravontka, navrhhol zvoliť krajana Jana Kalatu do funkcie podpredsedu výboru a krajana Jana Pukančkého do funkcie člena revíznej komisie. Predstavil tiež prihlášky 9 kandidátov, ktorí boli jednohlasne prijati za členov Spoločnosti.

V ďalnej časti schôdze miestneho výboru predložili požiadavky na vybavenie klubovne. Potrebne je kúpiť 12 stoličiek, skriňu na knihy, obrusy a hry i opraviť televízny príjimač.

Predsedu OV František Kurnát konštatoval, že nutné vybavenie by mali kúpiť a účet poslat na UV v Krakove. Ďalej hovoril o tom, že MS by sa mala viac usilovať o zavedenie vyučovanie slovenského jazyka v základnej škole.

Krajan Stanislav Haber v mene členov dychovky prosil o bezpečenie príručiek a notových zošitov.

FRANTIŠEK KURNÁT

NOVÁ BELA

V klubovni v Novej Belej sa 29. mája t.r. konala schôdza Miestneho výboru KSSČaS, ktorá bola venovaná renovácii klubovne. Predsedu Ján Gronka informoval výbor MS o najnutnejších opravách predovšetkým však o výmene elektrického vedenia a dlážky, založení nových okien a dverí, obložení stien doskami a natretí povaly lakov.

Obvodný predsedu František Kurnát pripomeral, že Ústredný výbor začlenil do ročného plánu renováciu novobelskej klubovne, lenže pridel na túto úlohu nepostačujúce finančné prostriedky. Preto treba urobiť presný finančný rozpočet a obrátiť sa na Ministerstvo vnútra vo Varšave o dodatočný prídel finančných prostriedkov.

Do diskusie sa zapojil krajan František Chalupka, ktorý povedal, že súčasný stav klubovne si vyžaduje generálnu opravu, lebo je to miesto stretnutí mládeže, schodzí a predovšetkým práce súboru.

Krajan Andrej Skupin zase hovoril o tom, že takéto schôdze miestneho výboru, na ktorých sa riešia rôzne problémy miestnej skupiny, by sa mali konáť častejšie. A krajan František Lojek sa obrátil na výbor s otázkou, či by bolo možné zvýšiť nájomné za upratovanie klubovne a miestnosti pre dychovku.

V ďalnej časti diskusie krajan Jozef Bryja hovoril o premietaní slovenských filmov a nacvičovanie divadelných hier. Krajan František Kurnát informoval výbor o tom, že na prehliadke súborov Spoločnosti v Nedeci bol vtipovaný novobelský súbor, ktorý pôjde na Detvu a taktiež o tom, že Matica slovenská slubila poslať Spoločnosti film Jánosik.

Na záver schôdze predsedu Ján Gronka povedal, že cez jesennú zimu budú nacvičovať divadelnú hru.

FRANTIŠEK KURNÁT

TYCHY

V krajanskej klubovni v Mikolove sa koncom júna t.r. konalo druhé zasadnutie výboru našej miestnej skupiny, ktoré viedol predseda MS kr. František Šeliga.

Zasadanie sa konalo v dobrom krajanskom ovzduší. Totiž po mnohých snaħach sa podarilo vybaviť našu klubovnu potrebným zariadením — členovia výboru po prvýkrát nemuseli sedieť na požičaných stoličkách a písat na súkromnom písacom stole. Máme už harmoniku, farebný televízor, rádioprijímač so zosilovačom, gramofón, premietaci prístroj a fotografický aparát. Toto všetko dostali krajania pre obohatenie kultúrnej činnosti nášho krajanského hnutia na Slezsku. Miestnosť, v ktorej sa nachádza klubovňa, je sice maliciká, no účastníci zasadania vyjadrili spokojnosť s tým, že sa výboru MS podarilo v minulom roku dosiahnuť tak veľa. Zároveň predložili mnoho návrhov smerujúcich k obohateniu činnosti našej miestnej skupiny, a to už v najbližom čase.

Hovorilo sa, že veľký podiel na úspešnom vybavení našej klubovne má predseda UV KSSČaS kr. Ján Molitoris a pracovníci UV, za čo im na zasadnutí vyjadrili sŕdečnú vďaku. Zdôrazňovalo sa však, že na Slezsku je nadálej potrebná pomoc.

Totiž nadálej nie je vyriešená otázka riadnej miestnosti pre klubovňu. Zatiaľ nám musí stačiť terajšia maliciká miestnosť v súkromnom byte, na dôvodek na poschodi. Výbor MS KSSČaS však dúfa, že zanedlho aj táto otázka bude kladne vyriešená. Klubovňa je sprístupnená krajanom na väčšie kultúrne podujatia každú druhú a štvrtú sobotu v mesiaci a pre organizačné účely podľa potreby.

Výbor zhodnotil aj organizačnú a kultúrnu činnosť za rok 1985 a prvý polrok t.r. Hovorili, že tento rok bol v činnosti MS veľmi úspešný. Začal sa začiatkom októbra tradičným, krajanským stretnutím v Katoviciach, na ktorom vyriešili otázku členstva a krajanskej tlače, ako aj bežné záležitosti. Potom zorganizovali ondrejský večierok spojený so zberom fazule v záhradkach, kedy si krajania mohli prediskutovať rôzne otázky a porozprávať sa o minulosti.

V zimnom období po prvýkrát s väčším počtom členov zorganizovali peknú krajanskú fašiangovú veselicu s vlastnou muzikou. Vyskúšali sme vtedy aj naše technické hudobné zariadenie.

Nevynechali sme naše tradičné krajanské stretnutie na Ge-

nerálnom konzuláte ČSSR v Katoviciach pri príležitosti výročia Februárových udalostí. Počas stretnutia bol aj kultúrny program, v rámci ktorého sme aj premietli film. Vtedy sa aj naši krajania rozlúčili s ustúpujúcim generálnym konzulom J. Kromkom a zoznámili sa s novým gen. konzulom Z. Getzom.

V minulom roku pribudlo v našej MS skoro 20 nových členov. Vlastné finančné príjmy dosiahli 10 000 zl. Miestna skupina má nové zariadenie v hodnote pol milióna zlottedých.

Cez prázdniny sme zorganizovali krajanský výlet do Ustronia, kde sme sa zúčastnili záverečného koncertu XI. festivalu českej a slovenskej piesne. Cheeli sme si vypočúť a zatieskať pesničkám spievaným u nás v materčine.

Plánujeme taktiež športovo-rekreáčny zájazd do peknej a zaujímavej krajanskej dedinky na Spiši — Krempach, kde sa naša mládež zúčastní športových zápasov počas XVII. ročníka volajbalového turnaja o pohár Spiša pri príležitosti sviatku obrodenia Poľska. Na toto stretnutie sa naša krajanská mládež vážne pripravuje už rok. Radi by sa vrátili s pohárom.

Plánovali sme aj autobusový zájazd do Československa, ale sa neuskutočnil keďže v lete bol o tento výlet menší záujem. Preložili sme ho teda na jeseň.

Milým prekvapením na schôdzi našho výboru bol moment, keď sme sa dozvedeli, že spomedzi súkromnej mládeže dve osoby by cheeli študovali na Slovensku. Výbor MS ich ochotne na štúdiá odporúčal. Po skúškach by sa tito záujemci zúčastnili SAS-u, aby sa mohli lepšie pripraviť na budúce štúdiá. Členovia výboru MS im z celého srdca želali vysokoškolské indexy a mestá v študentskom domove v Bratislavu.

Učastníci zasadania zároveň potvrdili, že niektorí krajania by potrebovali sanatórne liečenie na Slovensku a patriénny návrh odoslali na UV KSSČaS v Krakove.

Na záver výbor podakoval aktivistom MS za obetavú prácu, najmä kr. kr. Márii a Stefanovi Adamčíkovcom, Júliu a Františkovi Šeligovcom a Štefánii a Bronislavovi Knapčíkovcom.

BRONISLAV KNAPČÍK

TRIBŠ

Tribš sa so svojimi problémami už dlhšie obdobie neustále a akosi vzdorovite vracia na rokovacie stôl rôznych organizačných buniek našej Spoločnosti. Príčinou toho sú viaceré, tak v oblasti kultúry, ako aj školstva a každodenného života.

Ked' sa bližšie pozrieme na kultúrnu činnosť krajana z Tribša musíme konštatovať, že zaostáva za činnosťou krajana iných miestnych skupín a že nie sú tam (aspōn doteraz neboli) predpoklady na zlepšenie tohto stavu. Jedným z dôvodov, zaujímavým aj pre sociológov a odborníkov venujúcich sa národnostnej problematike, je to, že veľa obyvateľov z Tribša odchádzajú, a to nielen do poľských miest, ale i za more do Ameriky. Najčastejším miestom ich osídle-

nia je Cleveland a Chicago. Inou príčinou je to, že napriek rýchlemu napredovaniu času sa skoro všetci nezmienili sociálna štruktúra obyvateľov. Kultúrne vyžitie je preto viac-menej pasívne a uskutočňuje sa prostredníctvom sledovania masovokomunikačných prostriedkov a usporadúvania časťach stretnutí v klubovni MS, nachádzajúcej sa v hasičskom dome, kde si môžu podebatovať a vďaka slovenským časopismom zoznámiť sa s aktuálitami slovenského kultúrneho a spoločenského života. Časopisy, ktoré sú pre krajanov veľkým potešením, klubovňa dostáva od Oddeľenia pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave.

Problematikou ďalšej kultúrnej práce Miestnej skupiny KSSČaS v Tribši sa podrobne zaoberala zasadanie výboru MS 20. júla tohto roku. Zasadanie viedol predsedu MS kr. Andrej Vaksman. Na schôdzi sa okrem členov výboru MS zúčastnili: podpredseda UV a predsedu OV na Spiši kr. Fr. Kurnát, tajomník UV kr. B. Knapčík, úradujúci člen UV kr. L. Molitoris a traviači dovolenku na Spiši predsedu MS na Slezsku kr. Fr. Šeliga. Hlavnou tému, tak, ako sme už spomenuli, bola problematika zlepšenia kultúrnej práce, ktorá dávnejšie, pri začiatkoch vzniku krajanského hnutia v Poľsku, vyzerala oveľa lepšie. V Tribši existoval už v roku 1947 ľudový umelecký divadelný krúžok, a v ľahkých rokoch organizácia Spolku Čechov a Slovákov na Spiši sa tam divadlo skutočne hrávalo. Divadelný krúžok viedol miestny učiteľ, Oravčan J. Šimola. Tribšskí amatéri naštudovali na jar 1947 hru Pytliačovú ženu, ktorá po vydarenej premiere mala niekoľko repríz. Medzi popredných divadelníkov patrili: Margita Bizubová, Jakub Lojek, Anna Budzová, Pavol Vaksman, Helena Findurová a ďalší.

Výbor MS z viacerých možných návrhov opäťovného obnovenia aktívnejšieho kultúrneho života MS uvažoval práve nad reaktivovaním činnosti divadelného krúžku, aj keď táto forma kultúrnej práce nepatria k najľahším. Výbor miestnej skupiny sa obrátil na OV a UV, aby pre povzbudenie záujmu krajanov usporiadal v Tribši vystúpenie niektorého z divadelných krúžkov aktívne pôsobiacich na Spiši, trebás z Nedeca alebo Vyšných Lapšov.

Ďalším problémom, ktorý už dlhšie obdobie trápi krajanov z Tribša, je vyučovanie slovenčiny. Tejto otázke, vzhľadom na jej dôležitosť, bolo venované veľa času, lebo problémy s tým spojené sa už niekoľko rokov sústavne opakujú. Dúfame, že tentokrát sa v dôsledku zmeny spoľočenskej klímy, najmä v dôsledku personálnych zmien vo vedení tribšskej základnej školy, určite zmení na lepšie i situácia vo vyučovaní slovenčiny. Je preto potrebné, aby sa všetci krajania nad touto otázkou vážne zamysleli.

Vyhľadový plán práce si výbor MS KSSČaS v Tribši podrobne cozpracoval a preto dúfame, že bude aj svedomite realizovaný. Všetkým našim krajanom a aktivistom z Tribša držíme palce.

EUDOMÍR MOLITORIS

NOVÁ BELA

Folklórne súbory a divadelné krúžky našej Spoločnosti vedú obetaví krajania a krajanke, ktorých už všetci poznáme. Folklórny súbor Miestnej skupiny v Novej Belej viedie obvodný inštruktor kr. Jozef Majerčák. V súčasnosti má nás súbor osem tanecných párov a štvorčlennú kapelu, ktorá hrá pod vedením kr. Jozefa Mirgu. Donedávna tento súbor vystupoval spolu s Jurgovčanmi ako spojený novobelško-jurgovský súbor. Pre nedozumenia pomedzi členmi z oboch obcí sa súbor rozpadol. Kým novobelšký súbor vystupuje aj bez Jurgova, jurgovský nemôže, lebo nemá svoju kapelu. Jurgovčania vystúpili len raz spolu s kacvínskym súborom. Myslím si, že otázkou ďalšej existencie jurgovského súboru by sa mal zoberať obvodný výbor a taktiež ju prerokovať na schôdzi miestnych skupín za účasti členov súboru. Hoci na druhej strane nie viem, či je zmyslom na silu udržiavať spojenie týchto dvoch pomerne odlišných folklórnych skupín. Ved Jurgov by mohol vystupovať samostatne. Treba preň však zabezpečiť kapelu, tzn. naučiť mladých Jurgovčanov hrať na hudobných nástrojoch. Na začiatok sú potrební dva huslisti a basista. Chcel by som im pomôcť v príprave a načivčovaní kapely. Problémom je iba dochádzka a jej finančná úhrada. Myslím si však, že spoločne s kr. Mačičákovou sa dohodneme a prekonáme aj túto prekážku. Škoda by bolo stratíť súbor, ktorý predstavuje veľmi zaujímavý folklórny región a má veľmi schopných a ochotných členov. Pevne verím, že sa onedlho dočkáme chvíle, keď jurgovský súbor samostatne vystúpi na našich scénach a snáď aj na folklórnych slávnostiach v Detve.

JOZEF MIRGA

Ked' kráľ Bela IV. založil Novú Belu a pomenoval ju podľa svojho mena — Újbela, dal vybudovať 40 drevených domov. Dedinu dal do opatery kláštoru mnichov v Strážkach a zároveň vydal prikaz, aby tí, ktorí chcú v tejto dedine bývať, sa u nich prihlásili. Mnisi mohli prijímať, podľa kraľovského nariadenia, iba kresťanov katolíkov.

Prihlasovali sa ľudia z rôznych spišských a ďalších dedín, sami roľníci. Ked' si už zariadili hospodárstva a začali chovať dobytok uznali, že dobre by bolo vybudovať pastiereň. V pastieri boli domy, v ktorých bývali pastieri, ti čo pásli kravy, ovce, husi a ošpané, lebo cez leto sa páslo všetko. Bola tam vybudovaná aj mašta, v ktorej pastier čo pásol kravy, choval cez zimu plemenného byka. V lete sa tento byk spolu s kravami. Všetkých pastierov vydržiavala dedina. Dodnes sa ten koniec dediny volá pastiereň a pole za ňou „Za pastierňou“.

V lete pastier, čo pásol kravy, vstával zavčas, hodinu pred vyháňaním dobytka na pole, obchádzal celú dedinu a trúbil, aby

gazdiny vstávali dojiť kravy. Pastier trúbil na trúbu, ktorá bola vyhotovená z rohu veľkého stareho vola. Dodnes sa ešte u nás spieva:

A keď začal pastier trúbiť
prestalo mňa dievča lúbiť.

O hodinu neskôr pastier opäť išiel hore dedinou, zasa trúbil a vtedy mu gazdinky vyháňali kravy. Potom dedinou išli iní pastieri, čo pásali ovce, husi a ošpané. Gazdinky každému pastierovi dávali do kapsy jedlo na celý deň. Každy deň dávala jedlo iná gazdina.

Na pasienky vyznačovali pole, ktoré má názov Bory. Tri roky sa pásol dobytok na pasienku od Cisovej skaly dolu k hranici Ostrovska a Lopošnej. Ďalšie tri roky od Cisovej skaly hore k hranici Gronia, Bialky a Tatram. Pole, na ktorom sa nepásol dobytok zaorali a zasiali. To pole za dedinou, po ktorom vyháňali dobytok sa nazývalo „vygon“, dodnes ho tak menujú aj v pozemkových mapách.

Pastiereň stála do roku 1890, potom ju predali a za tie peniaze kúpili organ zvaný Riegarovský do kostola sv. Kataríny. Posledným pastierom v Novej Belej bol Jakub Stasik.

Takto bolo voľakedy zorganizované pastierstvo v našej dedine.

FRANTIŠEK CHALUPKA

KRÁSNE JUBILEUM

Najstaršou občiankou Novej Belej je TEKLA CHALUPKOVÁ. Narodila sa 23. marca 1891 vo Vyšných Lapšoch. Ked' bola ešte dievčaťom, rodičia sa prestahovali do Novej Belej.

Vychovala štyri deti. Od založenia miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Novej Belej je jej členkou. Za jej príkladom sli deti a vnúčatá.

Svoje životné jubileum — 95. narodeniny slávila 23. marca 1986 v kruhu najbližšej rodiny. Medzi gratulantmi bol i predseda Ján Gronka, ktorý v mene MS KSSCaS jej želal mnoho spokojnosti a zdravia.

Na snímke: krajanke Tekla Chalupková s pravnukmi.

Text a foto:
ŽOFIA CHALUPKOVÁ

Váženej jubilantke želáme veľa zdravia, optimizmu a spokojnosti. Redakcia Života

NEDECA

Folklórny súbor Veselica z Nedece bol pozvaný na oslavu 40. výročia založenia Poľskej turisticko-vlastivednej spoločnosti, ktorá sa konali 11. mája 1986 v Krościenku. Vystúpenie nášho súboru na štadióne tohto mesta sa veľmi páčilo početným divákom a odmenili ho búrlivým potleskom. Členovia súboru mali o to väčšie zadostiučenie, že sa na koncerty okrem miestnych obyvateľov zúčastnili i rekreanti z celého Poľska, ktorí do tohto rekreačno-turistického mestečka príšli na dovolenku.

HELENA STRONČEKOVÁ

NIŽNÉ LAPŠE

Ked'že dopisovateľ Života z Nižných Lapšov nepíše o svojej obci a od Ľudu, ktorí k nám prichádzajú som sa dozvedela, že sú zavedení na to, čo sa buduje vtedľa Gminného úradu, rozhodla som sa vám napiisať. V minulom roku hasiči začali výstavbu zbrojnice. Dostali 500 000 zl. dotácie a dnes už končia výstavbu základov. Na schôdzi sa rozhodli, že zbrojnici budú budovať svojpozemne a že každý člen požiarneho zboru odpracuje 10 dní a ostatní občania 3 dni. Okrem toho obyvatelia každého domu v Nižných Lapšoch prispejú k výstavbe čiastkou 3 000 zl.

Ked' sa o výstavbe hasičskej zbrojnice dozvedeli lapšanskí krajania, bývajúci v USA, podporili toto podujatie finančne.

Treba zdôrazniť, že práca na výstavbe zbrojnice sa začala za výdatnej pomoci gminných orgánov, najmä tajomníka Gminného výboru PZRS Władysława Nowaka a náčelníka gminy Tadeusza Mauerera.

Verejnoprospešný čin Nižnolapšanov si určite zaslúži na zverejnenie v našom krajanskom časopise.

HELENA STRONČEKOVÁ

PÍSALI O NÁS

SŁOWO Powszechnie

NAŠE KAPLNKY

Orava — jedna zo štyroch oblastí obklopujúcich Tatry, sa nachádza v poriečí rieky s tým istým názvom, ktorá je prítokom Váhu, ktorý zasa vtéká do Dunaja. Orava je podelená na Hornú a Dolnú. Poľsku patrí iba časť Horné Oravy, zvyšok je v Československu.

Specifícou tejto oblasti je dvojnárodnosť tu bývajúcich Ľudu. Preto nebudeme prekvapení, ak uvidíme dvojjazyčné nápisu: slovenské a poľské na obchodoch,

na niektorých budovách a konečne kaplnky „poľské“ a „slovenské“.

Orava je oblasťou mimoriadne bohatou na také cirkevné objekty ako kaplnky. Najčastejšie v oravských kaplnkách vidíme Matku božiu a sv. Jána Nepomuckého — knaza a mučeníka.

Jedna z takýchto „slovenských“ kaplniek je v Pekelníku, ktorú miestni obyvatelia obklopujú veľkou starostlivosťou. Predstavuje sochu bolestnej Matky božej s telom ukrižovaného Krista a dolu na basreliéfe mučenika svätosti pokánia — sv. Jána Nepomuckého v knázskom rúchu s palmou mučeníctva v jednej ruke a s krížom v druhej.

Kaplnku uhradil Matej Novák v roku 1824 — hovorí o tom nápis v slovenčine: Túto statuľu dal vystaviť Matej Novák 5.VII. 1824.

Pekelník založili v roku 1583. V roku 1609 na túto oravskú dedinku uskutočnil ozbrojený vpád Demetrius Ogiński, šľachtic v Novom Targu. 5. júna 1647 v Jablonke podpísali dohodu medzi obyvateľmi Pekelníka a Suchej Hory z jednej strany — a obyvateľmi Czarnego Dunajca, Podczerwoneho a Chocholowa z druhej strany. Táto zmluva zavádzala všetkých, aby si vzájomne odovzdávali pochytaných zločincov a určovala spoločné užívanie sporných pastvin (vypásanie dobytka) a lesov (vyrubávanie suchého dreva).

17. storočie je tiež obdobím — popri hraniených sporoch — aj náboženského konfliktu na Orave. Úplne bola narušená zásada „cuius regio eius religio“ (lat. čia vláda — toho náboženstvo), ktorú zaviedol Juraj Thurzo, ked' v roku 1610 prešiel v Žiline na luteránsku vieru. Napriek prenasledovaniu a nedostatu kostolov, ktoré prešli pod správu protestantských pastorov, katolícky mus pretrval. V polovici 17. storočia účinne bojoval o katolícku tvár Oravy knaz Jan Szczecchowicz pochádzajúci z podhľanského Ratuľova. Založil katolícku farnosť v Oravke, ktorá zahrňovala celú Oravu.

Pre svoju skoro misionársku prácu — rekatolizácie Oravy — knaz J. Szczecchowicz našiel podporu katolíckej kúrie v Czymhowej a dokonca samého cisára Ferdinanda III. J. Szczecchowicz umrel v roku 1659. V jeho práci pokračoval knaz Wojciech Zagórski a jeho vyvrholením bol proces o prenasledovanie katolíkov na území Oravy, ktorý nariadił Najvyšší súd apoštolského maďarského kráľa v roku 1659.

V roku 1749 v Pekelníku vystavali drevený kostol a murovaný chrám vznikol v rokoch 1789—1790.

Witold Józef KOWALÓW
Słowo Powszechnie č. 108/5.6.1986

OD REDAKCE

Do článku „K 45. výročí“ v 6. čísle Života sa dostala chyba: Dne 22. června 1941 nacistické Nemecko zaútočilo na Sovětský svaz, nikoliv na Poľsko, jak bolo chybne napsáno. Všem čtenárom se srdečne omlouváme.

Vážiť si prácu roľníkov...

Výbor a Vedecká rada Celoštátneho zväzu roľníkov, roľníckych krúžkov a organizácií zorganizovali v Jachranke pri Varšave vedecké zasadnutie na tému: Gminné prostredie. Počas tohto zasadnutia prednesli niekoľko referátov. Boli tiež mnohé zaujímavé diskusné prispevky.

Zvykli sme si na rôzne ocenia a miemy o našom poľnohospodárstve, podobne ako na rôzne zaobchádzanie s ním v jednotlivých rokoch. Všeobecne možno povedať, že poľnohospodárstvo, najmä súkromné gazonovstvá, nikto nikdy nerozmaznával. A predsa, keď ponecháme stranou politizovanie a prejdeme k faktom, vysvitne, že v uplynulom štvrtstoročí bola poľnohospodárska produkcia vysoká. Napríklad produkcia obilia bola v roku 1984 o 70 perc. vyššia ako v roku 1960. Produkcia mäsa, napríek poklesu v osemdesiatych rokoch, bola v tomto období vyššia o 44 perc.

Rozvinutie produkcie broilerov v Poľsku umožnilo štvrtnásobné zvýšenie produkcie hydiny. Jediné zvieratá, ktorých počet v priebehu posledných 25 rokoch poklesol, sú kone. Znížil sa o 50 perc. a teda poklesli aj požiadavky na ovos, ktorého pestovanie sa zmenšilo o 44 perc.

Hoci za uplynulých 25 roksov sa počet dobytku zvýšil o 29 perc., počet kráv je skoro na tej istej úrovni. Avšak produkcia mlieka sa zvýšila o 34 perc. Bolo to možné vďaka zvýšenej dojivosti kráv. Zaujímavé sú naše výsledky vo výrobe hovädzieho mäsa. Ak sme v roku 1960 vyrobili 200 000 ton hovädzieho mäsa, v roku 1984 už 674 000 ton. Znamená to skoro trojnásobný rast. Dosiahli sme to hlavne vďaka zniženiu počtu teliat, zabijaných niekoľko dní po narodení. Je to najlepšie viditeľné, keď porovnávame produkciu teľacieho a hovädzieho mäsa v prepočítaní na jednu kravu. V r. 1960 bola priemerne 43 kg a pred dvoma rokmi 126 kg.

Môžeme byť teda spokojní s viditeľným pokrokom práve v tejto oblasti, ale jedine do chvíle dokiaľ nesiahneme po prikádly u iných. Využívanie tzv. biologickej základne je u nás nadálej nie najlepšie, lebo napr. v NSR v roku 1980 vyrábali až 278 kg teľacieho a hovädzieho mäsa, teda skoro dvojnásobne viac ako u nás v r. 1984.

O tom, že príliš veľký počet teliat je zábijaných niekoľko dní po narodení, sa už veľakrát hovorilo. Aby tomu tak nebolo, to nezáleží len od roľníkov. Ako vieme, telatá musia byť určitý čas kŕmené mliekom alebo krmivami, nahradzujúcimi mlieko. Mlieko je príliš drahé, aby ho pili telatá a vo výrobe krmív nahradzujúcich mlieko nevidno pokrok. Dobré a lacné krmivá tohto druhu znamenajú nielen zachovanie väčšieho počtu teliat v ďalšom chove, ktoré sa na to hodia, ale aj obmedzenie úmrtnosti a zlepšenie zdravotného stavu teliat.

Chov dobytka a produkcia mlieka patrí k veľmi dôležitým výrobným smerom, o čom svedčí fakt, že jej hodnotu ocenili v roku 1984 na skoro 500 mld zlých. Bola teda iba o 7 perc. nižšia ako výroba celého uholného priemyslu.

Už dávno vieme, že živočišna výroba je závislá od rastlinnej výroby. Či aj tu zaznamenávame úspechy? Plocha pre pestovanie olejnatých rastlín sa zvýšila skoro trojnásobne, zasa úroda týchto rastlín 6,7-násobne. Vyše 2,5-násobne sa zvýšila úroda obilia, hlavne pšenice a jačmeňa. Iba zber žita si nezaslúži pozornosť, lebo sa zvýšil len o 20 perc.

Stále častejšie počúvame o nových technológiach v produkcií pšenice, jačmeňa, cukrovej repy, repky, kukurice, dokonca paradijak a broilerov. Žiaľ, tieto technológie nie sú ešte širšie využívané v súkromných gazonovstvách. Napokon nová technológia znamená zvýšené požiadavky na hnojivá a prostriedky na ochranu pred škodcami a chorobami. Sú to veľmi vysoké agrotechnické požiadavky.

Ci pri našom, už roky pokušávajúcom zásobovaní poľnohospodárstva výrobnými prostriedkami, možno počítať s rýchlym zovšeobecnením poľnohospodárskych noviniek? Ich zavedenie by sa vyplácalo, lebo vieme, že vďaka novým technológiám možno napríklad zdvojnásobiť hektárovú výnosnosť, a to bez nevyhnutnosti zdvojnásobenia nákladov.

Vždy, keď sa u nás hovorí o poľnohospodárskej produkcií, nesmieme zabúdať, že nie vo všetkých oblastiach, vojvodstvách a gmin-

nach bol rovnaký rozvoj. Inakšie to vyzerá v oblastiach, v ktorých prevažujú dobré pôdy, obývaných skúsenými a vedomostami vyzbrojenými roľníkmi, a inakšie v oblastiach jednoducho chudobnejších. Napriek všetkému, skúsenosti európskych krajín a naše vlastné, poukazujú, že v priebehu 10–15 rokov je možné zvýšenie výroby priemerne o 40–50 perc. Tak bolo v Poľsku v rokoch 1961–1975.

Nemožno predsa konštatovať, že to bolo obdobie plného zásobovania poľnohospodárstva všetkým, čo je k rastu výroby potrebné. Vtedy tiež boli nedostatky, ale situácia bolo priaznivá pre plne využitie jednoduchých rezerv, ktorých teraz v poľnohospodárstve nebude možné použiť bez vypracovania domáčich programov modernizácie a zlepšenia efektivity v hlavných odvetviach rastlinnej a živočišnej výroby. Musí sa rozvíjať nielen špecializácia gazonovstiev, ale celých obcí a dokonca oblastí. Je to priležitosť pre zlepšenia efektivity a zlacnenie nákladov.

Ale nielen to. Nevyhnutný je široký rozvoj technického zázemia a spracovania. Ide o to, aby poľnohospodárske plodiny a zvieratá nebolo treba vozíť po krajinu, ale aby sa spracovali na mieste, v gmine. Potreby v tejto oblasti sú obrovské, možnosti ešte stále malé, ale už prvé lastovičky robia jar, o čom svedčia príklady... Preto na GS, SKR a mliekárenské družstevníctvo spadá fažká povinnosť modernizácie a výstavby malých závodov.

Výstavba budú rozšírenie malých závodov a spracovateľských podnikov v gminách, ako aj rozvoj celej infraštruktúry, ktorý bude zlepšovať a uľahčovať životné podmienky na dedinách a v gminách, umožní nové pracovné príležitosti pre mladých ľudí, najmä pre dievčatá na vidieku.

Prax dokazuje, že vždy, keď v našej krajinе uskutočňovali rozumnú poľnohospodársku politiku, brali do úvahy mienu roľníkov, vážili si ich prácu. Vždy, keď samosprávny rozumne reprezentovali a bránili producentov chleba a inštitúcie povolené k tomu, aby slúžili roľníkom a svedomite si plnili svoje povinnosti — výsledky poľnohospodárstva boli dobré. Vec totiž spočíva v tom, že rolníci hodnotia poľnohospodársku politiku nie na základe toho, čo počújú v tzv. masovkomunikačných prostriedkach, ale na základe toho, čo vidia vo svojej gmine. Ak je ocenenie kladné, je to viditeľné na raste výroby, a to je najlepšia odpoveď vidieka.

PLESEN ZNIŽUJE ÚRODU

Všetci poznáme chorobu zemiakovéj šupy v podobe skôrnateľých, drsných, strapkatých, vhlbeňových alebo vypuklých rán. Nemoc vyvoláva plesen lúčovitá, ktorá sa nachádza v každej pôde. Okrem toho prameňom choroby sú aj zemiaky postihnuté plesňou (parch). Hľúzy sa v pôde nakazia iba v období, keď rastú. Zemiaky sú najčítlivejšie na plesňovú nákazu v období od formovania hľúz do dosiahnutia veľkosti v priemere okolo 1 cm. Plesen začína „útočiť“, keď má pôda teplotu +10°C a optimálne prebieha v teplote 13 až 15°C.

Rozvoj choroby podporuje ľahká, teplá a vzdušná pôda. Časté sadenie zemiakov po sebe má vplyv na nahromadenie prameňov infekcie v pôde, čo spôsobuje väčšie napadnutie hľúz. Sucha v období, keď hľúzy vznikajú, reakcia pôdy v rozsahu pH 5,5–7,0, ako aj čerstvý, slamený maštalný hnoj použitý na jar spôsobujú väčší vznik plesne.

ROZVOJ PLESNE OKREM INÉHO OBMEDZUJE:

- navodňovanie plantáži v období, kedy vznikajú hľúzy,
- fyziologické kyslé hnojivá, ako síran amónny, superfosfát,
- zelené hnojivá, ako aj medzikultúry, ako vlčí bôb, horčica, vïka, lucerna,
- mikroelementy: mangán, bór, horčík, med,
- správne striedanie rastlín, zemiaky po sebe každých 4–5 rokov
- výhýbanie sa sadbe, ktorá je vo veľkej miere nakazená plesňou.

Plesen obyčajná znižuje obchodnú hodnotu zemiakov, má totiž vplyv na zvážosť strát z dôvodu potreby hrubšej kôry pri šúpaní, zvýšeného parenia počas skladovania, ako aj následkom väčšej naklonnosti na bakteriové a hubové hniloby.

Okrem toho plesen obyčajná znižuje semenársku hodnotu sadobových zemiakov. Ako sme už spomenuli, sadba nakazená plesňou je dodatočným prameňom nákazy nových hľúz. Veľké nakazenie sadobových zemiakov plesňou má nepriaznivý vplyv na

rozvoj rastlín. Spôsobuje oneskorené klíčenie, horšie vyrovnanie rastlín a v následku toho značné zniženie úrody.

Pokusy uskutočnené v zemiarovom ústavе dokázali, že zvýšená nákaza sadby spôsobuje zniženie úrody, v pokusných podmienkach o 4–6 perc., ako aj zhoršenie kvality zemiakov.

ZELENÁ KRONIKA

ZBER KUKURICE. Tohoročná úroda hlavnej poľnohospodárskej kultúry Juhoslávie — kukurice, je ohrozená. Zistili, že materiál, na siatie, nakúpený v USA je nakazený nebezpečnou mykózou, ktorá sa dosiaľ nikdy v Juhoslávii nevyskytla. Ak sa táto nemoc prejaví v období vegetácie, bude treba zničiť zasiatú kukuricu. Problém boja s touto chorobou spočíva v tom, že výhonky mykózy ostanú v pôde a na-

kazenú pôdu nebude možno využívať niekoľko rokov.

TLAČENICA VO VIETNAMSKOM HL. MESTE. Do roku 1990 okolo 200 000 obyvateľov Hanaja presídlia do tzv. nových ekonomických pásiem. Počet obyvateľov mesta sa ročne zvyšuje približne o 40 000 osôb a plocha ornej pôdy na predmetiach Hanaja sa zmenšuje o 100 ha. V súvislosti s tým, produkcia potravín v pomere k počtu obyvateľov dosahuje poplašný stav.

KRAJINA OPLÝVAJÚCA MEDU. Maďarsko je na piatom mieste na svete vo vývoze medu. Okrem 20 000 včelárov, chovajúcich včely za účelom predávania medu, pracuje tu ešte 10 000 včelárov amatérov, ktorí to počívaču za konička. Celková produkcia uspokojuje požiadavky domáceho trhu a okrem toho 6 000 ton medu ročne určujú na vývoz.

Stránku pripravil: Z. RUTA

REKORDY NOVEJ ÉRY

24-ročná Jacqueline Joynerová sa športu venuje už vyše desať rokov, ale so sedembojom začala oveľa neskôr. Spočiatku skúšala sily v rôznych disciplínach, ale v žiadnej ničim zvlášť nevyunikala. Bola sice rýchla, ale fyzicky dosť cintľavá, čo neslubovalo v budúcnosti veľké výkony. Po čase však, možno práve vďaka športovaniu, fyzicky spevnela a na začiatku osiemdesiatych rokov sa rozholila pre sedemboj. Už zanedlho sa športovi záujemci mohli presvedčiť, že to bolo správne rozhodnutie. Neprešlo veľa času a prekročila 6 tis. bodov, čo ju povzbudilo k ešte usilovnejšej práci. Na výsledky nebolo treba dlho čakať.

V r. 1983 si Joynerová na majstrovstvách USA vybojovala právo účasti na prvom atlétickom šampionáte v Helsinkách. Tentoraz ešte nevyhrala, ale ukázala, že je veľmi všestranná a vytrvalá, čo je dobrým predpokladom každej sedembojárky. Už o rok neskôr, na Olympijských hrách v Los Angeles, plne využila tieto svoje kvality a so 6385 bodmi vybojovala striebornú medailu, pričom za víťazkou G. Nunnovou zaostala len o 5 bodov. Potom z mesiaca na mesiac neustále zlepšovala svoje výkony, stala sa majsterkou a rekordérkou USA.

Tento rok začala mimoriadne úspešne. Po tvrdej zimnej príprave sa vybraťa na turné do Európy a na pretekoch v rakúskom mestečku Götzis dosiahla až 6841 bodov, čo bolo druhým najlepším výsledkom v dejinách sedemboja. Potom sa začala pripravovať na Hry dobrej vôle. Z tohto dôvodu neštartovala ani na majstrovstvách USA. Do Moskvy prišla s pevným odhadlaním zvíťaziť. Na Lužníkach sa stretla s najlepšími sedembojárkami na čele so svetovou rekordérkou Sabine Paetzovou z NDR, ktorá však tentoraz nebola v stave nadviazať vyrovnaný boj s fenomenálnou americkou atlétkou.

Už v prvej disciplíne — 100 m prek. dosiahla Joynerová skvelý výsledok (12,85), ktorý slúboval veľa. Potom za radom zlepšovala svoje osobné rekordy vo väčšine disciplín. Dosiahla v nich: výška — 188 cm, guľa — 14,76 m, 200 m — 23,00 sek., diaľka — 701 cm, vrh oštěpom — 49,86 m, 800 m — 2:10,02 min. Výsledok bol ohromujúci — 7148 bodov ktorý znamená vstup do novej éry v dejinách atletiky. To, ako J. Joynerová

vá výrazne predčí všetky v súčasnosti najlepšie sedembojárky svedčí fakt, že dotedajší rekord S. Paetzovej prekonala až o 202 b a s druhou v moskovskej súťaži — Sybille Thielovou vyhrala rozdielom 513 bodov.

Keby sme chceli prirovnáť rekord Joynerovej trebars k najlepšiemu výsledku v dešteboji mužov, musel by tento výsledok siaháť vari k hranici 10 tisíc bodov, čo sa ešte dnes nikomu nepodarí dosiahnuť. Poznamejme, že takéto výsledky Joynerovej ako trebars v behu na 100 m prek. a 200 m, v skoku do výšky a do diaľky, dosahujú dnes často dobré pretekárky, ktoré sa špecializujú v týchto disciplínach. Aj to je svedectvom vysokej triedy a vysokej hodnoty rekordu tejto superatletky.

Sportovi odborníci sa neraz zamýšľajú nad tým, kam siahajú hranice ľudských možností. Výsledky, ktoré dosiahli Sergej Bubka a Jacqueline Joynerová v Moskve ukazujú, že siahajú veľmi ďaleko.

JÁN KACVINSKÝ

Sergej Bubka počas rekordného skoku.

Sportový rok 1986 prebiehal v znamení dvoch významných udalostí — futbalového šampionátu v Mexiku a Hier dobrej vôle v Moskve. Toto druhé podujatie, ktoré mnohí nazvali malými olympijskými hrami, malo veľký politicko-sportový význam a jeho poslaním bolo prispieť — v duchu olympijských idej — k mierovému úsiliu ľudstva a proti hrozbe jadrovej katastrofy.

Hodnotiac športovú úroveň Hier treba povedať, že bola vysoká vo všetkých 18 odvetviach, ktoré boli v programe, a to aj napriek tomu, že sa Hier nezúčastnili všetci, aktuálne najlepší pretekári. Mnoho skvelých výsledkov dosiahli najmä predstavitelia kráľovnej športu — ľahkej atletiky. Opäť sme boli svedkami prekonania tzv. hranice snov. Jej autormi boli až dva sportovci: znamenitý sovietsky žrdkár Sergej Bubka, ktorý zdolal neuveriteľnú výšku 601 cm, a americká sedembojárka Jacqueline Joynerová (na snímke), ktorá dosiahla až 7148 bodov.

Hviezdy svetovej estrády

S
A
D
E

Je to veľmi zaujímavá speváčka nigérijského pôvodu, ktorá ešte pred dvomi rokmi bola skoro neznáma súťažnej verejnosti. Na prahu roku 1985 sa však narazila medzi najpopulárnejšimi

speváčkami ako predstaviteľka skutočne umelecky hodnotnej čiernoškej hudby.

Vlastným menom Falasade Adu narodila sa v r. 1960 v Nigérii. Spočiatku pracovala ako čašnič-

ka, potom ako módná návrhárka, ale vždy snívala najmä o speváckej kariére. Keď sa pred niekoľkými rokmi prestáhvala do V. Británie, jej túžba sa stala reálna. Coskoro sa jej podarilo niekoľkokrát vystúpiť s inými, viac alebo menej známymi speváčkami a skupinami, napr. so skupinou Pride, potom Imagination a so spevákom Paulom Youngom. A hoci to už boli známe estrádne hviezdy, Sade zožala väčší úspech ako ony.

Zdrojom popularity Sade bolo jej ozajstné spevácke umenie a originálnosť, vyhýbanie sa elektronizácii nahrávok. Práve takým bol jej debutový singel Epic Records, ktorý vyšiel v polovici roka 1984. Krátko potom nahrala svoj prvý album pod názvom Diamond Life, ktorý si získal povest najlepšieho platňového debutu a vôbec najlepšieho albumu roka. Stal sa skutočným best-sellerom. Preto neprekvaňujte, že jeho predaj prekročil 4 milióny výliskov. To o. i. spôsobilo, že Sade začala čoraz viac samostat-

ne koncertovať a absolvovať niekoľko turné po Európe a dokonca i Japonsku, kde dosiahla obrovský úspech.

Sade patrí medzi „klasické“ speváčky, ktoré sa takmer výlučne opierajú o možnosti a krásu svojho hlasu. Vďaka aranžmán jej nahrávky získali jedinečnú príchuť atmosféry čiernoškých soulových klubov. Je predstaviteľkou džeza-soulu či džeefunku štýlu.

Koncom roka 1985 vyšiel Sade druhý album nazvaný Promised, ktorý po každej stránke prevýšuje prvý. Pesničky nahrané na ňom získali ešte viac originálnosť a zaujímavosť. Prinášajú množstvo hudobnej fantázie a bohatstva. Keď k tomu pridáme jej zaujímavý sfarbený hlas nečudo, že si nim Sade ešte silnejšie podmanila desaťtisíce poslucháčov, hudobnú kritiku a odborníkov. Nič pochybnosti, že sa o nej ešte neraz dopočujeme.

(jš)

POZOR MLADÍ ČITATELIA!

KRESLIARSKA SÚŤAŽ ŽIVOTA '86

Redakcia v spolupráci s Kuratóriom osvety a výchovy v Novom Sáči a so základnými školami na Spiši a Orave vypisuje pre našich mladých čitateľov novú súťaž na tému:

MOJA ŠKOLA

Pre uľahčenie vašej práce prinášame niekoľko konkrétnesjších námetov:

- na hodine
- obľubený predmet
- môj učiteľ
- kolegyne a kolegovia
- na školskom ihrisku
- na výlete
- záujmové krúžky
- hry a zábavy a pod.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí čitatelia, ktorí sú žiakmi základných škôl a pošlú nám aspoň jednu prácu na úvedenú tému. Do účasti v našej súťaži pozývame aj žiakov v českých strediskách.

Svoje práce môžete vykonať lubovoľnou technikou. Každá práca by mala na opačnej strane obsahovať nasledujúce údaje: titul, meno a priezvisko, vek a triedu a školu autora a meno učiteľky vytvárejcej výchovy.

Svoje práce posielajte na adresu našej redakcie do 30. novembra 1986.

Najlepšie práce uverejnime v Živote a ich autori obdržia vecné odmeny v celkovej hodnote 30 tis. zl.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje nedávno zosnulého známeho francúzskeho filmového herca, tvorcu desiatok znamenitých úloh o.i. v takých filmech ako: Nábrežie hmlí, Pevnosť zatratených, Bevýznamní ľudia, Bedari, Melódie Paríža a ďalšie. Mnohé z nich nedávno predstavila naša televízia. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 338/86 sme uvierili snímku amerického herca Gregory Pecka. Knihy vyžrebovali: Halina Vojčíková z Nedece, Silvia Golonková z Jurgova, Piotr Sarniak z Podsrnia, Jozef Špernoga z Kacvina.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Mama, prečo sa neviete s oteckom poriadne pohádať, vedja nemám v škole o čom rozprávať!

* * *

V Rozprávkach z Dúbravky sme dnes čítali o krtkoch. A predstavte si, deti, že jeden krtek spotrebuje za deň toľko potravy, kolko sám váži! — hovorí učiteľka.

— A ako ten krtek vie, kolko váži? — sputuje sa Petrik.

* * *

Ujo zubár posmeliuje svojho pacienta:

— Odvahu, chlapče, zatni zuby a otvor ústa!

Do škôlky

Esťe len ráno slniečko vstáva, ešte len spoza vysokých domov požurnává, už idú do škôlky Lubko s mamičkou, Miškom a Evičkou. Idú po bielej uličke, po kamennej cestičke. Stretnú Ruženku s Aničkou.

„Kdeže idete, kde?“

„Do škôlky!“

„Podte s nami, bude nás viac!“

A idú. Miško s Evičkou, Lubko s mamičkou a Ruženka s Aničkou. Idú, idú po bielej uličke, po kamennej cestičke, az pridu k zeleným vrátom.

Cup-cup, zacupkajú Ruženka s Aničkou.

Dup-dup, zadupkajú Miško s Evičkou.

Klopi-klop, zaklopkajú opätkami Lubko s mamičkou. Pobehnú, a už sú v škôlke.

Smukne bozk na Miškovom lici, lupne bozk na Evičkinom čele, mlaskne bozk na Lubkovej brade a tri bozky popadajú na mamičkino lice.

„Deti, buďte dobré!“

Mamička ide ďalej po bielej uličke, po kamennej cestičke. A deti ako kuriatka suchnú sa do záhrady za zelené vráta. Sú v škôlke.

Deti sa nahrnú do veľkej predsiene. Okolo steny sú lavice, nad lavicami vešiaky, na vešiakoch obrázky.

Anička má na svojom vešiaku kohúta, Ruženka zajaca, Miško konika, Evička slona a Lubko bieleho medveda. A ešte je tu veľa detí a tie majú na vešiakoch mačku, buben, hrušku, vevericu.

Povyzliekajú si svetre a kabátiky a povešajú na vešiaky. Posadajú si na lavicu do riadku ako lastovičky a prezívajú si topánky.

A všetkým je veselo: Ruženka s Aničkou, Miško s Evičkou. Iba Lubkovi je smutno za mamičkou. Vyzlieka si sveter a položí ho na lavicu. A sveter ťuch pod lavicu! Lubko ho nežbadá, lebo má oči plné sľz.

Sadne si na lavicu a vyzúva si topánky. Vyzuje si jednu, a slyzy cup-cup do topánky. Vyzuje druhú, a slyzy cup-cup do druhej topánky. A keď sa mu začali slyzy kotúlať do papučky, prišla k nemu súdržka Štefková:

„Povedz, Lubko, keď naplaeš plné, kde vezmeme druhé?“

Lubko sa prefakol, aj plakať zabudol. A tá posledná slyza sa mu pristávala priam na končeku nosa.

„A prečo druhé?“

„Keď sa ti tieto rozmocia!“

Lubko sa zamyslí. A teta Štefková mu vyberie z vrecka vreckovku, utrie mu jedno oko, utrie druhé oko, aj nos mu utrie. Aj vlasy, také neposlušné, rukou prihládi:

„No povedz, zavesíme ich na šnúru usušiť? Alebo pojdeš domov v takých mokrých?“

Súdržka Štefková vezme jednu Lubkovu topánku, prevráti, akoby z hrnčeka vodu vylevala. Vezme druhú topánku, aj tú prevráti. A veľmi sa ľuduje:

„Nič z nich netečie! A ja som sa nazdala, že sú plné!“ A rozmieša sa.

Aj Lubko sa smeje. Smeje sa po kolenach sa pleska, že teta chcela zavesiť topánky na šnúru, a on ani neplakal. Iba eo mu trochu slyzy padali.

A smejú sa i Ruženka s Aničkou, Miško s Evičkou a všetky, všetky deti.

MÁRIA HAŠTOVÁ

Jurkovi predpísal lekár okuliare. On si ich nechcel zložiť ani v posteli. Keď sa ho mamička opýtala, prečo ich chce mať na nose ešte i v noci, odpovedal:

— A čo, keď sa mi niečo bude snívať? Ako na to uvidím?

* * *

Vyťahujú sa chlapci jeden pred druhým:

— U nás raz tak silne pršalo, že sa jablká na stromoch premenili na kompot.

— Ale u nás, — odpovie Peter, — vlni ani len kvapka nespadla a na stromoch rástli súšienky.

Ferko ide s oteckom do zoologickej záhrady. Cestou prosí otcu, aby mu zaobstaral opičku.

— A na čo by ti bola, prosím fa!

— Chcel by som ju sledovať, ako sa mení na ľopadu.

JITKA
NOVOHRADSKÁ

Ve škole

Vrbě zlátou vlásky,
učíme se hlásky.

Do trávy už listí padá,
slabikuji tuze ráda.

Vrba nemá ani list,
a já umím pěkně číst!

LIBUŠA FRIEDOVÁ

V ZÁHRADE

Záhrada ma volá: Pod!
Ja som maľovaná lod.
Na palube, v podpalubí
veziem náklad, ktorý lubiš.
Veľký poklad jesene.
A jabľko červené.

VINCENT ŠIKULA

September

Zas je tu september.
O sedmej ráno
školník už postáva
pred školskou bránou.

Babka sa čuduje,
či idú sviatky:
deti sú v svätočnom,
na krku šatky.

Školník sa usmieva,
utrúsi vetu:
september je tu,
september je tu!

Ej, spodobalo sa mi dievča na majeri,
musím ho vypýtať od jeho materi.

Ej, spodobali sa mi jeho sivé oči,
ktoré svieňa ako svetlušky v úboči.

Ej, spodobali sa mi tie ručičky jeho,
čo od svitu robia do mraku pozdného.

Ej, spodobali sa mi tie lička červené,
bielym mliečkom, zorou červenou barvené.

Ej, spodobala sa mi jej krása, dobrota,
s ňou mi bude nebo, bez nej niet života.

Allegretto

([Redakcia, 1880])

Ej, spo-do - ba-lo sa mi diev - ča na ma-je - ri,
mu - sim ho vy - pý-tať od je - ho ma-te - ri.

Ve škole

Vrbě zlátou vlásky,
učíme se hlásky.

Do trávy už listí padá,
slabikuji tuze ráda.

Vrba nemá ani list,
a já umím pěkně číst!

FERKO URBÁNEK

Hoj, vlast' moja

Hoj, vlast' moja,
ty zem drahá;
ja zo srdca ta milujem,
za teba žif
a mrieť ja chcem,
bys, bola šťastná,
drahá zem!
Hoj, vlast' moja,
ty zem drahá,
ja zo srdca
ta milujem.

Hoj, vlast' moja,
ty zem svätá,
celou dušou
ta uctif chcem!
Chcem tvojím
verným synom byť,
za blaho tvoje
v práci žif.
Hoj, vlast' moja,
ty zem svätá,
celou dušou
ta uctif chcem.

PAVEL ČERNÝ

o brémských muzikantech

Na jednom dvoře u jednoho sedláka žili spolu osel, pes, kočka a kohout. Osel hýkal, pes štěkal, kočka mňoukala, kohout kokrhál a všichni si libovali, jak jim to ladí. Však také denně cvičili. Sedlák byl dobrák od kosti, ale jednoho dne toho měl právě tak dost. Vzal bič a milé muzikanty vyhnal. „Co si teď počneme?“ ptala se zvířátka osla, který byl jejich kapelníkem. „Půjdeme do města Brém a staneme se městskými hudebníky,“ navrhl osel. Dlouho se nerozmýšleli a šli. Cesta vedla hlubokým lesem. Byl již večer, když přišli k malé chaloupce. Nahlédl oknem dovnitř a uviděli prostřený stůl plný jídla a pití a za stolem loupežníky. Poutníkům se hněd začaly sbíhat sliny. Chvíli se radili a pak spustili svou muziku. Snad se domnívali, že z nich dostanou večeři a nocleh. Loupežníci se však hrozně vylekali. Všechno nechali a utekli do lesa. A tak se muzikanti najedli, napili a šli spát. Když loupežníci viděli, že je v chaloupce tma a ticho, vyslali zvěda. Loupežník se vplížil do chaloupky, ale jak se tam potmě motal, vzbudil kočku, a ta ho poškrábala. Dal se na útek, zakopl o psa, a ten ho pokousal. Venku ho nakopl osel a kohout za ním kříčel: „Kukurykú!“ „Je jich plná chaloupka, strašně mě zbili, a jeden na mně kříčel: „Loupežníku!“ I když pak vyděšený vyzvědač ostatním. Loupežníci odtáhli pryč. Tak zůstali brémskí muzikanti v chaloupce a do Brém už nikdy nedošli.

KRESBA PRE VÁS

Náš obrázok pekne vymaľujte a pošlite do redakcie. Za najkrajšie vymaľované obrázky vás odmeníme peknými slovenskými knihami. Nezabudnite však uviesť svoj vek a presnú adresu.

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

NEŽ DÍTĚ DOSPĚJE

PŘEHNANÁ PĚČE. Mnoho matek z přehnané péče a obav, že se dítě ušpiní, uhdí apod., nechává ho v postýlce. Více méně v polovině prvního roku života dítěti přestává stačit omezený prostor postýlky. Na měkkém, pružném, prohýbajícím se podkladu se dítě nemůže dobře pohybovat, převracet a lézt. K tomu všemu potřebuje větší plochu, např. ohrádku nebo pokrývku, rozloženou na umyté podlaze. Matčina péče a opatrnost se nesmí změnit ve strach před vyšmyleným nebezpečím. Pamatujme, že malé dítě je nesmírně pohyblivé. Překážíme-li mu v pohybu, brzdí to nejen jeho tělesný rozvoj. Dítě začíná být bojácné, apatické a smutné. Nedostatek pohybu nepříznivě ovlivní jeho tělesný i duševní rozvoj.

O MLIEKU A TVAROHU. Bez ohľadu na to, či máme mlieko od vlastnej kravy, alebo ho kupujeme, dojčatá a mladé deti môžu piť iba prevarené mlieko. Pre dojčatá je mlieko kupované vo fľaškách alebo fólii nevhodné nie len preto, že obsahuje príliš málo tuku a mikrobiologické znečistenia, ale aj pre chemické znečistenie (znečistenie prírodného prostredia, nevhodné prostriedky na umývanie dojčiek a nádob atď.), ako aj mechanické znečistenie (nezachovávanie čistoty pri dojení a špinavé nádoby).

Tvaroh určený pre deti by mal byť pripravený doma z prevareného kyslého mlieka. Homogenizované tvarohy rôzneho druhu sú nevhodné pre dojčatá a malé deti.

Pripomíname, že všetky choroboplodné baktérie (medzi nimi Kochove bacily, brucely, baktérie červienky a brušného týfusu) majú v nevhodne skladovanom mlieku výborné podmienky rozvoja. Preto musíme mlieko ihned po prevareni ochladiť v nádobe so studenou vodou a potom ho odložiť do chladničky alebo do studenej, tmavej miestnosti.

V DETSKEJ KUCHYNI. Zdravé jedlo je predovšetkým to, ktoré pripravujeme pri zachovaní obsolútnej čistoty. Nestačí si pred varením umyť ruky, sparíť lyžice a nože, vyvaríť fľašky a cumlíky. Príčinou otravy potravinami býva často neumytá dôkladne mrkvica, dôkladne neopláchnutý šalát alebo karfiol, vajíčko rozbité pred umytím škrupiny alebo homogenizovaný tvaroh podaný dieťaťu napriek výstrahie, že je nevhodný pre detský jedálník listok atď.

V prípade, keď vidíme, že dieťa zvracia a má hnačku, musíme ihned vyhľadať lekára. Detsky organizmus sa rýchlo odvodenuje a niekedy iba rýchle odvezenie dieťata do nemocnice a infúzia mu môžu zachrániť život.

Voda, nezávisle od toho, či je zo studne alebo z vodovodnej siete, musí byť pred pitím prevarená. Odporúča sa prevarenie studeného vodu aj pre detský kúpel.

Stáva sa napríklad po povodni, že kvalita pitnej vody na ur-

čitom terénu je zlá. Vtedy sa odporúča pripravovať pre dojčatá miešanky z destilovanej vody, ktorú možno kúpiť v lekárni, alebo z pramenitej vody.

14 tisíc zl. pro osoby nemajúce jiný zdroj obživy a 7 tisíc pro ty, kteří takový zdroj mají.

MLADÝ NOVINÁŘ z mnichovských novin Abendzeitung Günther Beling se rozhodl, že napiše článok o stále rostoucím počtu mladých žebráků v NSR. Usadil se před výkladní skříní luxusního obchodu s kožešinami v centru Mnichova s tabulkou „Prosím o pomoc, nemám práci, mám hlad“. Většina chodců ho mijeje ihopojně, někteří rozhořčeně prohlašovali „takový mladý a už žebák“, jiní házeli do Belingovy čepice almužnu. Za dvě hodiny fašený žebák sebral 43 marky 12 fenigů, které odevzdal na dobročinné účely.

Zebraci nejsou v NSR nicím neobvyklým. Jsou v každém větším městě, zpravidla v nejbohatších obchodních čtvrtích, kde ti hladoví, nezaměstnaní lidé bez střechy nad hlavou kontrastují s přepychovými obchody a restauracemi.

Jak uvádí Beling, pouze v Mnichově v posledním roce prosilo městské úřady o pomoc 4200 lidí bez střechy nad hlavou. Podíl mladých, od 20 do 25 let, mezi 100 tisíci žebráků v NSR zlepšuje roste. Nezaměstnanost mezi mládeží se v NSR stává skutečným sociálním problémem. Na snímku: Günter Beling

rodzeným spôsobom. V NSR vlastní odstránili týmto spôsobom kamene u vyše 16 tis. pacientov.

V ROCE 2020 bude na světě 7,9 miliardy lidí, čili o 3 miliardy více než v roce 1986 (4,9 miliardy lidí). Podíl obyvatelstva zprůmyslněných států se sníží z 24 proc. na 17, proc. K největšímu růstu dojde v zemích třetího světa. Týdeník U.S. News and World Report publikuje prognózy na rok 2020 v 50 zemích na světě. Uvádíme několik příkladů (počet obyvatelstva v milionech):

Cína — 1 418 mil., Indie — 1 212,4 SSSR — 359, Nigérie — 312, USA — 307,3, Indonésie — 264, Brazílie — 241,6, Mexiko — 148,7, Japonsko — 133,4, Etiopie — 111,6, Francie — 59,1, Itálie — 57,4, Velká Británie — 56,6, NSR — 54,5, Súdán — 52,3.

Polsko bude mít v roce 2020 44,9 miliónu obyvatel.

ZE ŠIRÉHO SVĚTA

ANALFABETISMUS. Nejnovější prognózy expertů UNESCO, organizace OSN pro otázky osvěty, vědy a výchovy, vylučují všeobecný údiv. Podle nich vstoupí do 21. století přes 900 milionů dospělých lidí, kteří neumějí číst ani psát. Za minulých 40 let se počet analfabetů zvýšil téměř o 400 milionů a nadále roste. V éře vedeckotechnické revoluce jsou tedy stamilióny lidí, kteří si nemohou přečíst knížku. Přičin je mnoho, ale hlavní z nich je to, že děti pracují na obživu rodin místo aby se učily.

Analfabetismus není jevem vyskytujícím se pouze v hospodářsky a sociálně zaostalých zemích. Je známý rovněž ve vysoko zprůmyslněných státech.

VIKTOR EMANUEL, syn posledního italského krále, má všechno, co může zpríjemnit život: je mu 49 let, má půvabnou ženu, peníze a jméno, které mu otevírá všechny dveře na celém světě. Kromě Itálie. Potomek krále, který v roce 1922 jmenoval sefem vlády fašistického diktátora Mussoliniho, nesmí z vůle italského národa do Itálie, která se v roce 1946 stala republikou, a musí žít v zahraničí. Zádal italskou vládu a parlament o zrušení tohoto zákazu, prosil o pomoc všech italských politických stran. Nedávno napsal dokonce deníku „Unita“, orgánu komunistické strany, ale ani to nepomohlo. Sef parlamentní skupiny Komunistické strany Itálie G. Napolitano prohlásil: „Neučiním žádná opatření.“ Viktor Emanuel nedostal na svůj dopis žádnou odpověď.

TAKÝ JE ŽIVOT

IVAN LENDL, československý tenista zaujímající přední místo na světovém žebříčku, na otázku, jak vypadá jeho všední den, odpovíděl:

„Vstávám v 6.30, jím snídani, potom chvíli hraji tenis nebo golf, pěstuji aerobic. Obědvám v jednu hodinu. Pak znovu hraji tenis a golf. Před večeří, kterou jím v 19.00, odpočívám a čtu noviny. V 19.30 pouštím televizi a dívám se na hokejová utkání. Je to jediná doba, kdy doma nesmí zvonit telefon. Prostě vytáhnou zástrčku. Ve 21.00 jdu do postele a usínám při televizi.“

„NOWINY RZESZOWSKIE“ informují, že v okolí Augustowa v Suwalském vojvodství žije 7 osob starších než 100 let. Místní odbööka ZUSu jim vyplácí výjimečně důchody, udělované lidem, kteří ukončili sto let. Od 1. března tr. takový důchod čini

VÍŠ, ŽE...?

OCHRANA PŘED BLESKEM. Podle údajů Národního střediska meteorologické služby zabijí ve Spojených státech blesky každoročně v průměru sto lidí a dalších 250 lidí zraní. Těm, kteří překvapí bouře pod širým nebem, Národní bezpečnostní komise doporučuje:

Vyhledat přístřeši nebo se schovat v autě.

Vylézt z vody. Při jízdě na člunu přistát a vyjít na břeh.

Vyhnut se volně stojícím kovovým předmětům, jako jsou jízdní kola, ploty či zemědělské stroje a zahradnické náčiní.

Vzdálit se od vysokých stromů.

Na otevřeném prostranství si sednout na bobek s hlavou schýlenou dolů a dotýkat se přitom země pouze podrážkami bot nebo chodidly.

Neběžet ke skupině lidí. Jste-li v hlučku, rozptylte se.

Netelefonovat. Blesk může sjet po telefonním vedení.

OBLIČKY. Britský lekársky časopis New England Journal of Medicine píše o velké kariére zariadenia skonštruovaného západonemeckými lekármami a inžinieri, ktoré umožňuje odstraňovať močové kamene bez operácie. Približne každý ósmý „nositeľ“ močových kameňov sa musí podrobniť operaci, čo nie je vždy účinné, keďže často sa kamene opäť objavujú. Stáva sa, že pri nasledujúcich operáciach pacient stratí obličku. Spomínané zariadenie umožňuje vyvolat v kúpeli nárazovú vlnu, ktorá po jej presnom usmernení na močové kamene drví ich na hrubý piesok. Ten je už vylučovaný pri-

Tmavé jemné hedvábí se výborně pere ve štavě z nastrouhaných brambor. Brambory oloupeme, nastrouháme na struhadle, přidáme trochu vody a necháme stát, až se vylouhuji. Štavu odlejeme a pereme v ní hedvábí.

V mouce, rýži a kroupách se nebude držet hmyz, vložíme-li do každého pytlíku 1 — 2 bobkové listy.

Několik zrnek kávy a kostka cukru uložené na dně umytého džbánku nebo nádoby na paření kávy zabrání nepříjemnému zápachu plísň a zatuchliny, zejména je-li nádoba zřídka užívaná.

Angorové svetry často pelichají. Checene-li tomu zabránit, vložíme sveru do igelitového pytlíku, svážeme gumíčkou a vložíme na 1—2 dny do mrazáku v chladničce. Po vynášení necháme hodinu rozmrazit a pereme ve vlažné vodě. Mácháme ve vodě s glycerinem a po vymáčkání vytřepeme jako mohair.

Kvasici šávu zachráníme přidáním cukru a převařením, až koliv v mnoha rodinách se šáva pije i v takovém stavu. Když se šávy připravovaly tak, že se ovoce přesypává cukrem stavělo v demízonu na okně. Dnes se od toho upouští, protože sluneční paprsky a vůbec každé světlo ničí vitamíny obsažené v ovoci.

Podlahu čerstvě malovanou olejovou barvou je dobré přetřít vlnkou houbou s octem. Podlahu získá lesk a barva se utrvalí.

Unikání plynu z domácích instalací spolehlivě odhalí plátek rajčete. Přejede-li plátkem rajčete po instalaci, na místě, kde rajče ztratí barvu, téměř určitě uniká plyn.

● Baranie kožuchy a kožuchy sa nesmú skladovať v obaloch z umelých hmôt (kožuch musí dýchat) a nesmí sa používať na talíři. Do vreciel kožuchov odpuručame vložit malé vrecúška z gázy, naplnené rôznymi bylinami, tuho voňajúcimi, ako je šalvia, levandula, či populárne „bagno“.

Dievčatám a ženám sa určite bude páčiť čierno-biela prúžkovaná bavlnená látka, z ktorej môžete ušiť veľmi zaujímavé, originálne a netradičné strihy šiat a blúzok na slávnostné príležitosti, tak tiež komplety na všedný deň či športovanie. Naše vzory si však vyžadujú trochu fantázie i starostlivú a trpežlivú prácu krajčírky.

Letná sezóna sa už skončila, ale teplé dni bývajú aj v septembri, na ktoré vám navrhujeme naše modely. Blúzka a vesta sú štrikované vzdúšným a ažúrovým vzorom. V tejto sezóne prevládajú háckované blúzky či komplety blúzok z bavlnených nití v pestrých farbách — červená, žltá, zelená, tyrkysová, pomarančová, fialovočervená. Pre ženy menej odvážne navrhujeme vždy módne a elegantné farby — biela, rôzne odstiene bežovej a krémovej.

POZORNA ŚMIERĆ
NOWORODKA

Stan noworodka, w którym prócz słabych, rzadkich, powierzchownych i niregularnych oddechów, przy często szeroko rozszerzanej jamie ustnej i bardzo szybkich uderzeniach serca, nie okazuje on innych objawów życia, nazywa się śmiercią pozorną. Taka pozorna śmierć jest następstwem za wcześniego oddychania do jakiego jest on zmuszony przebywając jeszcze w macicy. Plód nie pobiera tlenu przez własne pluca tak długo, jak długo jest on okryty błonami płodowymi wypełnionymi płynem, lecz pobiera go drogą własnej krwi. Jeśli jednak wskutek nagromadzenia się w jego krwi kwasu węglowego, plód zaczyna oddychać bez względu na to, gdzie się znajduje. Zmusza to plód do prób uzyskania potrzebnego tlenu drogą własnych pluc, które zaczynają normalnie

pracować. Następstwem tego będzie nie pobór powietrza, a z nim i tlenu, lecz wtargnięcie do dróg oddechowych i do płuc płynu, w których się znajduje. Zanim jednak nastąpi śmierć z utopienia plód przechodzi pewien okres przedśmiertelny, czyli okres śmierci pozornej. Jeżeli w takiej sytuacji wody płodowe odeszły i głowka plodu znajduje się w szycie, to plód zmuszony do czerpania powietrza drogą własnych płuc musi się zachłysnąć płynem, którego przecież jest dużo w drogach rodnych. Plody w położeniu pośladowkowym są częściej narażone na skutki upośledzonego krążenia. One bowiem od chwili wydostania się przez pochwę uciskają własne pępek, a ponieważ nie mogą pobierać powietrza plucami, gdyż głowka jest wewnętrzna, przychodzą na świat albo w stanie śmierci pozornej albo rzeczywiście. Noworodek leży jak martwy, można wyczuć bardzo słabe uderzenia serca a oddech jest rzadki. W końcu oddechy ustają, język wypada zwykle z jamy ustnej i jest siny. Śmierć pozorna, gdy utrzymane są jeszcze oddechy, ustępuje zwykle po zastosowaniu odpowiednich środków ratowniczych. W okresie, gdy oddechy już ustaly, wszelkie próby ratowania pozostają bez efektu, a gdyby wyjątkowo udało się noworodka uratować, to później z zasady ginie wskutek zapalenia pluc. W przypadku istnienia choćby najslabszego oddechu, należy pobudzić go przez zlanie noworodka zimną wodą, usunąwszy wpierw nagromadzone w

jamie ustnej warstwy śluzu. Śluz z tchawicy i nosa usuwa się przez drażnienie nosa słomą, aby pobudzić go do kichania, albo przez huśtanie. Huśtanie dokonuje dwoje ludzi, chwytając noworodka za przednie i tylne kończyny, tak aby głowa zwisała nisko. W ten sposób oprócz śluzu wydostaje się i płyn z dróg oddechowych. U małych zwierząt wystarczy podnieść noworodka za tylne nogi i ostrożnie potrząsać.

CHOROBY OCZU OWIEC

Schorzenia oczu u owiec występują stosunkowo rzadko bądź jako wrodzone, bądź nabyte — niezakazane lub zakaźne. Do dość często obserwowanych wad wrodzonych zaliczyć należy wywinięcie powiek. Schorzenia niezakazane są wywoływanie przede wszystkim przez urazy mechaniczne, zwilszcząca przy dostaniu się do oczu ciał obcych (kurz, cząstki paszy). Mogą one również wystąpić na tle przeziębienia owiec w czasie zimnych wiatrów lub przy dżdżystej pogodzie. Przyczyny te wywołują zapalenie spojówek i rogówki, a w cięższych przypadkach mogą nawet spowodować zapalenie wewnętrznych części gałki ocznej. Schorzenia oczu mogą również być wywołane przez niedobór witaminy A. Niedobór ten powoduje zeschnięcie się spojówek i rogówki lub odwrotnie — zmiękczenie rogówki, czemu towarzyszy ślepość zmierzchowa. Wreszcie z przyczyn niezależnych, wywołujących schorzenia

oczu, należy również wymienić zatrucia. W razie dostania się do oczu ciał obcych, zaleca się ich ostrożnym usunięciu przepłukiwanie oka letnią, przegotowaną wodą. Przy schorzeniach na tle zatrucia należy usunąć przyczynę wywołującą chorobę. Schorzenia zakaźne — takie jak nieszczownica zaraźliwa, ospa, posocznica krwiotoczna i inne, cechujące nieraz szereg objawów ze strony oczu. Polegają one na wypływie z oczu, obrzęku i zaczernieniu spojówek, światłowstręcie, pojawianiu się ubytków i owrzodzeń na rogówce i zapalenie tęczówki. W razie znacznego natężenia procesu chorobowego może dojść do utraty wzroku lub oka. Przy zastosowaniu odpowiedniego leczenia przeważnie następuje wyłeczenie. Jedynie na rogówce mogą pozostawać trwałe blizny.

JAŁOWOŚĆ

Zwierzęta niezdolne do wydania na świat potomstwa nazywają się jałowymi lub nieplodnymi. Zwierząt takich nie udaje się zapłodnić ani za pomocą naturalnego krycia, ani przez sztuczne unasiennianie. Przyczyny jałowości są różne. Można je ująć w trzy zasadnicze grupy: jałowość spowodowana złym utrzymaniem i żywieniem, jałowość wrodzoną oraz jałowość nabytą. Jałowość z tej pierwszej grupy jest spotykana najczęściej. Długotrwała głodówka wywołuje takie zmiany w organizmie zwierząt, że samica nie jest zdolna wytworzyć zdrowego jaja, a sa-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

TEĽACIE PĽÚCKA NAKYSLO. Rozpočet: 1,25 kg tefáčích plúcok, 150 g koreňovej zeleniny, 2 väčšie cibule, 6 zrniek čierneho a 2 zrnká nového koreňa, 1 bobkový list, 90 g hladkej múky, 80 g masti, 1 lyžica kryštálového cukru, ocot alebo šťava z citróna, sol.

Dobre očistenú koreňovú zeleninu, pľúcka, cibuľu, korenies, ocot a soľ vložíme do studenej vody a varíme asi pol druha hodiny (až kým pľúcka nezmäknú). Mäkké pľúcka opláchneme studenou vodou a ked' vychladnú, pokrájame ich na tenké rezance. Medzitým na rozpálenej masti upečíme cukor do hneda, pridáme cibuľu pokrájanú nadrobno, zaprášime múkou, oprážime, podľa potreby prilejeme vývar z plúcok a pripravíme hustú hladkú omáčku. Podľa chutí ju okyslime octom alebo citrónovou štvavou, okoreníme mletým čiernym korením, prisladíme cukrom, pretrime na pokrájané pľúcka a ešte chvíľu povaríme. Pľúcka na misce môžeme posypať pokrájaným údeným mäsom alebo šunkou. Podávame so zemiakmi.

CESNAKOVÁ POLIEVKĀ. Rozpočet: 4—6 strúčikov cesnaku, soľ, majorán, na hrot noža mletého zázvoru, pol lyžičky potičenej rasce, 250 g zemiakov, mleté čierne korenie, 30 g husacej alebo bravčovej masti, asi 150 g chleba, 20 g masti na opečenie chleba.

Olúpaný cesnak roztrieme so soľou, dáme do osolenej vody, pridáme potláčenú rascu, olúpané zemiaky pokrájané na kocky, majorán, zázvor a mast. Polievku varíme tak dlho, až kým zemiaky nie sú mäkké. Nakoniec ju okoreníme mletým čiernym korením a vysypeme do nej pokrájaný chlieb opečený na masti.

OSLÁVENCOM

AMERICKÝ JABLKOVÝ KOČÁK. Rozpočet: 240 g hladkej múky, soľ, pol lyžičky prášku do pečiva, 100 g masla, 60 g tvarohu, 6 lyžic vody, 1 žltok na potretie, vanilkový cukor na posypanie.

Plnka: 500 g jabĺk, 120 g kryštálového cukru, vanilkový cukor, 30 g polohrubej múky, 30 g masla.

Múku trochu osolíme, pridáme prášok do pečiva, postrúhaný tvaroh a poskákané maslo. Vyprá-

cujeme tuhé cesto, ktoré rozdelíme na dva rovnaké diely a vysuľkame dva okrúhle posúchy. Jedným vyložíme plechovú formu až cez okraj a spodok cesta popicháme vidličkou. Potom na cesto dáme jablkovú plnku, prikryjeme ju druhým posúchom a na okraji obidve cestá spojíme prstom navlhčeným vo vode. Povrch koláča potrieme žltkom, popicháme vidličkou a v horúcej rúre pečieme 50 až 60 minút. Upečený posypeme vanilkovým cukrom.

Plnka: Letné neolúpané alebo zimné olúpané jablká pokrájame na tenké plátky a obalíme kryštálovým cukrom, múkou a vanilkovým cukrom. Na plnku uloženú v forme poukládame plátky masla a až potom zakryjeme druhým posúchom.

SALÁT

MRKVOVÝ SALÁT S OŘECHY. Rozpočet: 400 g mrkev, 50 g ořechů, 3—4 stroužky česneku, 150 g majonézy, sůl.

Očištěnou a umytoú mrkev nastrouháme na struhalé, přidáme umleté ořechy, prolisovaný česnek, majonézu a sůl. Dobře promichaný podáváme jako salát k různým pečeným masům. Je vhodný rovněž jako rychlá a lehká večeře.

ŠETRIME
V KUCHYNÌ

CHUDOBNÍ RYTIERI. Rozpočet: 4 žemle alebo sendvič, 1 díl mlieka, ríbezlový alebo malinový džem, 1 vajce a strúhankou na obalování, olej na vyprážanie, orechy na ozdobení.

Zemle alebo sendvič pokrájame na tenké plátky, které zlahka namočíme do mlieka a natříme džemem. Potom vždy dva plátky spojíme, obalíme rozloženým vajcom a strúhankou a v rozpáleném oleji vyprážíme z obou stran do zlata. Hotové ozdobíme džemem, orechami a pod.

Podávame teplé i studené.

MLADÝM
HOSPODÝŇKÁM

CO MOŽNÁ NEVÍTE O PEČIVU

Když přidáme do chlebníku rozkrojené jablko, vydrží chléb déle čerstvý.

mieć — wyprodukować zdrowych plemników. Nie tylko brak zasadniczych pasz, ale również niedostateczna ilość składników mineralnych i witamin może być przyczyną jalowości. Zbyt wielka obfitość pasz wpływa na zapasienie zwierzęcia i brak popędu płciowego, a w następstwie — na niemożność zajścia w ciąże. Do wad wrodzonych powodujących jalowość należy przede wszystkim niedorozwój narządów rozrodczych. Wrodzona jalowość jest wadą, której nie można wyleczyć. W takim przypadku zwierzęta takie przeznacza się na opas i ubój. Jalowość natyby może być spowodowana zapaleniem pochwy lub macicy, które powstają zwykle po ciężkich porodach oraz po przebyciu niektórych chorób jak gruźlica, otręt, zakaźne ronienie, pryszczyca i zaraza rzepiennikowa. Bardzo często przyczyna tej jalowości jest nieumiejętnie odjemowanie lózyska przy porodzie. Samica może też być jalowa wskutek pokrywania jej nieplodnym rozplodnikiem. Rozplodnik może cierpieć na różne choroby, jak zapalenie jąder, choroby zakaźne (otret, pryszczyca, gruźlica). Za jalową uważa się każdą krowę, która mimo kilkakrotnego krycia buhajem, w dalszym ciągu lotuje się. Brak popędu płciowego w 3–4 miesiącu po porodzie jest również objawem nieplodności. Jeżeli zaś buhaj kryje szereg krów, które nie zacieklają się, należy go uznać także za nieplodnego.

HENRYK MĄCZKA

S PRAWNIK

GRANICE NIERUCHOMOŚCI

Kodeks cywilny przewiduje obowiązek właścicieli graniczących ze sobą nieruchomości utrzymywania tych granic w należytym stanie oraz do współdziałania ze sobą przy utrzymywaniu stałych znaków granicznych (np. kopców, słupów betonowych). Celem tego obowiązku jest zapobieganie zatraciu granic.

Jeżeli jeden z sąsiadów uchyla się od obowiązku współdziałania przy utrzymywaniu stałych znaków granicznych, drugi może domagać się na drodze sądowej nakazania takiego współdziałania, a także w razie odmowy podporządkowania się przez sąsiada poleceniu sądu, może wystąpić o upoważnienie do wykonania niezbędnych czynności na koszt oponującego sąsiada.

Koszty rozgraniczenia oraz urządzenia i utrzymania stałych znaków granicznych właścicielom gruntów sąsiadujących ponoszą po połowie.

Jeżeli dotychczasowe granice stały się wątpliwe lub sporne, niezbędne może okazać się ich rozgraniczenie. Polega ono na ponownym określeniu (odtworzeniu) na gruncie położenia punktów i linii granicznych naniesionych na mapie. Można to też uczynić w terenie na podstawie śladów gra-

nicznych, przez które rozumie się istniejące miedze, krzewy, lub drzewa graniczne. Najważniejszą rolę przy rozgraniczeniu nieruchomości mają mapy ewidencji gruntów.

Sprawa o rozgraniczeniu, wszczęta na wniosek osoby zainteresowanej może toczyć się w dwóch stadium: administracyjnym i sądowym. W postępowaniu administracyjnym orzeka organ geodezji, chyba, że sąsiedzi zawarli ugód co do przebiegu granicy przed wyznaczonym przez ten organ geodetą. Ugoda taka kończy postępowanie w sprawie i ma charakter ugody sądowej. Orzeczenie wydane przez organ administracji do spraw geodezji ma moc orzeczenia sądowego. Znaczy to, że zarówno ugoda jak i orzeczenie organu są podstawą do dokonania odpowiednich wpisów w księgach wieczystych rozgraniczonych nieruchomości.

Jeżeli w stadium administracyjnym nie zapadło orzeczenie o rozgraniczeniu, ani też nie doszło do zawarcia ugody — organ do spraw geodezji przekazuje z urzędu sprawę sądowi wraz z opinią do dalszego postępowania. Wyjątkowo sąd orzeka o rozgraniczeniu w procesie bez uprzedniego postępowania administracyjnego (np. gdy jest to potrzebne do przesądzenia innej sprawy) toczącej się przed sądem).

Podstawa rozgraniczenia gruntów jest stan prawny rozgraniczanej nieruchomości. Jeżeli stanu prawnego nie da się ustalić, rozgraniczenia dokonuje się według ostatniego spokojnego posiadania, to znaczy według stanu kiedy między stronami nie było sporu na tle przebiegu granic.

Spokojne posiadanie musi być długotrwałe, dziesięcio i dwudziestoletnie, ponieważ takie posiadanie prowadzi do własności przez zasiedzenie.

Jeżeli ustalenie granic według stanu prawnego i długotrwałego posiadania okazuje się niemożliwe — rozgraniczenia dokonuje się na podstawie wszelkich okoliczności. Do okoliczności tych należą posiadanie, które nie jest jeszcze długotrwałe, względem gospodarcze, potrzeba dostępu do budynków, konfiguracja terenu itp. W razie braku okoliczności szczególnych, sporny pas gruntu ulega podziałowi w częściach równych.

Również postępowanie przed sądem może zakończyć się ugadą, która jest podstawą do dokonania zmian w księgach wieczystych.

ULGOWE PRZEJAZDY DLA EMERYTÓW I RENCISTÓW

Innym aktem prawnym, na którego wydanie pragniemy zwrócić uwagę naszych czytelników, jest uchwała Nr 44 Rady Ministrów z dnia 28 marca 1986 r. w sprawie przyznania emerytom i rencistom prawa do ulgowych przejazdów kolejami (Monitor Polski Nr 11, poz. 70). Zgodnie z postanowieniami tej uchwały emeryci i renciści mają prawo do korzystania z 50% ulgi w opłatach za dwa przejazdy kolejowe w ciągu roku kalendarzowego do dowolnie wybranej miejscowości na terenie kraju.

Ulga ta przysługuje w dowolnej klasie wagonu osobowego i w dowolnym rodzaju pociągu.

WIESŁAWA MOLITORIS

O ROLNICTWIE GÓRSKIM I PODGÓRSKIM

Zacznijmy od przypomnienia — Rada Ministrów, w zeszłym roku, podjęła i ogłosiła uchwałę nr 4 dotyczącą zagospodarowania i aktywizacji terenów górskich i podgórziskich. Po roku warto się zastanowić — co z niej zostało zrealizowane?

W tym roku Prezydium Naczelnego Komitetu ZSL, z udziałem wojewodów, zwolniło nadzieję w Nowym Sączu, na której próbowało dokonać oceny. Na początek stwierdzono, że zainteresowane województwa opracowały szczegółowy program działania. W dyskusji wykazano, że ekonomiczne rekompensaty dotyczące utrudnień w gospodarowaniu na terenach górskich w zasadzie zostały zrealizowane. To znaczy respektowano wyższe ceny skupu — mleka o 30 proc., mięsa wołowego o 20 proc. i wełny o 10 proc. Uzględniono także ulgi podatkowe jak i udogodnienia w kredytowaniu inwestycji w gospodarstwach.

Gorzej wypadła druga strona medalu — zaopatrzenie tych terenów w środki produkcji. Nie wykonano dostaw nawozów sztucznych oraz nadal są kłopoty z odpowiednimi ciągnikami jak i maszynami dostosowanymi do specyfiki terenów górskich. Jeśli chodzi o ciągniki, to przedstawiciele Akademii Rolniczej w Krakowie stwierdzili, że po dokonaniu prób na tych terenach

dobre daje sobie radę ciągnik Massey-Ferguson. Ale ten ciągnik jest jeszcze trudno dostępny...

Jedna sprawa była sporna, a mianowicie chodziło o zaszerżowanie poszczególnych gmin do wymogów uchwały rządowej. Wprowadził ona dwa kryteria: — pierwsze — od 350 m nad poziomem morza, drugie — nachylenie gruntów dwunastu stopni. Szczególnie gorący był spór wtedy, gdy dana gmina jest na granicy tych kryteriów.

Innym problemem — to infrastruktura techniczna i społeczna. Niestety nadal przeznacza się na te cele za mało pieniędzy. A ich brak hamuje postęp w tej dziedzinie.

W dyskusji wykazano też, że mimo zapewnienia, za mały jest jeszcze udział nauki w rozwiązywaniu problemów dotyczących terenów górskich. Przypomnijmy, że ogólny nadzór powinien sprawować Komitet Zagospodarowania Ziemi Górkich PAN. Już w roku 1980 wnioskował on o utworzenie międzyresortowego zespołu naukowo-badawczego. I taki zespół został powołany.

Opracował on program, na podstawie którego należy się zająć czterema najważniejszymi sprawami: gospodarką rolną, gospodarką leśną, zaopatrzeniem w wodę, problemami ekonomiczno-socjologicznymi. I ten program

powoli zostaje wprowadzony w życie. Ważna jest także sprawa współpracy ze Szwajcarią. Na ten temat odbyły się, w zeszłym roku, dwa seminaria w Polsce oraz dwa w Szwajcarii. Ten kraj ma bowiem wieloletnie doświadczenie, które można z powodzeniem zastosować u nas w kraju na terenach górskich, a przed wszystkim zahamować z tych ziemi odpływ ludzi poprzez odpowiednie działania ekonomiczne oraz socjalne i kulturalne.

O jakich kierunkach działania należy myśleć na przyszłość? Przede wszystkim trzeba systematycznie zmniejszać grunty ornne ze względu na szybko postępującą erozję gleb, a tym samym zmniejszać tam uprawę zbóż. Na terenach górskich przyszłość należy widzieć w użytkach zielonych, a tym samym w rozwoju hodowli bydła i owiec. Tereny górskie nadają się także do rozwoju sadownictwa, a przykładem może być woj. nowosądeckie. I dlatego dużą rolę musi odgrywać służba rolna, która powinna u tamtejszych rolników nie tylko zmienić świadomość, ale i nauczyć racjonalnego gospodarowania na terenach górskich.

Oczywiście, obok wyżej wymienionych kierunków produkcji rolnej należy umiejętnie wykorzystać tak walory klimatyczne jak i krajobrazowe. A więc należy umiejętnie rozwijać również przemysł turystyczny.

(ra)

Bílé pečivo neukládáme společně s chlebem, protože snadno přejímá jeho specifickou vůni.

Tvrď chléb nastrouháme a využijeme k zahuštování omáček a polévek.

Ujede-li nám ruka se soli při přípravě masa, pak vše můžeme napravit, když ve šťavě povaříme chlebové kůrky.

Chceme-li uchovat bílé pečivo na strouhanou, pak je nejdříve zbavíme soli. Ta udržuje vlnost a žemle snadno plesnívějí.

Při strouhaní navlékneme na strojek igelitový sáček. Strouhanou nám nebude padat po stole a podlaze.

Pečivo do sekáče namáčíme výhradně ve studeném mléce, jinak bude hmota neesteticky mazlavá.

Když přidáme do rozlehaných vajec několik kapek oleje, nebudé nám při smažení z riziků opadávat strouhanou.

Máme-li jen tvrdé pečivo a chceme dělat houskové knedliky, žemle napáříme a potom snadno nakrájíme.

ODPOVĚĎ:

MÁS POSTŘEH — Kdo to složí, ten je lišák!

TRAJA JEŽKOVIA — A-3, B-1, C-2.

HVIEZDY O NÁS

VÁHY
24.IX.-23.X.

Po mnohých rokoch sa v tebe môže prebudiť stará láska. Bud opatrny, zázraky neexistujú a v živote sa nemôžeme vrátiť do minulosti. V práci budeš mať veľa úloh a drobných starostí, ale so všetkým si dobre poradíš. Materiálne problémy, ktoré ťa v poslednom čase trápili, sa priaživo vyriešia.

ŠKORPÍON
24.X.-22.XI.

Cesta, ktorá ti robí starosti, skončí štastne a príjemne. Výdavky budú tiež menšie, ako si očakával. V rodine sa snaž o väčšie vzájomné pochopenie a pochodu ducha. Neustále výčitky a ospravedlňovanie nepomôže.

STRELEC
23.XI.-21.XII.

Tvoje schopnosti a možnosti budú lepšie využité ako doposiaľ. Prinesie ti to zadostiučinenie, aj keď ti tiež pribudnú povinnosti. Bude ťa poháňať ctižiadostivosť, ale nezabúdaj na rozvahu. Neúprimnosť niektorých osôb z najbližšieho okolia ťa za-

boli, ale najlepšou zbraňou je úsmev a dobrá vôľa.

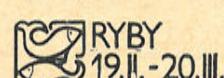
KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Nerob tajomstvo zo svojich plánov. Bude lepšie, ak s nimi zoznámiš svojich najbližších. Sám veľa nedokážeš, pomoc a spolu-práca ti bude potrebná. Tvoja nervozita je do značnej miery zdôvodnená, ale snaž sa ovládnú. V novej situácii sa pred tebou objavia nové možnosti, bola by škoda, ak by si ich nevyužil, ale k tomu je nevyhnutný pokoj a rozvaha.

VODNÁR
21.I.-18.II.

Máš vo zvyku trápiť sa malíkostami, aj keď pravdu povediac nezanedbávaš ani väčšie a náročnejšie plány. Tvoj život prestane byť jednotvárny, nové plány a nové známosti mu dajú hlbší zmysel. Iba finančná situácia nebude najlepšia, budeš mať trochu fažkostí s väčšími výdavkami.

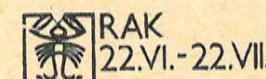

RYBY
19.II.-20.III.

V najbližšej budúcnosti sa pred tebou objavia nové životné problémy. Nesmieš premáriť mož-

nosi zlepšenia existenčných podmienok; maš všetky predpoklady k tomu, aby si ich náležite využil. Konaj ofenzívne a rozhodne, ale nepúštaj sa do boja len preto, aby si uspokojoval svoju ctižiadostivosť. Múdrý kompromis sa často lepšie vyplatí.

dovolia radovať sa z úspechu. Iba vyriešenie zložitých osobných vzťahov ti prinesie chvíle skutočného šťastia.

RAK
22.VI.-22.VII.

S trochou dobrej vôle a snaživosti by si mohol získať priaznie niektorých ľudí, ale rozmysli si, či to stojí za to. Zanedbalo sa presvedčiš, kto si ťa skutočne váži a je ti naklonený a kto to iba predstiera. Prevdepodobne to prekvapí a udiví. Nespoliehať sa na mienku iných, prejav trochu viacej sebaistoty!

LEV
23.VII.-23.VIII.

Prežiješ fažké chvíle; pomôžu ti ich prekonať ľudia, ktorých si prednedávnom poznal, ale na ktorých nikdy nezabudneš. V cito-vom živote sa musíš konečne rozhodnúť. Vlastne už vieš, čo chceš, ale ešte váhaš. Celkom zbytočne spájaš svoje rozhodnutie so splnením určitých podmienok. Všetko musí byť celkom jasné, diskusie sú celkom zbytočné.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Konečne si trochu oddychneš. Tvoje snahy o príjemné, dobré ovzdušie v rodine prinesú zá-dúce výsledky. Najblížšie dni prinesú veľa spoločenských priležitostí a stretnutí. Budeš očakávať príchod niekoho blízkeho. Snaž sa, aby dni spoločne strávené zanechali po sebe milé spo-mienky.

POKRAČOVANIE ZO STR. 11

SPÁJANIE PÍSMEN

O vászej prispôsobivosti alebo neprispôsobivosti svedčí to, ako spájate písmená.

OBLOST: vaša otvorenosť a tolerantnosť vás približuje k hra-nici otvorenosti. Odporuča sa spoločenská činnosť. V komerč-ných povolaniach by ste to mali tažké.

Räume stice

Tvorivosť

Kto piše takto, prezádza tvo-rivosť, temperamentnosť a im-pulzívnosť. Odstupy medzi slo-vami a riadkami sú veľké, za-čiatočne písmená sú plné roz-letu.

ganz eins k
ganz vor zw
Eins und wei
Saus tag, a:

Spoločenskost

Svedčí o tom rozvláčny ruko-pis a klukatost. Veľké písmená sú zjednodušené.

Wahlen, sehr
klige und
nicht gleich s
schrift das h
und Erinner

Fantázia

Rukopis je veľký a písmená súvozvolne zjednodušené. Písmená sú naklonené doľava: zdôraznený vokus.

se Seine
die das die
gefallen lie

Talentovanosť

Sklon dopravy a spôsob, akým sa spájajú písmená prezádza veľkú istotu a improvizáčné na-danie.

bambu, so
afrikansche
icht in der
nicht oben gl

Rozvážnosť

Zmysel pre podstatné, dis-ciplín a samostatnosť. Upozorňujú na to vysoko vytiahnuté písmená a kolmost tohto solídneho ru-kopisu.

Seine
die das die
gefallen lie

Namyslenosť

Hovoria o tom veľké odstupy medzi slovami a jednotný sklon dopravy. Písmená sú malé: dô-kladnosť a presnosť.

Chinesisch hat
romantik aber
und Träume
Der umschl

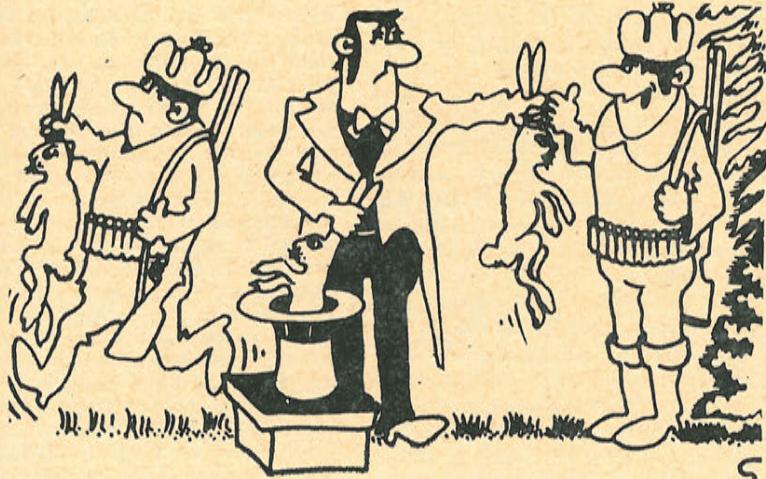
anfallendes Sa

„Eduarde, vždyť jsi říkal, že tvoře žena odcestovala!“

Petrík pri tabuli mlčí ako zaraďaný. Spolužiaci mu našepkávajú. Pani učiteľka ich napomene:

— Nenamáhajte sa, viac ako pätku mu aj tak nedám!

DOKÁŽEŠ TO?

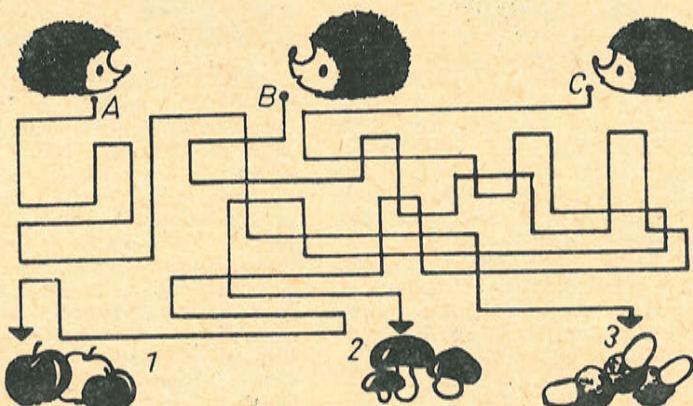
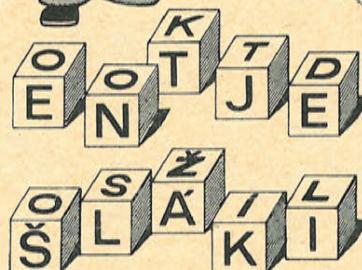
MAS POSTRÉH?

Slož kostky do rádku tak, aby ti vyšel správny text!

TRAJA JEŽKOVIA

Na obrázku sú tria ježkovia, ktorí si vedú usilovne hľadať potravu. Každý z nich našiel inú dobrotu. Uhádnete, ktorý z nich našiel jablčka, ktoré huby, a ktoré žalude?

(Odpoveď na 29 str.)

— Ivetka, viete sa zaľúbiť na prvy pohľad?
— Nie, určite nie...
— Tak teda zajtra príde k vám znova!

* * *
— Chcete obhajcu? — pýtal sa sudsca obžalovaného.
— Dakujem, nie. Rozhodol som sa povedať pravdu.

* * *
— Kričali by ste o pomoc, keby som sa pokúsil rozopnúť zips na vašich šatách?
— Načo pomoc? Otvára sa veľmi ľahko!

* * *
— Vojak Dupont, prečo idete do jedálne s puškou?
— Pretože druhý raz sa už nechcem dať pripraviť o kompot.

JMÉNO VĚŠTÍ

IZABELA. Nejčastěji blondýnska, štíhlá, nevysoká nebo strední postavy, s šedýma, zelenýma, modrýma nebo hnědýma očima a s věčně mladým obličejem.

Zdánlivě je klidná, flegmatická, ale ve skutečnosti je výbušná, impulzívna a nervózní. Od dětství vyrůstá v rozbité rodině; brzy opouští rodinu a odchází do internátu. Učí se dobré, dokud se poprvé nezamiluje. Má ráda společnost chlapců a je jich kolem ní vždycky plno. Má umělecké a humanistické schopnosti. Pochází z rodiny inteligence, obvykle má jednu mladší sestru, s níž se však necítí spojena rodinnými svazky. Ve střední škole prožívá svou první nešťastnou lásku. Je velmi ctižadostivá a hrádá, neukazuje své city. Žije ve vlastním uzavřeném světě mezi čtyřmi stěnami, kde není místo pro přítelkyně. Ve školním věku nedbá o svůj zevnějšek a také po ukončení studií není příliš elegantní. Většinou bývá učitelkou, psycholožkou nebo novinářkou. V osobním životě jí osud nepřeje. Většinou se provdá za mnohem staršího, dobré situovaného člověka, kterého nemiluje a nemůže s ním najít společný jazyk. Bývá dobrým, svědomitým pracovníkem, představení si ji váží, podobně jako její okolí, ale nebývá oblíbená. Je to člověk nadaný a cenný, ale ne vždy bývá pochopena. Má ráda děti, ale ne vždy se může stát matkou.

TADMIR

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára. Vedie to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda,

snívali sa vám:
Semienka — poznáš obmedzenú hlavu; lúpané — urobíš objavy; prázdne — namáhaš sa bezvýsledne; varené — zhoršenie hospodárskych pomerov; siate — štasticie v obchodoch; trhané — starosť o budúcnosť; kvitnúce — tvoje prianie sa splní, lyže — budeš rýchlo postupovať, lopata — budeš ľahko pracovať na svoj chlieb, lúky zelené — štasticie; pokosené — osudná udalosť, cesta cez ne — dobré vyhliadky, polovačka — zisk, medveď — výhra, zisk; tanecujúci — uspokojuje svojich veriteľov; polovačka na neho — nevystavuj sa na nebezpečenstvo, mesiac červený — vojna; jasný — štasticie; za mrakmi — lúbosťná hádka, modlitebná kniha — útecha v utrpení, múka — blahobyt; rozsypaná — si ctižadostivý; mletá — štasticie a bohatstvo; pražená — dostaneš návštěvu, mreže železné — nájdeš kľud, mraky husté, tmavé — hrozí ti nebezpečenstvo; ľahké strieborné — život bez veľkej námahy; rýchlo letiace — život plný zmien; bárankovité — štasticie a mier.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem za Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupiec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Ewa Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiniak, Jozef Griglák, Ján Haláč, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapík, Eugen Kott, Angela Kulavíková, Ján Lukáš, Lýdia Mšálová, František Paciga, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje Oddział RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zlecaniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 512.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 4.08.1986, podpisano do druku 11.09.1986.

periach medzi sebou. Film nakrúcali nielen v Pekingu, ale aj v exotickej scenérii čínskej provincie Guilan.

Na snímke: Camille de Casablanková.

ZÁCHRANKYŇA. Iba málo žien na svete zastáva fažkú, zodpovednú funkciu horského záchranca, vyžadujúcu odvahu a obetavosť. Elvíra Nasonová je nielen skúsenou záchrankyniou, ale riadi horskú záchrannú službu v oblasti Alušty na Kryme.

Elvíra od mladosti obľubovala hory a horolezectvo. Patrí k sovietskej vysokohorskej élite, má na svojom konte veľa úspechov, bola na mnohých fažkých a nebezpečných štítach, v tom na niekoľkých „sedemtisícových“. Horolezcom je aj jej brat a bol nim aj jej nežijúci manžel.

Nasonová zanechala vysokohorský šport v prospech záchrannej služby potom, ako sa vydala na výpravu s niekoľkými mladučkými adeptami horolezectva a sama ich musela zachraňovať v životnebezpečnej situácii. Vtedy si uvedomila, že v horách nie je najdôležitejší boj o vlastný život, ale o cudzí — a je to aj boj so sebou samým. Elvíra sama vychováva synčeka Igora. Hoci nikto lepšie nepozná nebezpečie, ktorým hrozia hory, ako ona, podporuje chlapcové horolezecké záujmy.

Na snímke: Elvíra Nasonová pred záchrannou výpravou.

CAMILLE DE CASABLANKOVÁ má 28 rokov, ale vďaka útlej postavičke vyzerá veľmi mladá. Je najmladšou a vraj najkrajšou filmovou režisérkou vo Francúzsku. Ostatne pochádza z „filmovej“ rodiny — jej otec je známym producentom.

Pôvabnej Francúzke sa podarilo dostať povolenie čínskych orgánov na nakrúcanie vlastného filmu v Číne. Film Peking central je romantickou históriaou lúbstostných dobrodružstiev mladého dievčaťa a dvoch novinárov sú-

ČTYŘICET LET VE SVĚTLE RAMPY už stojí Liz Taylorová a počad udivuje svou krásou a vitalitou. Je opředena mnoha skandálami, ale jedno jí nikdo nemůže upřít: schopnost zaujmout diváky. Momentálně je kolem ní trochu větší ticho než v době jejich velkých filmových úspěchů. Tedy se tisk zajímal více o její milostný život (byla sedmkrát vdaná) než o její herecké umění. Liz je opět vdaná za bohatého farmáře ve Virginii, který má dokonce politické ambice. Už se tolik nestará o svoji nadváhu, o které se vyjádřil jeden francouzský módní návrhár: „Problém Taylorové není v její nadváze, ale v jejích příliš malých šatech.“ Dodnes Liz vystupuje na Broadwayi nebo v televizi jako host. Narodila se v roce 1932 v Londýně v rodině obchodníka s uměleckými předměty. Začátkem války se rodina vystěhovala do USA. V 11 letech ji matka odvedla do filmových studií v Hollywoodu. Byla krásná, černo-vlasá s fialovými očima. Dostala roli a přes noc se stala hvězdou. Studio s ní uzavřelo smlouvu na pět let. Ale lehké to neměla. Psali o ní, že má odvahu, ale žádný talent. V tom se kritici mylili. V 19 letech svůj úspěch z prvního filmu zopakovala. Obsazovali ji jako krásnou dívku a ženu, ale žádali od ní také, aby byla dobrou herečkou a ona očekávaní splnila.

V roce 1960 dostala prvního Oscara. Z mnoha filmů jmenujeme Kdo se boji Virginie Woolfové, v némž predstavuje neuroticu ženu svého partnera Richarda Burtona a film Královna Kleopatra z roku 1963. V roce 1976 zazářila v americko-sovětskej koprodukcii Modrý pták.

YUL BRYNNER ODESEL. „Človek má vždycky volbu mezi utrpením a prací,“ řekl Yul Brynner několik měsíců před smrtí. „Když pomyslím na to, jak jsem v 17 letech spadl v cirkusu z visuté hrazdy nebo na pozdější choroby... Myslím, že to byla práce, která mě zachránila.“ To řekl v prosinci 1984 v televizi. Ale nakonec byla nemoc silnější než jeho práce a nejpouplárnější muž s holou hlavou odešel. Nikdy nemluvil o tom, kdy se narodil, uvádělo se datum 11. července 1915, 1917 i 1920. Zemřel 10. října 1985 v newyorské nemocnici na rakovinu hrdla. Do poslední chvíle byla u něho jeho žena, třicetiletá Kathy Lee a jeho děti z předešlých manželství, Rock a Virginie. Kromě toho má Yul Brynner ještě dvě adoptivní dcery. Během svého života natočil 80 filmů, ale jeho životní rolí byla hra Krála a já. Poprvé v ní vystupoval v roce 1951 na Broadwayi a kvůli této roli si nechal hlavu oholit dohola. V červenci 1985 hrál tu roli naposledy. Po několika měsíční léčebné kúře v roce 1983 se Yul Brynner obrátil na doktora Niepera, který má zvláštní sanatorium v Hannoveru, kde léčí netradičními prostředky. Cítil se po ní tak dobře, že opět začal kouřit. Pět balíčků cigaret denně. V květnu 1985 přestal užívat jakékoli léky. V říjnu zemřel. Yul Brynner byl zvláštním poradcem UNESCO pro program nazvaný Food for Peace.

Na snímku: Yul Brynner ve své životní roli.

KRÁSA V KUFRU. O manželce anglického následníka trůnu, prince Charlese, piše tisk vždycky jen v superlatívach. Diana je krásná, Diana je milá, Diana je stále štíhlá. Diana sice ani s pomocí řady učitelů nebyla schopna udělat maturitu, ale nikdo ji skutečně neupře, že je to po dlouhé době první žena blízko anglického trůnu, která se dovede oblékat. Respektive dokáže si najít takové poradce, aby jí to sluhlo. Zřejmě na svůj vzhled klade velký důraz. Když jela v loňském roce na třínedělní cestu s manželem do Itálie, měla s sebou kufry se 75 obleky v ceně asi 90 000 liber. Na každý den tři a něco do rezervy, kdyby se náhodou změnilo počasí proti plánu. Samzřejmě, ke každému obleku nové doplnky a nic se nesmělo opakovat. Není divu, že největší obdiv sklidila u módních tvůrců. To by byl obchod, získat ji jako zákazníci! Na obraze, který byl zvlášť pro italskou cestu pořízen, vidíme oba manžele téměř v královské póze. Zajímavější než zobrazený objekt je provedení. Ač obraz vypadá jako olejomalba, je to fotografie, pořízená — když jiným než lordem Snowdonem, bývalým manželem Charlesovy tety, princem Margarety.

PRED 50 ROKMI... Tento rok uplyva 50 rokov od udalostí, ktorá rozrušila nielen Anglicko: kráľ Eduard VIII. sa vzdal trónu, aby sa mohol oženiť so skoro 40-ročnou Američankou, dva krátky rozvedenou Wallis Simpsonovou. O tejto senzačnej a najromantickejšej udalosti v dejinách Anglicka klebili vtedy na celom svete, písali o nej v novinách, spievali v kabaretoch.

Eduard VIII. sa zoznámil s paní Simpsonovou, manželkou amerického lodného makléra v Londýne, keď bol ešte následníkom trónu. Zamilovali sa do seba a paní Simpsonová sa rozložila s manželom. Avšak „bomba“ vybuchla až vtedy, keď sa princ, po smrti svojho otca Juraja VI., stal kráľom. Královská rodina, vláda a královskí poradcovia uznali, že Eduard sa má rozisti s rozvedenou Američankou a oženiť sa s niektorou z európskych princezien, ktorá by vedla neho zasadla na britskom tróne. Kráľ však oznamil, že sa ožení s Wallis Simpsonovou! Vtedy ministerský predseda Baldwin pohrozil, že vláda podá demisiu. Proti manželstvu bol aj dvor a predstavitelia cirkvi. Eduard VIII. však nezmenil svoje rozhodnutie. 11. decembra 1936 prehovoril k svojim poddaným a vyhlásil, že sa zrieká trónu a práv k nemu.

Prijal titul princea Windsoru, na druhý deň opustil Anglicko a zanedlho sa oženil s Wallis Simpsonovou. Mnoho rokov býval v Paríži, žili dobre a šťastne. Pred 8 rokmi umrel exkráľ a prednedávnom osamotená a už veľmi stará Wallis. Královská rodina, ktorá bola vždy proti nej, veľkodusne súhlasila, aby paní Simpsonovú pochovali vedľa manžela, v kráľovskej hrobke na zámku Windsor... Na snímke: Wallis Simpsonová už ako princezna Windsorská.